

Izvestje

c. kr. državne nižje gimnazije

v Ljubljani

o šolskih letih 1894/95 in 1895/96.

Na svetlo dal c. kr. ravnatelj

Fran Wiesthaler.

Veebina.

- 1.) **Konstantin Veliki kot kristijan.** Spisal prof. *Jos. Jenko.*
- 2.) **Šolska poročila.** Sestavil *ravnatelj.*

V Ljubljani 1896.

Založila c. kr. državna nižja gimnazija.

Natisnila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

Izvestje

c. kr. državne nižje gimnazije

v Ljubljani

o šolskih letih 1894/95 in 1895/96.

Na svetlo dal c. kr. ravnatelj

Fran Wiesthaler.

Vsebina.

- 1.) Konstantin Veliki kot kristijan. Spisal prof. *Jos. Jenko*.
- 2.) Šolska poročila. Sestavil *ravnatelj*.

V Ljubljani 1896.

Založila c. kr. državna nižja gimnazija.

Natisnila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

Konstantin Veliki kot kristijan.

Nad tristo let je trajalo krvavo preganjanje kristijanov. Rimski cesarji so napeli vse sile, uporabili vsakovrstna sredstva, da bi zatrli novo vero ter ime krščanstva izbrisali iz zgodovine človeškega rodu. Kri mučenikov krščanskih je bila seme krščanstva. Čim hujša so bila preganjanja, tem bolj je naraščalo število spoznavalcev Križanega. Da se krščanstvo ne da s paganskim orožjem zatreti, sta kmalu uvidela tudi mogočna cesarja Dioklecijan in Galerij, ki sta l. 303. jela kristijane kruto preganjati. Njun trud je bil zaman. Dioklecijan, z nejevoljo in s srdom v srečanju videč, da je Nazarejec močnejši nego orožje pagansko, se odpove cesarstvu (305) ter se napoti v Dalmacijo, svojo rojstno deželo, pokoja uživati, dočim Galerij, sotrudnik njegov, prekličie ostre postave, ki so se bile izdale zoper kristijane, ki se vkljub groznim mukam in neznosnim bolečinam, katere jim je bila zlobnost trinogov provzročila, niso dali omajati v zvestobi do svojega Boga, marveč so z nepremagljivo stanovitnostjo in z občudovanja vrednim pogumom pretrpevši mučeniško smrt, pokazali svetlu, da kali le v naročju krščanstva vesela — srečna prihodnost, dočim mora paganstvo prej ali slej razpasti.

Milejši boljši časi so imeli napočiti krščanstvu.

Ko sta Dioklecijan in Galerij divjala proti kristijanom, je živel pod njunim nadzorstvom na dvoru nikomedijskem izredno nadarjen mladenič, kateremu je previdnost božja namenila slavno prihodnost. Ta mladenič je bil Gaj Flavij Valerij Avrelj Klavdij Konstantin, ki je zagledal luč sveta meseca svečana l. 274. v Nišu¹ v sedanji Srbiji.

Oče mu je bil mili Konstancij Klor, slavni vojskovodja rimski in sovladar Dioklecijanov in Galerijev, mati pa pobožna kristijana sv. Helena.

Razumni Konstancij Klor odloči svojega sina za vojaški stan, v katerem se je njegova rodbina uže od nekdanj odlikovala. Pod vodstvom in nadzorstvom izkušenega očeta se mladi Konstantin hitro in marljivo uči in vežba v vsakovrstnem orožju, da ne ostane nepripravljen, kadar ga pokličiejo razmere na bojišče. Bili so pa takrat časi vednih prekucij in neprestanih bojev, časi, v katerih je smel le oni nadejati se srečne prihodnosti, ki je umel orožje spretno vihteti in zmage dobivati. In — komu je sijala lepša bodočnost, ako ne onemu, katerega so dičile izredne dušne in telesne vrline? Kdor je videl in opazoval mladega Konstantina, vsakega je veličastna prikazen Konstantinova napolnila z občudovanjem.

Bil je okroglastega obraza, visoke in vitke rasti, lepe in čvrste postave. Še bolj kakor s telesnimi nadkriljeval je svoje sovrstnike z dušnimi darovi. Bil je pogumen in hraber, vstrajen in neustrašen vojak, odličen in nepremagljiv vojskovodja; bivala je v njem čudovita državniška razumnost zdru-

¹ Anonymus Valesii de Constantino c. 1: in oppido Naiso natus atque educatus.

žena z nebeško modrostjo; ne meneč se za zabave sveta, je bil Konstantin vedno delaven, strog in odločen ter hiter v svojem postopanju. A, dasi se mu po pravici očita neka krutost, je umel biti tudi usmiljen, priljuden in ljudomil, v tem oziru pravi odsev milega in v obče priljubljenega Konstancija Klora.²

Čim bolj je Konstantin doraščal, tem lepše in krepkejšo so se razvijale njegove vrline.

Ko se je Konstantin moral l. 292 ločiti od svojih starišev ter iti v Nikomedijo na dvor Dioklecijanov, je svoje pod očetovim vodstvom začeto vojaško vežbanje nadaljeval, se vojsk marljivo udeleževal, katere sta vojevala Dioklecijan z Ahilejem, upornikom egipčanskim, Galerij pa z Narzom, kraljem perzijskim, ter se s svojo hrabrostjo tako odlikoval, da mu je Dioklecijan zaradi tega podelil višje častniško mesto.

S svojim hrabrim in pametnim vedenjem se je Konstantin prikupil Dioklecijanu in Galeriju ter si pridobil tudi srea vojakov in meščanov. Občno spoštovanje Konstantinovo kmalu vzbudi zavist in sovraštvo v nemirni in bojzljivi duši Galerija, ki izpostavi mladega Konstantina mnogim nevarnostim.³ Konstantin se mora dvobojevati z zvermi in divjimi barbari. Boril se je uspešno z velikim levom; v dvoboju je premagal divjega Sarmata, ga zvezal ter zvezanega privlekel pred obličje svojega gospoda Galerija.⁴

Videč, da mu od Galerija preti resna nevarnost in da bolni oče težko pričakuje njegovega prihoda, ker bi rad še pred svojo smrtjo priporočil svojega sina vojski svoji za naslednika, ostavi Konstantin še pred dnem, katerega mu je Galerij odločil za odhod, skrivaj v temni noči dvor nikomedijski ter hiti skoz pokrajine balkanske, južnonemške in galske čez morsko ožino v Britanijo ter se v Eboraku (York) snide z na smrt bolnim očetom, ki se je bil ravnokar vrnil iz vojske, v kateri je bil premagal ropazeljne Pikte. Konstancij Klor, priporočajoč svojega sina, zatisne oči na veke (25. jul. 306), vojska pa z veseljem pozdravi novega vladarja in poveljnika, v katerega stavi najboljše nade.⁵

² Eusebius, v. C. I. 13.: . . . nam quod ad pulchritudinem et proceritatem corporis attinet, nemo erat, qui cum illo conferri posset. Sed et virium robore adeo inter aequales eminebat, ut ab illis etiam formidaretur. Animi vero virtutibus longe illustrior quam dotibus corporis erat. Ac primum quidem modestia animum exornavit; deinde humanioribus disciplinis et tum prudentia tum sapientia divinitus infusa non medioeriter eum excoluit.

Entropius, brev. X. 7.: innumerae in eo animi corporisque virtutes claruerunt; d. m. p. XVIII.: Constantinus . . . insigni et decore habitu corporis et comitate singulari. Photius, Praxagoras: ὅτι πάση ἀρετῇ καὶ καλοκαγαθίᾳ καὶ παντὶ εὐτοχίᾳ πάντας τοὺς πρὸς αὐτοῦ βεβραυλευκτάς ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀπεκρῖψατο.

³ Anonym. Val.: litteris minus instructus (Constantinus) obses apud Diocletianum et Galerium, sub iisdem fortiter in Asia militavit.

Lactantius d. m. p. XVIII.: (Constantinus) a Diocletiano factus tribunus ordinis primi: Lact. d. m. p. XXIV. 5.: (Galerius) sub obtentu exercitiū ac lusus feris illum (Constantinum) obiecerat.

Euseb. v. C. I. 20.: imperatores . . . cum adolescentem viderent generosum ac fortem magnunq; et excelso animo praeditum, invidia simul ac metu ob id torqueri coepere. Id juvenis cum intellexisset, fuga salutem sibi quaesivit.

⁴ Photius, Praxagoras, 62. 63.: Μαξιμῖνος (Galerius) . . . εἰς ἐπιβουλὰς ὄρωμεσε τοῦ νέου (Κωνσταντῖνου) καὶ πρὸς μάχην λέοντι ἀγρίῳ καθίστησι τὸν νεανίαν ὃ δὲ τὸ μὲν θηρίον κρατῆσας ἀνέλε, τῆς δὲ ἐπιβουλῆς ἀισθόμενος φεῦγε πρὸς τὸν πατέρα. Cf. et. Anonym. Val.

⁵ Euseb. v. C. I. 21.: . . . imperii administratione . . . filio natu maximo (Constantius) in manus tradita ex hac luce migravit (Constantius); I. 22.: euncti imperatorem acclamationibus et laudibus prosequebantur . . . et imperatorem, Augustum . . . appellabant. Entrop. X. 2.: in locum patris exoptatissimus moderator accessit.

Novoizvoljeni vojskovodja se kmalu vrednega skaže zaupanja, katero sta o njem gojila oče in armada.

Komaj prevzame Konstantin vlado in poveljstvo, uže se poda na bojno pot. Brezštevilni so bili boji, katere je moral Konstantin izbojevati, da je dosegel to, po čemur je brepenelo njegovo srce. Od zahoda proti vshodu sta se borila vrli Konstantin in hrabra, zvesto mu udana vojska ter slavno premagala v brezštevilnih krvavih bitkah barbare in Rimljane. Bojaželjni rodovi germanski in britanski, divji Goti in Sarmati, trinog rimski in Licinij so čutili ost meča Konstantinovega. Zahod in vshod sta se združila ter slušala povelja jednega vladarja.⁶

Konstantin, ki je z mečem in s krvjo ustanovil edinovladarstvo, je izkušal zopet zdinjenemu cesarstvu rimskemu dati moč in trajnost ter postavil staropagansko državo na novo boljšo podlago. Iz paganske države je osnoval Konstantin krščansko s krščansko prestolnico na čelu, katera še dandanes priča o državniški modrosti ustanoviteljevi.

Da je Konstantin na bojnem in državniškem polju dosegel toliko znatnih in trajnih uspehov, tega nista učinila samo njegova vsestranska nadarjenost in hrabra, dobro izvežbana vojska, ampak tudi krščanstvo katero mu je pomagalo zmage dobivati, edinovladarstvo ustanoviti in državo rešiti gotove pogube. Zdaj se nam vsiluje vprašanje:

Je-li ustanovitelj krščanske države, ki je z neumrljivimi vojaškimi in državnimi čini proslavil sebe ter ovekovečil svoje ime, pridružil slavi vojaka in državnika tudi slavo kristijana?

V novejšem in najnovejšem času so učenjaki češče raziskavali in razmotrivali, kakošno je bilo Konstantinovo veroizpovedanje, ter se pri tem raziskavanju in razmotrivanju postavili na dve nasprotni si stališči. Tisti, ki zavzemajo v tem oziru protikrščansko stališče, to je nekatoliški, zlasti protestantski pisatelji, zanikavajo krščanstvo Konstantinovo, češ da Konstantin v svojem sreču ni nikdar krščanstva gojil, če se je tudi semtertja kazal kristijana, marveč da je podpiral in negoval krščanstvo iz državozirnih, sebičnih namenov, ter zajedno pristavljajo, da bi s svojim mnenjem tem laglje in gotoveje prodrli, da se na starodavnike, ki poročajo o verskem življenju in delovanju Konstantinovem, ni dosti zanašati, ker ne povedo vselej čiste resnice, temveč so marsikaj za presojevanje Konstantinovega veroizpovedanja važnega češče z namenom izpustili. Novodobniki napadajo zlasti Evzebija, škofa Cezarejskega, Konstantinovega prijatelja in svetovalca, ki je versko življenje in delovanje svojega junaka popisal v tako zvanem životopisu Konstantinovem, v katerem nam predstavlja svojega cesarja kot v besedi in dejanju zelo pobožnega in gorečega kristijana, ter očitajo životopisu Konstantinovemu, da je zgodovino svojega cesarskega prijatelja popačil s tem, da je glede življenja in delovanja Konstantinovega si marsikaj izmislil, marsikaj pa prikril ali predrugačil. Ker nasprotniki Konstantinovega krščanstva več ali manj lahkomišno prezirajo poročila starih krščanskih in paganskih pisateljev, besede in dejanja cesarjeva različno tolmačijo ter jim češče svojevoljno podtikajo ves drugačen pomen, nego ga imajo, se nam ni čuditi, da

⁶ Eusebius, v. C. I. 8.: in Britanniam et in eos, qui in ipso habitant oceano . . . signa intulit, Scythiam vero universam . . . suo adiunxit imperio. Jam vero cum ad extremos meridiei fines imperium propagasset, ad ipsos nimirum Blemmyas et Aethiopus; eos quoque, qui ad solis ortum incolunt, in suam ditionem redigendos putavit etc.

oni, ki so zapustili zgodovinska tla, Konstantina ne slikajo kot kristijana ampak zdaj kot pagana, kojega srce se ni nikdar paganstvu izneverilo, zdaj kot brezverca, ki je podpiral verstvo bodi si krščansko bodi si pagansko iz gol sebičnih namenov, da bi nasitil svojo častilakomnost in vladohlepnost, zdaj kot pustolovnega božnika, ki rabi boga kot vnanje orodje sebičnosti, na katero se more v potrebi sklicevati. Tako tedaj so nam novodobniki mesto zgodovinskoverske slike podali le spako pravega Konstantina ter nam pokazali pot, po kateri naj ne hodimo, ako hočemo verstvo Konstantinovo naslikati, kakršno je bilo. Zaradi tega nam je treba razmotrivajočim verizpovedanje Konstantinovo vedno ozirati se na starodobnike, zlasti na Evzebija, kateremu imamo največ zahvaliti natančnejše spoznavanje verskega življenja in delovanja Konstantinovega, ne da bi pri tem njegova panegirično nališpana pretiravanja in olepšavanja kedaj prezrli. Sicer pa ostane životopis Konstantinov vkljub ugovorom novodobnikov bogat zgodovinski vir, v katerem se nahajajo čini in dogodki, ki so se pred očmi celega sveta zvršili ter na se obrnili pozornost kristijanov in paganov. «Zgodovinska vrednost životopisa Konstantinovega», pravi W. Kölling, «je zelo velika, kajti on obseza mnogo uradne in izvirne tvarine, izvirne listine, za katere nimamo nobenih vprašalnih znamenj postaviti». «Prihodnost bode, bodimo si tega gotovi,» pravi Grisar, «vkljub temu pri svedočbi sodobnika Evzebija glede onih let v obče ostala, naj tudi po pravici najde marsikatera poročila tega dvornega škofa panegirično pobarvana. V soglasju s paganskimi pisatelji one dobe bode bodočnost velikega cesarja kot krščanskega vladarja predstavljala». Kakor moramo raziskavajoč verstvo Konstantinovo vedno zajemati iz spisov Evzebijevih, ravno tako ne smemo prezirati drugih starih krščanskih in paganskih pisateljev, zlasti moramo v poštev jemati sodobnike Evzebijeve, ki so tudi, kakor Evzebij, slišali besede cesarjeve in videli njegova dejanja, katera so nam v spisih ohranili.⁷

Ako se tedaj ozremo na Evzebijeve in drugih starodavnikov spise, na javne spomenike, na govore in spise, peneze, odloke in postave, na javne in zasebne razmere ter sploh na vse življenje in delovanje Konstantinovo, ne moremo mnenju nasprotnikov krščanstva Konstantinovega pritrđiti, marveč smo prisiljeni stopiti na stran onih, ki presojujejo krščanstvo Konstantinovo s krščanskega stališča. Verstvo Konstantinovo ni ostalo neizpremenjeno. Konstantin je postal iz pagana kristijan. Prestop Konstantinov od paganstva h krščanstvu se ni zvršil brez pripravljanja; izpreobrnjenje njegovo ni bilo dogodok trenutka, Konstantin je marveč polagoma popuščal paganstvo ter polagoma napredoval v krščanski popolnosti.

⁷ Brieger, *Const. als Religionspolitiker*, Gotha 1880, S. 10—12: «Nicht als Christ hat Constantin gethan, was er vollbracht hat; nie und nimmer wird man bei ihm ein persönliches Christenthum annehmen dürfen.» . . . Burekhardt, *die Zeit Constantins d. Gr.* Basel 1853, S. 353: «üder Deismus»; S. 389: «In einem genialen Menschen, dem der Ehrgeiz und die Herrschsucht keine ruhige Stunde gönnen, kann von Christenthum und bewusster Religiosität und Irreligiosität gar nicht die Rede sein»; S. 347: Constantin hat sich «Zeit seines Lebens nicht als Christ ausgegeben und geberdet.»

J. Burekhardt, S. 390: «Eusebius hat nach so zahllosen Entstellungen, Verheimlichungen und Erdichtungen gar kein Recht mehr darauf, als entscheidende Quelle zu figurieren.»

Brieger, S. 164: «Eusebius hat in seiner umfangreichen Lebensgeschichte Constantins eine absichtliche Fälschung geliefert.»

Grisar, *Innsbr. Zeitschr. für kath. Theol.* 1882, S. 555.: *Carricatur des wahren Constantin.* W. Kölling, *Geschichte der arianischen Haeresie*, I. 65.

Grisar, *Innsbrucker Zeitschrift für kathol. Theologie* 1882, S. 556.

Versko razvijanje Konstantinovo ločimo v tri dobe:

V prvi (274—312) se pripravlja Konstantin na prestop h krščanstvu, v drugi (312—324) postane kristijan, v tretji stoji na višji stopinji krščanske popolnosti.

I. Doba.

Konstantin se pripravlja na prestop h krščanstvu.

Konstantin je bil pagan, predno je postal kristijan.

Doma in na dvoru nikomedijskem se je vzgojeval po paganskih načelih. Paganstvo svoje je pokazal očitno, ko je bil postal vladar. Ko premaga Franke, gre v mesto «Augustodunum» (Autun na Francoskem), kjer obišče svetišče Apolonovo, katero bogato obdari (308).⁸ Ne dolgo potem (311), ko ima Konstantin v imenovano mesto slovesen vhod, neso meščani pred njim podobe bogov noter do palače.⁹ Slavitelj Evmenij pravi, da je radodarnost Konstantinova popravila paganske tempeljne.¹⁰

Konstantin se je pripravljajl uže za časa svojega paganstva za prestop h krščanstvu ter uže od mladih nog živel s kristijani vedno v prijateljskih razmerah. Občeval je s svojo materjo, kristijano Heleno.

Konstancij Klor je bil svojemu sinu lep vzgled kristijanom naklonjenega vladarja. Na dvoru Konstancijevem so bili kristijani; tu so obhajali duhovniki službo božjo.¹¹ Zveste kristijane je postavil Konstancij za svoje in svoje države varuhe.¹² Ko sta trinoga nikomedijska kristijane preganjala, se Konstancij preganjanja ni udeležil ter je kristijanom kazal svojo dobrohotnost.¹³

Konstantin je občeval s kristijani tudi na dvoru nikomedijskem, kjer je bil Dioklecijan dvornikom svojim dovolil, krščansko vero prosto v besedi in dejanju spoznavati.¹⁴ Tu je imel Konstantin priliko, s krščanstvom se natančneje seznaniti. Tu je slišal, da so kristijani pravični, ter videl, s kako srčnostjo so kristijani prenašali hudo-grdo ravnanje, katero sta jim bila naklonila vladarja nikomedijska.¹⁵ Vedenje kristijanov je ugajalo Konstantinu, kateri ni hotel posnemati navade trinogov, ko je bival na njunem dvoru, «kajti uže od zdaj naprej ga je vabila dobra narava k pobožnemu in bogoljubnemu življenju».¹⁶

Konstantin se je bližal krščanstvu vedno bolj ter se kazal gorečega posnemalca svojega očeta v naklonjenosti do kristijanov,¹⁷ katerim je takoj po nastopu vlade dovolil, da smejo prosto svojemu Bogu služiti.¹⁸ Ko je l. 311. izdal Galerij edikt kristijanom v prid,¹⁹ podpisal ga je tudi Konstantin. Laktancij pravi, da je Konstantin uže v prvih trenutkih svojega vladanja

⁸ Eumenii pan. VII. 21.

⁹ Eumenii pan. VIII. 8.: . . . omnium deorum nostrorum simulacra protulimus.

¹⁰ Eumenii pan. VI. 22: ut illic quoque templa pulcherrima tua liberalitate reparentur.

¹¹ Eusebius, v. C. I. 17.

¹² Euseb., v. C. I. 16.

¹³ Euseb., h. e. VIII. 13.

¹⁴ Euseb., h. e. VIII. 1.

¹⁵ Euseb., v. C. II. 51.

¹⁶ Euseb., v. C. I. 12.

¹⁷ Euseb., h. e. VIII. 13.

¹⁸ Lactantius, de mort. pers. c. 24: nihil egit prius, quam christianos cultui ac Deo suo reddere.

¹⁹ Lact., d. m. p. c. 34., Euseb., h. e. VIII. 17.

pripoznal in molil veličastvo pravega in jedinega Boga.²⁰ Iz besed Laktancijevih je razvidno, da je bil Konstantin krščanskemu Bogu naklonjen, s katerim pa še ni živel v tesnej zvezi. V tesno, nerazrušljivo zvezo s krščanskim Bogom je stopil Konstantin stoprav l. 312.

II. Doba.

Τούτο ρίζα: ²¹

Konstantin postane častilec krščanskega Boga ter živi in deluje kot kristijan.

Bliža se odločilno leto 312. Neizogibna je vojska med Konstantinom in Maksencijem, v kateri se ima odločiti, kdo naj v prihodnje v Rimu gospoduje, Maksencij ali Konstantin, — stari ali novi bog. Konečni izid boja je negotov; dvomljivo je, na katero stran se bode naposled zmaga nagnila, kajti vojne sile nasprotnikov so si zelo nejednake. Vojska Maksencijeva, po mestih in po deželi razpostavljena, z orožjem in živežem za več mesecev dobro preskrbljena, katera je uže v boju s četami Galerijevimi in Severovimi pod vodstvom hrabrih in pogumnih vojskovodij pokazala, da zna zmagati, šteje 170 000 pešcev in 18 000 konjиков, dočim ima Konstantin vojski nasprotnikovi le 90 000 pešcev in 8000 konjиков nasproti postaviti.²²

Da si je Konstantin izvrsten vojskovodja ter ima hrabre in pogumne, v vročih bojih z divjimi rodovi germanskimi izurjene in utrjene vojake, si vendar sam ne upa mnogošteviljšo vojsko nasprotnikovo premagati ter si poišče zaveznika, kateri naj bi mu pomagal trinoga rimskega ob tla vreči. Konstantin je bil gotovo uže slišal, da je krščanski Bog mogočen Bog, pred katerim hudi duhovi beže in katerega kristijani — ne zaman — kličejo na pomoč; vedel je tudi, da so preganjalci kristijanov in nasprotniki krščanskega Boga sramotno poginili, dočim je njegov oče, ki je bil kristijanom in krščanskemu Bogu naklonjen, slavno vladal ter svoje življenje srečno končal. Dočim Maksencij vedeže in krijige Sibiline noč in dan skrbno vprašuje,²³ obrne se Konstantin h krščanskemu Bogu za pomoč.

Evzebij piše: «Tega (krščanskega boga) je začel (Konstantin) na pomoč klicati ter v pristrčni molitvi prositi, da bi se mu dal spoznati ter mu roko v pomoč pomoliti. Ponižno prosečemu in molečemu vladarju se je prikazalo neko čudovito znamenje od Boga poslano». Evzebij tudi omenja, da mu je cesar sam dalj časa potem, ko sta se bila seznanila in sprijateljila, s prisego potrdil, da je bil o poldanskih urah, kadar se solnce k zatonu nagiblje, videl na nebu iz svetlobe stvarjeno, nad solncem viseče znamenje križa s svojimi očmi — s tem-le napisom: «V tem (znamenju) zmagaj.» Ko Konstantin pomen nebne prikazni premišljuje, pokaže se mu v spanju Kristus z onim znamenjem, katero se mu je bilo na nebu razodelo, ter mu veli, vojaško znamenje po podobi onega, katero je bil videl na nebu, narediti ter se ga kot rešilnega sredstva v boju s sovražniki poslužiti. Na to Konstantin na vse zgodaj vstane,

²⁰ Lactantius, div. instit. VII. 27.

²¹ Euseb., v. C. I. 28.

²² Zosimus, hist. nov. II. 15.

²³ Zosimus, hist. nov. II. 16., Euseb., v. C. I. 36, 37.

razloži prijateljem svojim vso tajnost, pokliče zlatarje in dragotinarje, katerim podoba onega znamenja z besedami naslika, ter jim ukaže znamenje božje poudariti.

Nova vojaška zastava, «labarum» imenovana, je bila taka-le: Daljši sulici podoben drog je bil z drugim krajšim, poprečnim drogom v podobi križa sklenjen. Na vrhu suličinega droga je bila pripeta krona, iz zlata in dragih kamenov sestavljena. V tej kroni se je videlo znamenje rešilnega imena, to je začetni črki X in P imena Kristusovega. S poprečnega droga je viselo štirikotno škrlatasto, jednako dolgo in široko, od zlata in vdelenih dragih kamenov bliščeče se sukno. Pod znamenjem križa so se videle oprsne podobe cesarja in njegovih otrok.

Tega rešilnega znamenja se je posluževal cesar vedno kot branilnega sredstva v boju s sovražnikovimi četami ter je ukazal druga jednaka znamenja pred vsako svojo vojsko nositi. Toliko o novi bojni zastavi Konstantinovi.

Predno je Konstantin peljal svojo vojsko v boj zoper Maksencija, poklical je duhovnike krščanskega boga k sebi ter jih vprašal, kdo je oni Bog, kateri se mu je bil na nebu in v spanju razodel, in kaj pomeni znamenje nebne prikazni. Duhovniki mu odgovore, da je znamenje, katero je videl, simbol neumrjčnosti, trofeja zmage nad smrtjo, katero si je oni priboril, ki je nekdanj bil prišel na zemljo. Zajedno so mu duhovniki razložili vzroke prihoda in učlovečenja sinu božjega.²⁴

Ko je Konstantin nebno prikazen z razlago duhovnikov primerjal, utrdil si je pogum ter takoj nastopil bojno pot s trdno nado, da bo v znamenju križa zmagal. Z jednim delom svoje približno 40.000 mož broječe vojske krene jo Konstantin kar najhitreje preko zapadnih Alp mimo gore M. Cenis v gorenjo Italijo. S spretnostjo in hitrostjo zmagonosnega Napoleona I. hiti Konstantin na ptujih tleh od zmage do zmage. V znožju zapadnih Alp pade po kratkem obleganju trdnjava «Segusia» (sedaj Susa v Piemontu) v njegove roke; kmalu na to premaga čete sovražnikove pri mestih «Turin», «Brixia» (Brescia) in «Verona», prekorači s svojo zmagonosno vojsko gorovje Apeninsko ter se pri «Rudečih Skalajah» nad Milvijskim mostom pri Rimu 28. oktobra l. 312. spusti v odločilni boj.²⁵ Pred njim in njegovo telesno stražo se nese križ. Galski konjiki Konstantinovi začno boj, tudi pehota njegova vzdigne svoje zastave; konjištvo sovražnikovo se pa umika, Maksencij beži čez most Tiberin, se pogrezne z mostom vred ter najde v valovih reke Tibere svoj grob.

Po tej zmagi se poda Konstantin takoj v Rim, kjer ga starejšinstvo, plemstvo in sploh vse ljudstvo z radostjo in s presrčnimi pozdravi kliče in vriskajoč sprejme kot osvoboditelja, odrešenika in dobrotnika. «Nikoli, pravi hvalitelj Nazarij, ni videl Rim tako srečnega dne, nikoli ni zaznamoval tako veselega slavlja. Pred vozom zmagalčevim se niso peljali vjeti vojskovodje, korakalo je marveč osvobojeno plemstvo. V ječo niso se metali barbari, iz ječe marveč so se spuščali konzulari. Na sulici nesla se je kljubovalna in divja glava premaganega trinoga.»²⁶

²⁴ Euseb., v. C. I. 27—32.

²⁵ Nazarii panegy. anno 321 Constantino dictus III. 24. 28.; Zos., hist. nov. II. 16.; Euseb., v. C. I. 37. 38.

²⁶ Naz. pan. a. 321. c. 30; Euseb., v. C. I. 39., h. e. IX. 9.

Dočim je Maksencij, ki je sramotno živel, sramotno poginil, obhajal je Konstantin v Rimu svoje zmagoslavje ter ni pozabil onega, pod kojega znamenjem si je priboril slavno zmago. Konstantin, ki je za trdno prepričan, da mu je oni, katerega je bil klical na pomoč in kateri se mu je bil na nebu in v spanju razodel, pripomogel k čudoviti zmagi, obrne starim bogovom hrbet ter postane častilec zmagonosnega krščanskega boga, s katerim sklene trajno, nerazrušljivo zvezo.

Novodobni pisatelji (Manso, Burekhardt, Brieger i. dr.), ki taje, da bi se bil Konstantin l. 312 izneveril Apolonu ter postal častilec krščanskega boga, trdijo, da Konstantin pred vojsko z Maksencijem ni klical krščanskega, ampak paganskega boga, — boga svojega očeta —, na pomoč, da se mu krščanski bog ni razodel niti na nebu niti v spanju, ter da Konstantin ni pod krščansko zastavo premagal Maksencija.

Tem in enakim trditvam nasprotnikov krščanstva Konstantinovega glasno, odločno in neovrgljivo oporekajo besede in dejanja, prijatelji in neprijatelji, penezi in postave Konstantinove.

Konstantin povodom vojne z Maksencijem ni prosil paganskega, ampak krščanskega boga pomoči.

Evzebij, ki prikazen božjo v životopisu Konstantinovem pripoveduje, omenja jo tudi drugodi večkrat. V svoji cerkveni zgodovini izrečno pravi: «Kot zaveznika svojega je bil klical (Konstantin) v iskreni molitvi Boga nebes in njegovo Besedo, njega — odrešenika vseh ljudij, Jezusa Kristusa.»²⁷ Isti pisatelj je imel l. 314²⁸ povodom blagoslovljenja cerkve Tirske hvalni govor, v katerem z ozirom na tako zgodnje čiščenje Križanega od strani Konstantinove med drugim pravi: «Uže pljujejo najvišji oblastniki mrtvim malikom v obraz, sramoté brezbožne obrede pri čiščenju demonov, zasmehujejo staro, od očetov jim izročeno zmoto, pripoznajo le jednega Boga . . . spoznajo Kristusa kot sina božjega in kot kralja vesoljnosti, imenujejo ga na stebrih odrešenika ter zaznamujejo velike čine in zmage njegove nad brezbožniki v svet vladajočem mestu v neminljiv spomin s kraljevim pismom. Naš odrešenik Jezus Kristus, jedin večni, se tedaj pripoznava tudi od najvišjih na zemlji ne kot navaden, od ljudij izvirajoč kralj, ampak se moli kot pravi sin najvišjega Boga in kot sam Bog.»²⁹

Povodom tridesetletnice cesarjeve je imel Evzebij l. 336. v palači cesarjevi hvalnico, v kateri med drugimi stvarmi tudi omenja, da je Bog Konstantinu pokazal križ, znamenje zveličanja, s katerim je sovražnike svoje in tudi barbare premagal.³⁰ Besede Evzebijeve glede križa in prikazni božje podpirajo drugi stari pisatelji.

Laktancij omenja v knjigi, katero je spisal l. 314,³¹ križ s Kristovim monogramom (gl. str. 8) na ščitih vojakov Konstantinovih z besedami: «Konstantin je bil v spanju opomnjen, da naj nebeško znamenje božje na ščitih zaznamlja ter naj se tako v boj spusti. On je storil, kakor mu je bilo ukazano, ter je Kristusa na ščitih zaznamljal, tako da je bil P v X vpleten.» Tudi retor Nazarij meri

²⁷ Euseb., h. e. IX. 9.

²⁸ S. Stolberg, Gesch. d. Rel. J. Chr. X. 17.

²⁹ Euseb., h. e. X. 4.

³⁰ Euseb., de laudibus Constantini c. 6.: ὃ (Κωνσταντίνος) καὶ τὸ αὐτοῦ σιγήριον ἀνέδειξε σημεῖον.

³¹ De mortibus persecutorum, c. 44.

na ta dogodek v svojem govoru, katerega je imel l. 321., in v katerem z ozirom na to, da so bili vojaki Konstantinovi s križem okrašeni, omenja, da se po vsej Galiji sliši glas, da so nebeške vojske cesarju na bojni poti v Italijo na pomoč prihitele.³²

Ne samo prijatelji, — tudi neprijatelji Konstantinovi pričajo, da se je Konstantin izneveril starim paganskim bogovom ter začel potem, ko je bil premagal Maksencija, častiti krščanskega Boga.

L. 313. sklenila sta v Milanu Konstantin in Licinij medsebojno zvezo, katero je pa poslednji ne dolgo potem prelomil. Licinij je začel preganjati kristijane ter provzročil krvavo vojno. Konstantin se vzdigne s svojo vojsko nad Licinija, nezvestega zaveznika,³³ vzame s seboj krščanske duhovnike ter ukaže krščansko zastavo (labarum) pred svojo vojsko nesti — kot znamenje zaupanja v božjo pomoč. Ko to Licinij zve, zasmehuje pobožnost Konstantinovo, zbere vedeževalce, proroke, čarovnike in duhovnike paganske okoli sebe ter zaupa njih prerokovanju. Predno se je Licinij v boj spustil (314), imel je važen govor, iz katerega se razvidi, da tudi paganom ni prikrito ostalo, da je Konstantin takoj po zmagi nad Maksencijem postal javen častilec krščanskega Boga. Paganski vladar, ki je zapovedoval vshodu, je sklical, kakor pripoveduje Evzebij, najizbornejše ščitonošce in najzvestejše svoje prijatelje v log paganskih bogov ter jim tako-le govoril: «Ljubi prijatelji in bojni tovariši! Ti bogovi, katere mi molimo, so naši rodni bogovi, kojih češčenje smo od pradavod prevzeli. Vodja nam sovražne vojske pa je oskrnuivši domače šege in navade opustil vero v naše bogove ter časti napačno ptujega, ne vem od kod prišedšega boga. Da, on celo z njegovim sramotnim znamenjem onečastuje svojo vojsko. Na to (znamenje) zaupajoč gre z orožno silo ne tako zelo nad nas kakor marveč nad bogove, ki jih zaničuje. Današnji dan bo pokazal, kdo izmed nas je s svojo vero v zmoti; on bode tako rekoč med našimi in naših nasprotnikov bogovi imel razsoditi».³⁴ S sporočili prijateljev in neprijateljev se ujema jo besede in dejanja Konstantinova.

Konstantin, ki je odličil uže pred vojsko z Maksencijem bojno zastavo, svojo čelado in ščite svojih vojakov z znamenjem križa, ukaže takoj po zmagi (312) in svojem prihodu v Rim svoji sliki dati v roko križ, «spomin na odrešilno trpljenje».

«Postavili so mu tedaj na najbolj obiskanem mestnem prostoru kip, ki drži rešilno znamenje križa v desnici. Kot napis pa je dal Konstantin v latinskem jeziku postaviti sledeče besede: «S tem odrešilnim znamenjem, pravim znakom hrabrosti, sem jaz vaše mesto iz jarna trinogovega rešil in osvobodil, starejšinstvu in narodu rimskemu pa povrnil prejšnjo čast in prejšnje veličje».³⁵ Kakor ta kip, tako je tudi ne dolgo potem Konstantinu v čast postavljeni slavolok z napisom «po vspodbudi božji»³⁶ (krščanskega) javno in jasno pričal, da je Konstantin v zvezi s krščanskim Bogom premagal svojega nasprotnika. Konstantin krščanskega Boga ni častil samo iz političnih razlogov, on se je tudi takoj po zmagi nad Maksencijem resno prizadeval, da prej ko mogoče natančneje spozna novega boga in novo vero. Zato vzame

³² Naz. pan. a. 321. c. 14.

³³ Euseb., h. e. X. 8. 9., v. C. II. 1—15; Zos. II. 18. 19.; Anonym. Val. c. 15.

³⁴ Euseb., v. C. II. 5.

³⁵ Euseb., h. e. IX. 9., v. C. I. 40.

³⁶ «Instinctu divinitatis.»

uže l. 312. k sebi duhovnike božje, kateri mu razložijo prikazen božjo ter ga poučujejo v krščanskih resnicah. Cesar je postal, pravi Evzebij, vsled predavanja duhovnikov učenec Kristusov, ki se je pečal z božjim čitanjem in je duhovnike božje za vedno vzel v svojo bližino. Konstantin, kateri je kot katehumen marljivo čital sv. pismo ter vedno občeval s služabniki božjimi, je v krščanstvu hitro napredoval³⁷

Za časa verskega razkola, ki je bil nastal vsled prenapetosti Donata, škofa numidijskega, in njegovih pristašev, priznal je Konstantin očitno in nedvomno, da je on ud prave katoliške cerkve, ki jo posebno časti, in katere škofo imenuje svoje ljube brate, škofa rimskega pa smatra v verskih in cerkvenih zadevah za prvo osebo.

Ko so Donatisti prosili cesarja, da naj on med njimi in cerkvijo razsodi, jim ni hotel prošnje uslišati, marveč je prepustil razsodbo Miltijadu, škofu rimskemu, kateri naj bi v zvezi s tremi galskimi in s petnajstimi italjskimi škofi sodil stranke afričanske po častitljivi cerkveni postavi, kajti cesar si glede notranjih cerkvenih zadev ni prisvajal nobene sodbe. V pismu, katero je Konstantin o imenovani preporni zadevi iz Galije v Rim poslal, stoji med drugim te-le besede: «Vaši skrbnosti namreč ni prikrito, koliko spoštovanje gojim jaz za pravo katoliško cerkev, in kako zelo želim, da vi ne pustite, da bi bila kje razprtija in nesložnost». Na koncu imenovanega pisma stoji pozdrav: «Bog Vas obvaruj!»³⁸ Zbor, ki se je zaradi Donatistov sklical v Rim (313), je bil brezuspešen. Konstantin skliče zato drug zbor v galsko mesto Arelate (314) ter zapove uradnikom cesarskim skrbeti za to, da bodo škofje z državno pošto potovali; več škofov, kakor Krest Sirakuški, je bilo od cesarja samega povabljenih.

Tudi zbor Arelatski ni privedel do zaželjene sloge in jedinstva. Donatisti z zborovo razsodbo niso bili zadovoljni ter so zopet prosili cesarja, naj razsodi preporne zadeve. Vsled tega piše cesar katoliškemu škofu: «Mojo sodbo zahtevajo (Donatisti), dočim sam pričakujem sodbe Kristusove. Jaz namreč povem, kakor je res: Sodba duhovnikov se mora tako visoko ceniti, kakor ako bi Gospod sam sodil; saj ti ne smejo drugače misliti ali soditi, kakor jim je po nauku Kristusovem zapovedano. . . . Ravno tako kakor pagani so priziv vložili».³⁹ Prisiljen je preiskoval Konstantin osebno l. 315. v Rimu in l. 316. v Milanu tožbe Donatistov ter proglasil Cecilijana, škofa kartažanskega, za nedolžnega, njegove nasprotnike Donatiste pa za obrekovalce.

Po teh poročilih stoji Konstantin pred našim duhom kot kristijan: V desnici drži znamenje odrešenja; križ mu je orožje, s katerim premaga zunanje in notranje sovražnike nove vere. S križem si pribori zmago nad sovražniki krščanstva, nad Maksencijem in Licinijem; z znamenjem odrešenja premaga tudi sovražnika svojega srea, — paganstvo, katero se čim bolj umika veri Križanega. Da je Konstantin v istini postal veren častilec krščanskega Boga ter se podal v naročje katoliške cerkve, nam svedočijo razun zgoraj navedenih poročil tudi njegovi zakoni in penezi.

³⁷ Euseb., v. C. I. 32.

³⁸ Euseb., h. e. X. 5.

³⁹ Migne, patrol. VIII. col. 487. 488. *meum iudicium postulant, qui ipse iudicium Christi expecto. Dico enim, ut se veritas habet, sacerdotum iudicium ita debet haberi ac si ipse Dominus residens iudicet; nihil enim licet his aliud sentire vel aliud iudicare, nisi quod Christi magisterio sunt edocti . . . sicut in causis gentilium fieri solet, appellationem interposuerunt.* Hefele, Conc.-Gesch. I. 168. Note 1.

Zakoni.

Zakoni so velevažen vir zgodovinskemu raziskavanju. Iz njih se spozna zakonodajalčev duh. Konstantin je dal mnogo postav. Marsikatera postava se je izgubila v teku stoletij; vendar se jih je še mnogo ohranilo, ki se zdaj nahajajo v Justinijanovem in Teodozijevev zakoniku, v vatikanskih ulomkih in Sirmondovi zbirki; marsikatero postavo sta nam ohranila tudi cerkvena pisatelja: Evzebij in Sozomen.⁴⁰ Iz teh zakonov se razvidi, kakošne so bile razmere med Konstantinom in krščanstvom. Konstantin stoji v krščanskem taboru. Iz njegovih postav veje krščanski duh. Konstantin se je očitno prizadeval s svojimi postavami, «ne samo meščanskemu življenju, ampak tudi bistvu in duhu ljudstva samega vtisniti krščanski značaj».⁴¹ V istini dajejo Konstantinove postave cerkvi proste roke, pospešujejo vrednost ženskega spola, dihajo duh krščanske pravičnosti in človekoljubnosti ter prostomiselnost goje umetnosti in vedo.⁴²

Iz Konstantinove pisarne je prišlo v teku let (306—337) mnogo krščanstvu neposredno in posredno ugodnih, oziroma proti paganstvu naperjenih postav. Temelj in vogeljni kamen tem postavam je milanski edikt, katerega sta v Milanu (313) izdala Konstantin in Licinij kristijanom v prid. Ta velevažni edikt nam je ohranil Laktancij v latinskem izvorniku in Evzebij v grškem prevodu z nekoliko predrugačenim uvodom. V prvem delu tega edikta je izražena občna svoboda bogočastja in veroizpovedanja. «Ko sva midva, jaz, cesar Konstantin, in jaz, cesar Licinij, srečno prišla v Milan ter vse preudarila, kar pospešuje blagostanje in korist države, sva med drugimi v obče koristnimi naredbami ali marveč pred vsem tem to odredila, kar se tiče službe in čiščenja božjega, namreč da dovoliva svobodo i kristijanom i vsem drugim, držati se tiste vere, katere hočejo, da je nam in vsem našim podanikom naklonjeno in milostljivo božanstvo, katerokoli si bodi.»⁴³

Iz teh besed je razvidno, da je Konstantin državniško-modro ravnal, ker ni samo kristijanom, ampak tudi paganom podelil svobodo veroizpovedanja in bogočastja. Konstantin namreč se je moral ozirati na pagana Licinija kot svojega zaveznika ter ni smel prezreti svojih paganskih podanikov, kadar je dajal krščanstvu nove pravice. Pagani so bili še vedno v večini nasproti kristijanom, in Konstantin se ni smel opirati samo na kristijane, ampak tudi na pagane se je moral ozirati, dokler ni ustanovil jedinovladarstva.

V milanskem ediktu je dovolil Konstantin zlasti gojenje krščanskega bogočastja in veroizpovedanja. «Midva (Konstantin in Licinij) sva sklenila, da se nikomur ne sme odreči svoboda, krščansko vero si izvoliti in se je držati . . . Vsakdo, kdor hoče spoznavati krščansko vero, more to prosto in javno storiti . . . Kristijanom sva dovolila neomejeno svobodo glede zvrševanja njihove vere.»⁴⁴

V drugem delu imenovanega edikta določita Konstantin in Licinij, da se morajo shajališča kristijanov, to je cerkve ali cerkveni prostori in za časa

⁴⁰ L. Seuffert, Constantins Gesetze und das Christenthum. Würzburg. 1891. S. 4.

⁴¹ Arendt, über Constantin d. Gr. und sein Verhältnis zum Christenthum in d. Tübinger theol. Quartalschr. 1834. III. S. 394.

⁴² Dr. Schaaf, Geschichte der alten Kirche, S. 452.

⁴³ Lact., d. m. p. c. 48; Euseb., h. e. X. 5.: . . . ἵππος ἔτι πρὸς τῶν θεῶν . . . εὐμηνὲς εἶναι θύνηθι.

⁴⁴ Lact. de mort. persec. c. 48: Nos liberam atque absolutam colendae religionis suae facultatem iisdem christianis dedisse.

preganjanja uplenjeno cerkveno premoženje nemudoma in brezplačno nazaj dati skupnosti kristijanov; tisti, ki so cerkveno premoženje kupili ali za dar dobili, smejo od cesarske milosti zahtevati odškodnine.

Da juridično važnost tega edikta za krščanstvo prav razumemo, nam je treba vedeti, na katero pravno stališče se je opiralo preganjanje kristijanov.

To pravno stališče so tvarjali postave: postava Julijeja zaradi razžaljenja veličanstva, postave zoper nedovoljena društva in Marka Avrelija odlok zoper nove verske ločine in nova veroizpovedanja.

Cezarjeva postava je pretila onemu, kateri se je pregrešil zoper rimski narod ali zoper njegovo varnost, to je zoper temeljne rimske naprave, s smrtno kaznijo ali z odvzetjem premoženja. Bogočastje pa je bila temeljna naprava rimske države. Kristijani, katerim je vest prepovedovala, udeleževati se paganskega bogočastja, so se mogli kaznovati na podlagi imenovane postave. Z bogočastjem je bilo v zvezi cesarjevo češčenje. Ako so se kristijani branili, cesarju božjo čast izkazovati, pregrešili so se zoper Julijevo postavo. Isto tako je bilo društveno zakonodajstvo sovražno kristijanom; nova društva brez državne potrditve so bila prepovedana. Kdor je brez državnega dovoljenja osnoval novo društvo, se je imel tiste kazni nadejati kakor oni, kateri se je pregrešil zoper Julijevo postavo. Kristijani, ki niso nikoli dobili od države dovoljenja za ustanovitev svojega društva, so vsled tega prišli večkrat v nasprotje z rimsko državo.

Marka Avrelija odlok je ukazal kaznovati s prognanstvom one, kateri so tvarjali nove verske ločine ali uvajali nova veroizpovedanja. Ta odlok je bil naperjen zoper krščanstvo, novo veroizpovedanje. Kako se je tedaj vsled milanskega edikta izpremenilo pravno stališče nasproti kristijanom? Vsled milanskega edikta so izgubile kazenske določbe imenovanih postav nasproti kristijanom svojo prejšnjo veljavo. Kristijani, ki so smeli svobodno zvrševati krščansko bogočastje in veroizpovedanje, se niso smeli več kaznovati, ako se niso več udeleževali paganskega bogočastja in cesarjevega češčenja. Vsled milanskega edikta zveze kristijanov niso bila več nedovoljena, ampak dovoljena društva; krščanskim občinam se je podelila lastnost juridične osebe, kar se uže iz tega razvidi, da so se krščanskim občinam vrnila ugrabljena shajališča in posestva. Naposled je izgubil tudi Marka Avrelija odlok z ozirom na kristijane vso svojo veljavo.⁴⁵

Milanski edikt so sledile druge krščanstvu ugodne postave, v prvi vrsti one, katere se tičejo cerkve in njenih služabnikov.

L. 313. je pisal Konstantin Cecilijanu, kartažanskemu škofu, da je ukazal blagajničarju pokrajine Afrike njemu (Cecilijanu) izplačati vsoto penozov; katero naj on (Cecilijan) po Hozijevem navodilu razdeli med služabnike »prave in najsvetejše katoliške vere.«⁴⁶

V drugem pismu, naslovljenem na Anulina, upravitelja pokrajine Afrike, je Konstantin ukazal, da naj bodo vsi kleriki škofa Cecilijana za vedno oproščeni vsega javnega službovanja, »da se ne odtegnejo Bogu dolžni

⁴⁵ Seuffert, S. 5—8.

⁴⁶ Euseb. h. e. X. 6. Quandoquidem placuit nobis, ut per omnes provincias Africae, Numidiae et utriusque Mauretaniae certis quibusdam legitimae et sanctissimae religionis catholicae ministris ad sumptus necessarios aliquid praeretur, litteras dedi ad Ursum . . . eique significavi, ut ter mille folles Tuae gravitati numerari curaret. Tu itaque, ubi praedictam quantitatem acceperis, operam dabis, ut cunctis supra memoratis iuxta brevem ab Hosio ad te directum ea pecunia dividatur.

službi, ampak da marveč brez vsakega nadlegovanja žive po svoji postavi; kajti iz tega, da služijo Bogu z vso unemo, izvira po mojem (Konstantinovem) nazoru za državo izredno velika korist.»⁴⁷ Vsled tega klerikom ni bilo več treba davkov plačevati, ne tlake delati in ne občinskih služb opravljati.⁴⁸

Ko so pa krivoverci «vkljub podeljenim predpravicom» silili klerike k zvrševanju javnih služb, je Konstantin l. 313. odredil, da naj se klerikom v prihodnje prizanaša, na njih mesto pa naj se marveč drugi vzamejo, da opravljajo dotične službe.⁴⁹ Istega leta (313.) je Konstantin klerikom ponovil oproščenje javnih osebnih bremen ter isto tudi raztegnil na druge dele svoje države:

«Oni, kateri posvetijo svojo versko službo čiščenju Boga, to je oni, kateri se imenujejo kleriki, naj bodo oproščeni vseh opravil, da se vsled bogoropne zavisti nekaternikov ne odtegnejo božji službi.»⁵⁰

Ko so pagani silili «cerkvene može» k očiščevalnim daritvam, je Konstantin l. 323. v obrambo onih, kateri služijo «najsvetejši postavi», odredil tepenje ali denarno kazen onim, ki bi nasprotovali njegovi naredbi.⁵¹

Konstantin je skrbel za blagor katoliške cerkve, katero je oprostil žitnega davka in doklade, kar imenuje Sozomen «zelo velik dokaz cesarjevega spoštovanja do vere», ter odkazal za vedno iz javnih dohodkov cerkvi in duhovščini gotovo vsoto.⁵² Konstantin je dal l. 321. cerkvi pravico podedovanja, katere poprej ni imela.⁵³

V istem času (321) je Konstantin postavnim potom določil posvečevanje nedelje.⁵⁴ Ta dan so morale počivati vse sodnijske obravnave, roko-

⁴⁷ Euseb. h. e. X. 7. Ave, Anuline carissime nobis . . . Quocirca eos homines, qui intra provinciam tibi creditam in Ecclesia catholica, cui Caeciliannus praest, huic sanctissimae religioni ministrant, quos clericos vocare consueverunt, ab omnibus omnino publicis functionibus immunes volumus conservari, ne errore aliquo aut casu sacrilego a cultu summae divinitati debito abstrahantur, sed ut potius absque ulla inquietudine propriae legi deserviant. Quippe his summam venerationem divino numini exhibentibus maximum inde emolumentum rei publicae videtur accedere.

⁴⁸ L. Seuffert, Const. Ges. u. d. Christ, S. 8 f.

⁴⁹ Cod. Th. l. XVI. lit. II. 1.: Haeticorum factione comperimus Ecclesiae catholicae clericos ita vexari, ut nominationibus seu susceptionibus aliquibus, quas publicus mos exposcit, contra indulta sibi privilegia praegravantur. Ideoque placet, si quem tua gravitas invenerit ita vexatum, eidem alium surrogari et deinceps a supra dictae religionis hominibus huius modi iniurias prohiberi.

⁵⁰ Cod. Theod. XVI. 2. 2. Imp. Const. A. Octaviano Correctori Lucaniae et Bruttiorum. Qui divino cultui ministeria religionis impendunt, id est hi qui clerici appellantur, ab omnibus omnino muneribus excusentur, ne sacrilego livore quorundam a divinis obsequiis avocentur.

⁵¹ Cod. Th. XVI. 2. 5. Quoniam comperimus, quosdam ecclesiasticos et caeteros catholicos sectae servientes a diversarum religionum hominibus ad lustrorum sacrificia celebranda compelli, hac sanctione sancimus, si quis ad ritum alienae superstitionis cogendos esse crediderit eos, qui sanctissimae legi serviunt, si conditio patiatur, publice fustibus verberetur, si vero honoris ratio talem ab eo repellat iniuriam, condemnationem sustineat damni gravissimi, quod rebus publicis vindicabitur.

⁵² C. Th. XI. 1. 1. de annona et tributis: praeter privatas res nostras et ecclesias catholicas; Soz. I. 9. Ταμίριον δὲ κλέειν μέγιστον τῆς τοῦ βασιλέως περὶ τὴν θρησκείαν αἰδοῦς τοὺς μὲν γὰρ παντάλῃ κληρικῶς θέσει νόμου ἀτελεῖς ἀνήκε. Soz. I. 8. ἐκ δὲ τῆς οὐτῆς ὑπογράφου γῆς καθ' ἑκάστην πόλιν ἐξελὼν τοῦ δημοσίου βετόν τέλος ταῖς κατὰ τόπον ἐκκλησίαις καὶ κλήροις ἀπένευε καὶ τὴν δωρεάν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον κορίαν εἶναι ἐνομοθέτησεν.

⁵³ Cod. Th. XVI. 2. 4. Imperator Constantinus A. ad populum: Habeat unusquisque licentiam, sanctissimo catholicae venerabilique concilio decedens bonorum quod optavit relinquere. Non sint cassa iudicia.

⁵⁴ Soz. I. 8. τὴν δὲ κυριακὴν καλουμένην ἡμέραν . . . καὶ τὴν πρὸ τῆς ἐβδόμης ἐνομοθέτησε δεκασημίων καὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων σάββατον ἅπαντας καὶ ἐν εὐχαίς καὶ λιταῖς τὸ θεῖον θεραπεύειν. Cod. Th. II. 8. 1.

delstvo se ni smelo nobeno zvrševati; krščanski vojaki so imeli dovoljenje in čas, ravnati se po cerkveni zapovedi;⁵⁵ le poljedelci so smeli večkrat tudi v nedelji opravljati potrebna dela,⁵⁶ ravno tako je bilo ta dan dovoljeno oproščevanje sužnikov.⁵⁷ Tudi je ukazal cesar svojim namestnikom, posvečevati dan Gospodov in dneve mučenikov.⁵⁸

Konstantin je povečal veljavo cerkve in njenih služabnikov s tem, da je podelil škofom sodnjo oblast tudi glede posvetnih prepornih zadev ter v tem oziru izdal dve postavi (318 in 333), kateri se zdaj nahajata v Sirmondovi zbirki. Po teh postavah je bilo stranki dovoljeno, pravdo tudi potem, ko se je bila uže začela pred državnim sodiščem, spraviti pred škofovo sodnijo. Škofovske sodbe so bile obvezne ter imele tisto pravno moč kakor državne. Škofom podeljena sodnja oblast je bila v zvezi z zapovedjo apostola Pavla,⁵⁹ ki je opominjal kristijane, da naj svoje preporne zadeve ne razpravljajo pred paganskimi sodniki, ampak znotraj cerkvene občine. Tako je nastala navada, da so kristijani klicali na pomoč škofe kot posredovalce v prepornih rečeh. Tej navadi je dal Konstantin pravno moč ter tako škofovske sodbe povzdignil nad razsodbe in jih v isto vrsto postavil kakor sodnijske.

«S tem, da se je prenesla sodnja oblast na škofe krščanskih občin, je doseglo krščanstvo izredno važno pridobitev: s tem je namreč rimska država pripoznala škofovsko oblast.»

«Spoznavši krščanstvo, je prenovil Konstantin stare postave ter jim vtisnil sveto znamenje.»⁶⁰

On smatra za nepravo, da se kaznujejo oni, kateri goje zaradi Boga devištvo in brezdetinstvo, ter odstrani dotično postavo,⁶¹ katera je določevala, da tisti ne morejo dedovati, ki ostanejo po 25. letu še neoženjeni, izimši najbližnje sorodnike; tudi so se zakonski, ki niso imeli otrok, vsled imenovane postave kaznovali s polovico dedščine. Konstantin je podelil deviškim in brezdetinskim osebam pravico, glede svojega premoženja tudi zoper postavna določila oporoko narediti.⁶²

On, vzgled krščanske vzdržnosti,⁶³ je dal postave zoper nenravno in pregrešno življenje,⁶⁴ ki bolj pokvari ljudstvo nego prostovoljna neoženjenost

⁵⁵ Euseb. v. C. IV. 18; de laud. Const. c. 9.

⁵⁶ Cod. Just. III. 12. 3. Omnes iudices, urbanae plebes et cunctarum artium officia venerabili die solis quiescant. Ruri tamen positi agrorum culturae libere libenterque inserviant . . .

⁵⁷ Cod. Theod. II. 8. 1. Sicut indignissimum videbatur diem solis veneratione sui celebrem altercantibus iurgiis et noxiis partium contentionibus occupari, ita gratum et iucundum est, eo die quas sunt maxime votiva compleri. Atque ideo emancipandi et manu mittendi die festo cuncti licentiam habeant et super his rebus acta non prohibeantur.

⁵⁸ Euseb. v. C. IV. 23. Caeterum cunctis sub Romano imperio degentibus tam plebeio quam militibus, oculusae erant fores cultus simulacrorum et quodvis sacrificiorum genus interdictum. Missa quoque lex est ad praesides provinciarum, ut diem Dominicum etiam ipsi venerarent. Jidem festos martyrum dies inssu principis observabant et ecclesiasticarum festivitatum tempora debito honore prosequantur.

⁵⁹ Ad Cor. I. c. 6, 1—7.

⁶⁰ Euseb. v. C. IV. 26. ἐπὶ τὸ ἁγιώτερον μεταβάλλον ἀνενοούτο.

⁶¹ Cod. Theod. VIII. 16. 1. De infirmendis poenis coelibatus et orbitatis: Qui iure veteri coelibes habebantur, imminentibus legum terroribus liberentur . . . sitque omnibus aequa conditio capessendi, quod quisque mereatur. Nec vero quisquam orbis habeatur: proposita huic nomini damna non noceant . . . Serdica (320).

⁶² Euseb. v. C. IV. 26.

⁶³ Nazarii pan. Const. dictus c. 34: . . . sub abstinentissimo imperatore . . .

⁶⁴ Cod. Just. V. 26. 1. De concubinis. Imp. Const. ad populum: Nemini licentia concedatur, constante matrimonio concubinam penes se habere. 321 aut 324. Cod. Th. IX. 9. 1. de

in nezadolženo brezdetinstvo, ter zlasti skrbel, da se ohrani nrvnost ženskega spola čista in neomadeževana.⁶⁵ Vsled Konstantinove naredbe ni bilo treba devicam, ki so hotele po dovršenem 18. letu svoje starosti doseči samostojnost, z ozirom na «sramežljivost in nrvnost» javno se pokazati, temveč je zadostovalo, da se je pismeno ali s pričami doma dokazala njihova polnoletnost.⁶⁶

Konstantin je l. 312, naznanil svetovalstvu pokrajine Afrike, da so možje pooblašteni, svoje žene tudi brez vsakega naročila zastopati zato, da niso žene prisiljene povodom svoje pravde v sramoto ženske nrvnosti nedostojno nastopiti v zboru mož ali pred sodnijo.⁶⁷

Tudi ne sme sodnik po svojem služabniku gospodinje klicati pred sodišče, ako noče, da se z njim (s sodnikom) ne postopa tako, kakor z velikimi hudodelniki.⁶⁸

Konstantin je s svojimi postavami zboljšal usodo sužnikov ter tako ravnal v duhu one vere, katera ne pozna razlike med svobodnimi in sužniki ter posebno imenuje hlapca osvobojenca Gospodovega.⁶⁹ Kristijani so mnogokrat dali svojim sužnikom prostost. To krščansko navado je posnemal Konstantin, ki je izrekel pravomočno veljavo cerkvenega osvobojenja. Kdor je podelil svojemu sužniku pred zbrano občino krščansko v navzočnosti škofovi svobodo, je imelo to osvobojenje tisto pravno moč, kakor ako bi se bilo sužniku podelilo rimsko državljanstvo. Duhovniki so dobili predpravico, svoje sužnike tudi zunaj cerkve osvobajati.⁷⁰

Konstantin je zboljšal sužnikom žalostno stanje tudi s tem, da se sužniki, ako so se bili pregrešili, niso smeli kaznovati z vsakovrstnimi sredstvi. Kdor je na primer s prepovedanimi sredstvi (s krepelcem, kamenjem, orožjem, mučilom) kaznoval sužnika ter vsled tega provzročil njegovo smrt, ta se je moral kaznovati.⁷¹ Cesar ni samo usode sužnikov zboljšal, marveč se je tudi ubogih otrok usmilil; kajti krščanska načela o vrednosti neumrjoče, odrešene duše v umrjočem telesu so k usmiljenju nagibala Konstantina, ki je l. 315. iz Niša, svojega rojstnega kraja, pisal: «Postava, katera odvrča

mulieribus, quae se propriis servis iunxerunt. Cod. Th. III. 16. 1. de repudiis. Nazarii pan' Const. dictus c. 38: Novae leges regendis moribus et frangendis vitiis constitutae . . . Pudor tutus, munita coniugia.

⁶⁵ Cod. Theod. IX. 24. 1. de raptu virginum. Cod. Th. IX. 8. 1.

⁶⁶ Cod. Just. II. 45. 2 . . . has vero propter pudorem et verecundiam in coetu publico demonstrari testibus non cogimus, sed percepta aetatis venia annos tantum probare tabulis vel testibus misso procuratore concedimus. 321.

⁶⁷ Migne tom. VIII. 94. Maritus citra mandatum in rebus uxoris cum solemnī satisfactione et alia observatione intercedendi liberam habeat facultatem: ne foeminae persequendae litis obtentu in contumeliam matronalis pudoris irreverenter irruant et conventibus virorum vel iudiciis interesse cogantur. 312.

⁶⁸ C. Th. I. 10. 1. Nemo index officialem ad eam domum, in qua mater familias agit, cum aliquo praecepto existimet esse mittendum. Trier 316.

⁶⁹ Paulus, Gal. III. 28.; I. Cor. 7, 22.

⁷⁰ Cod. Th. IV. 7. De manumissionibus in ecclesia. Imp. Constantinus A. Osio Episcopo. Qui religiosa mente in Ecclesiae gremio servulis suis meritam concesserit libertatam, eandem eodem iure donasse videantur, quo civitas Romana solemnitatibus decursis dari consuevit. Sed hoc dumtaxat iis, qui sub aspectu antistitum dederint, placuit relaxari. § 1. Clericis autem amplius concedimus, ut cum suis famulis tribuant libertatem, non solum in conspectu Ecclesiae ac religiosi populi plenum fructum libertatis concessisse dicantur, verum etiam cum postremo iudicio libertates dederint sen quibuscumque verbis dari praeceperint, ita ut ex die publicatae voluntatis sine aliquo iuris teste vel interprete, competat directa libertas. 321.

⁷¹ Cod. Th. IX. 12. 1. 2.: nec vero immoderate suo iure utatur . . . saevitia immanium barbarorum.

roke starišev od otročjega umora, naj se na rudnih deskah ali svincu ali platnu nabije po vseh italskih mestih. Ako stariši prineso otroka, katerega ne morejo vzgojiti, mora se jim nemudoma dati podpora in obleka. Glede plačevanja stroškov smo odredili, da se za to porabita naš državni zaklad in naše zasebno premoženje». ⁷²

L. 322. je pisal Konstantin v Afriko: «Našemu čutu ne ugaja, da bi pustili koga lakote umreti ali zločin narediti». ⁷³

Konstantin je tudi skrbel za gmotno blagostanje kmečkega stanu; kajti dolžnost državne oblasti je, skrbeti za poljedelce, ter krščanska misel, poglobovati se za slabejše. ⁷⁴

Kdor je podlegel v pravdi pred sodnijo, temu je Konstantin navadno podaril zemljišče ali denar. ⁷⁵

Vsled Konstantinovitih postav so postale kazni milejše. Tako na primer se ni smel tisti, ki je prišel v zapor, dokler se ni dognala pravda, vtakniti v železne, v kosti režoče vezi, ampak le v prostejše verige tako, da preneha mučenje ter vkljub temu ostane zanesljiv zapor. ⁷⁶

Kdor je bil obsojen na kazen, udeležiti se javnih iger ali delati v rudnikih, temu se je od l. 316. naprej pisala kazen na roke in meča in ne več v obraz, «da se ne omadežuje obličje, ki je narejeno po podobi nebeske lepote». ⁷⁷

«Najsvetejša postava», to je krščanstvo, ⁷⁸ je bila tedaj vir in vodilo Konstantinovim postavam.

Dočim je neizobraženi Licinij imenoval vedo «strup in kugo», ⁷⁹ je Konstantin v tesni zvezi s krščanstvom gojil in podpiral vede in umetnije.

«Mi ukazujemo,» pravi Konstantin, «da so zdravniki, slovničarji in drugi učitelji neobdačeni ter da uživajo časti; . . . kdor jih nadleguje, ta naj plača 100.000 penězov državnemu zakladu, da morejo tem laglje v miru mnoge podučevati v svobodnih vedah in umetnijah». ⁸⁰

Razun zgoraj navedenih postav je dal cesar tudi naredbe in zakone, iz katerih razvidimo, da Konstantin po zmagi nad Maksencijem ni mogel takoj popolnoma opustiti paganstva. On je sicer prepovedal tajno malikovalstvo, toda zajedno tudi dovolil javno čiščenje paganskih bogov in z neko bojaznijo tudi praznoverna opazovanja.

⁷² Cod. Th. XI. 27. 1.: *Aereis tabulis vel cerussatis aut linteis mappis scripta per omnes civitates Italiae proponatur lex, quae parentum manus a parricidio arceat votumque vertat in melius . . . , ut si quis parens afferat sobolem quam pro paupertate educare non possit, ne in alimentum nec in veste impertienda tardetur, . . . Ad quam rem et fiscum nostrum et rem privatam indiscreta iussimus praeberere obsequia.*

⁷³ C. Th. XI. 27. 2. . . . *abhorret enim nostris moribus, ut quemquam fame confici vel ad indignum facinus prorumpere concedamus.*

⁷⁴ K. Schiller, II. 128.

⁷⁵ Euseb. v. C. IV. 4. II. 13.

⁷⁶ C. Th. IX. 3. 1. . . . *ut et cruciatio desit et permaneat fida custodia.* 320.

⁷⁷ C. Th. IX. 40. 2. . . . *quo facies, quae ad similitudinem pulchritudinis coelestis figurata est, minime maculetur.*

⁷⁸ Euseb. h. e. X. 5.

⁷⁹ S. Aur. Victor epit. c. 41.: *virus ac pestis publica.*

⁸⁰ C. Th. XIII. 3. 1.: *medicos, grammaticos et professores alios litterarum immunes esse . . . praecipimus et honoribus fungi . . . ita ut si quis eos vexaverit, centum milia nummorum aerario inferat . . . Sirmio 321.; XIII. 3. 3. . . . quo facilius liberalibus studiis et memoratis artibus multos instituant.*

Tajno bogočastje pagansko je prepovedal Konstantin s postavo z l. 320. V tej postavi preti zakonodajalec vedežem in paganskim duhovnikom z ognjeno smrtjo,⁸¹ ako bi se ti drznili stopiti v zasebno hišo ter tukaj tajno službo opraviti, in pristavlja: «Idite k javnim oltarjem in svetiščem in obhajajte svojo navadno svečanost; kajti mi ne branimo, da se od nekdanj navadne službe opravljajo na prostem».⁸²

Druga naredba cesarjeva iz l. 321., na mestnega predstojnika rimskega naslovljena, se glasi: «Ako je treščilo v cesarsko palačo ali javna poslopja, naj se glede pomena vprašajo vedeži in naj se o tem poroča cesarju».⁸³

Umetnije magijev se sicer postavno preganjajo, kadar so naperjene proti občni blaginji ali nramnosti; toda dovoljene naj bodo, ako se z njimi odvrne dež ali toča, «da pri tem ne trpe božji darovi in človeška dela».⁸⁴

Penezi.

Penezi so nedvomen dokaz, da se Konstantinovo izpreobrnjenje ni zvršilo v trenutku, kakor nekdanj sv. apostola Pavla. Konstantin je bil še tudi po zmagi nad Maksencijem nekaj časa ne samo iz državozičnih, ampak tudi iz zasebnoverskih razlogov naklonjen paganstvu.

Učenjaki Cavedoni, Garucci in H. Schiller so raziskavali Konstantinove peneze ter na podlagi svojega razmotrivanja dognali, da je Konstantin tudi po zmagi nad trinogom rimskim pustil v svojih pokrajinah rabiti peneze s paganskimi znamenji, katere je dal kovati v zapadnih pokrajinah, in sicer v mestih Londinium (London), Lugdunum (Lyon), Treviri (Trier), Tarraco (Tarragona). Ti penezi so bili posvečeni starim rimskim bogovom Martu, Geniju rimskega naroda in solnčnemu bogu (Sol) z napisom «solncu . nepremagljivemu . sprem-ljevalcu».⁸⁵ Mars in Genij sta gotovo uže pred l. 317. izginila s penezov; dalj časa se je obdržal solnčni bog, čemur se ni čuditi, saj je bil Apolon — to je solnčni bog — tisti bog, katerega je Konstantin v svojih mladih letih izmed vseh bogov najbolj častil in od katerega se mu je bilo zaradi tega tudi najtežje ločiti. Lahkoumevno je tedaj, da so se penezi solnčnega boga izmed vseh paganskih penezov sicer najdalje, toda ne čez leto 323. obdržali.⁸⁶

⁸¹ Cod. Theod. IX. 16. 1.

⁸² Cod. Th. IX. 16. 2. Imp. Constantinus A. ad populum: Aruspices et sacerdotes et eos, qui huic ritui assolent ministrare, ad privatam domum prohibemus accedere vel sub praetextu amicitiae limen alterius ingredi, poena contra eos proposita, si contempserint legem. Qui vero id vobis existimatis conducere, adite aras publicas atque delubra et consuetudinis vestrae celebrare solemnia; nec enim prohibemus, praeteritae usurpationis officia libera luce tractari.

⁸³ Cod. Th. XVI. 10. 1. Si quid de palatio nostro aut caeteris operibus publicis degustatum fulgure esse constiterit, retento more veteris observantiae, quis portendat, ab haruspiciibus requiretur et diligentissime scriptura collecta ad nostram scientiam referatur . . . Serdicae.

⁸⁴ Cod. Th. IX. 16. 3. Eorum est scientia punienda et severissimis merito legibus vindicanda, qui magicis accincti artibus aut contra hominum moliti salutem aut pudicos ad libidinem de flexisse animos deteguntur. Nullis vero criminationibus implicanda sunt remedia humanis quaesita corporibus aut in agrestibus locis, ne maturis vindemiis metuerentur imbres aut ruentis grandinis lapidatione quaterentur, innocenter adhibita suffragia, quibus non cuiusque salus aut existimatio laederetur, sed quorum proficerent actus, ne divina munera et labores hominum sternerentur. Aquileja. 318.

⁸⁵ Soli . invicto . comiti.

⁸⁶ H. Schiller, II. 207 ff.; Kraus, Realencykl. der christl. Alterthümer, Arl Münzen II. 433 f.

Konstantin je namreč kmalu po zmagi nad Maksencijem začel odstranjevati s penezov paganska znamenja, katera je najpoprej nadomestil z nepristranskimi, niti pagane niti kristijane žalečimi znaki, na primer «srečna tihota», «previdnost cesarjev», «mir»;⁸⁷ toda uže zgodaj se je videl na Konstantinovih penezih tudi Kristusov imenoznak ⁸⁸

III. Doba.

Konstantin stoji na višji stopinji krščanske popolnosti.

Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ βασιλεὺς
 ἐπιμελέστερος ἦν περὶ τὰ
 Χριστιανῶν ἀπεστράφη τῆς
 Ἑλληνικῆς θρησκείας.⁸⁹

Za trdno uverjen, da mu je pomagal Maksencija premagati krščanski Bog, se je Konstantin podal v naročje krščanstva nadejaje se, da ga bodo novi Bog in kristijani tudi v prihodnje podpirali v boju s paganstvom. Ne dolgo po zmagi nad Maksencijem je dobil Konstantin zopet priliko, se prepričati o krščanski moči in zvestobi. Ko se l. 314. uname nova vojska, premaga Konstantin pod zastavo krščanskega Boga svojega prejšnjega zaveznika Licinija ter se iznova uveri, da mu stoji na strani novi Bog, s katerim sklene tem tesnejšo zvezo, čim bolj zmaguje v znamenju križa.

Med Konstantinom in Licinijem sklenjeni mir ne traja dolgo. Nova vojska nastane. Licinij, ki se kaže očitnega sovražnika Križanega in preganjalca kristijanov, zaupa kakor v prvi, tako tudi v drugi vojski na stare bogove ter da podobe malikov pred seboj v boj nesti, dočim gre Konstantin, za gotovo pričakujoč pomoči od krščanskega Boga, pod zastavo rešilnega znamenja z vojsko nad svojega nasprotnika.

Konstantin zopet premaga svojega nekdanjega bojnega tovariša in zaveznika na suhem pri Adrijanopolju, na morju pa s pomočjo svojega sina Krispa pri Galjipolju. Zadnja bitka, bita pri Krizopolju blizu Kalcedona, se konča s popolnim porazom Licinijevim in s popolno zmago Konstantinovo (324).⁹⁰ Ta zmaga ni ostala brez posledic; z njo se začinja nova doba v Konstantinovem življenju in delovanju. V tej dobi se nam kaže Konstantin pobožnejšega in bolj gorečega kristijana, kakor v drugi, v kateri so se sem ter tja še pojavljali sledovi njegovega nekdanjega paganstva. V tretji dobi pospešuje zmagonosni cesar krščanstvo bolj nego poprej ter bolj nego kedaj zatira paganstvo; kajti Konstantin je dobro vedel, da se mu po zadnji, odločilni zmagi nad Licinijem ni treba več toliko bati paganstva, kakor pred ustanovitvijo svojega jedinovladarstva; on je pa bil tudi do cela prepričan, da ga je bil oni, pod kojega znamenjem je premagal vse svoje nasprotnike ter zjedini razkosano rimsko cesarstvo pod svojim žezlom, izvolil svojim božjim služabnikom, kojega sveta dolžnost je ščititi kristijane in širiti novo vero. Meneč, da stoji v službi Najvišjega, izvršuje Konstantin vestno in mnogostransko svoj krščanski poklic do svoje zadnje ure.

⁸⁷ «beata tranquillitas», «providentia Augg.», «pax».

⁸⁸ Kraus, II. 228.

⁸⁹ Socrates, hist. eccl. I. 18.

⁹⁰ Anonym, Valesii, nn. 14. 15. 26. 27.; Euseb., v. C. II. 16. sq.; Zosimus, II. 23. 26.

Konstantin osvobodi kristijane ter jim vrne uplenjeno premoženje.

Konstantinova zmaga nad Licinijem je razveselila posebno vshodne kristijane, ki so bili za časa Licinijevega preganjanja izgubili svobodo in premoženje.

Konstantin je namreč kmalu po omenjeni zmagi izdal milanskemu ediktu podobno, toda v živahnejšem slogu pisano postavo svobode vshodnim kristijanom v prid.

«Bog,» pravi ponosno cesar, «je izvolil mojo roko svojim za izvršitev svojih naklepov pripravnim orodjem. Od britanskega morja in od onih delov zemlje začeni, kjer mora solnce zaiti po določeni mu postavi, sem zapodil in razpršil z višjo močjo strahove . . . da se privede človeški rod do čiščenja najsvetejše postave in da zajedno rase zveličavna vera.»

Vsled imenovane postave, ki se je morala objaviti v vshodnih pokrajinah Konstantinove države, so se smeli v prognanstvu živeči kristijani vrniti na svoj dom; na javno službovanje obsojeni so se oprostili in so mogli zopet mirno živeti; komur se je bilo premoženje ugrabilo, ta je je zopet nazaj dobil; kdor je bil prognan na samotni in puščoben otok, ta se je mogel zopet k svojem vrniti. Tisti, ki so se bili zaradi vere obsodili na javna dela ali na delo v rudnikih, so smeli svoje trudapolno delo zameniti s sladkim mirom. Ako je bil kdo pahnen iz vojaštva ter je vsled tega izgubil vojaško dostojanstvo, ta je mogel ali zasedi prejšnje mesto ali pa izvoliti si svobodno življenje. Spoznavalci, ki so bili morali delati v ženskih sobah in tkalnicah ali služiti državnemu zakladu, so zadobili zopet prejšnjo svobodo. Premoženje umrlih mučenikov dedujejo vsled tiste cesarske volje najbližnji sorodniki; ako pa ni teh, deduje cerkev: «Kajti umrlim bode gotovo ugajalo, da imajo srečo, ono kot dediča zapustiti, zaradi katere so pretrpeli vse muke.» Pagani in država so morali ugrabljena posestva in zemljišča vrniti i cerkvi i vernikom.⁹¹

Koliko veselja je Konstantinova postava provzročila pri kristijanah, nam pripoveduje Evzebij: «Z rajanjem in s hvalnicami so slavili na deželi in v mestih pred vsem Boga, kralja vesoljnosti, kakor so se ga bili učili spoznavati, potem pa tudi pobožnega cesarja z njegovimi bogoljubimi sinovi vred.»⁹²

Konstantin zatira paganstvo ter pospešuje krščanstvo.

Kmalu po ustanovitvi jedinovladarstva je spisal Konstantin razpravo o zmoti malikovalstva prejšnjih cesarjev, naslovljeno na prebivalce vseh pokrajin. V tej razpravi cesar hvali in pripoznava krščanskega Boga ter zajedno želi in opominja svoje podanike, naj tudi oni pripoznajo najvišjega Boga ter se naj pridružijo njegovemu sinu in rešitelju Kristusu; vendar pa ne sili nikogar, h krščanstvu prestopiti: «Jednak mir in pokoj, kakor verniki, naj uživajo v zmoti bivajoči.» Naj hodijo po potu laži, kateri se odtegujejo resnici. «Mi prebivamo v veličastni hiši resnice in . . . prosimo tudi za one (pagane), da . . . pridejo do srčnega miru.» «Jaz nisem hotel prikriti svoje vere v

⁹¹ Euseb., v. C. II, 24—42.

⁹² Euseb., h. e. X. 9.: *Choreis etiam et hymnis tam per agros quam per civitates primum quidem Deum omnium regem, prout edocti fuerant, deinde piissimum imperatorem et Deo charissimos eius filios celebrabant.*

resnico, zlasti ker nekateri, kakor slišim, trdijo, da so odstranjeni obredi in svečanosti svetišč in moč temöte. V istini bi jaz to (krščanstvo) vsem ljudem svetoval, ako bi se tako brezumno ne bila vgnezdila v sreč nekaternikov pogubna zmota s toliko močjo in silo v škodo splošnemu vstajenju.⁹³ Konstantin ni samo z besedo deloval za izpreobrnjenje svojih paganskih podanikov, on je pokazal tudi z dejanji, da mu je kot kristijanu mnogo ležeče na tem, da se krščanstvo tem hitreje širi, čim prej se zatre paganstvo. Konstantin je opetovano potom svojih odlokov in ediktov prepovedal, malikom darovati, s proročišči se pečati, podobe postavljati, tajno službo obhajati. Toda tudi javno pagansko bogočastje je bilo zdaj prepovedano, dočim je bil Konstantin v drugi dobi prepovedal le tajno bogočastje. To se nedvomno razvidi iz Konstantinove postave: «Nikdo naj se več ne drzne, malikom podobe postavljati, se s prorokovanjem in z drugimi istovrstnimi neumnostimi pečati ali na katerikoli način darovati.»⁹⁴

«Zasebnikom in vojakom,» pravi Evzebij, «so bila po vsej rimski državi zaprta vrata malikovalstva ter vsakovrstne daritve prepovedane.»⁹⁵ Višji uradniki, ki so bili pagani, niso smeli več svojim bogovom darovati, dočim je bilo kristijanom, ki so v vedno večjem številu zasedali višja uradniška mesta, dovoljeno, služiti svojemu Bogu in javno gojiti svoje verstvo.⁹⁶

Konstantin je pa tudi, da bi čim hitreje zatrl paganstvo, začel pokončavati mesta in znamenja paganskega bogočastja. Kmalu so čutile podobe, žrtveniki in svetišča bogov in boginj po mestih in deželi Konstantinovo roko.

V pokrajine je poslal cesar, da iztrebi paganstvo, nekaj svojih krščanskih prijateljev. Ti so dali po duhovnikih podobe malikov med zasnehovanjem iz temnih kotov na dan privleči; «potem so jim (podobam) vzeli zunanje pokrivalo ter tako odkrili gnjusobo, ki je bila skrita v notranjosti preslikanih podob». Nato so ostrgali dragocene snovi in pustili stati gole podobe.⁹⁷

Konstantin je ukazal zapreti paganska svetišča⁹⁸ ali razrušiti zlasti ona, v katerih se je gojila brezbožna nenravnost. Na cesarjevo povelje so razrušili vojaki svetišče boginje Afrodite v Afaki ob Libanonu z darili vred ter tako očistili kraj razuzdanosti. Vojaki so podrli na migljeje svojega cesarja tudi svetišče boga Eskulapija v Égah v Ciliciji do tal; kajti Eskulapij ni bil zdravnik pomoči iskajočim bolnikom, on je bil marveč kvaritelj duš. Tudi svetišču boginje Venere v Heliopolju, starem Balbeku v Celesiriji, ni prizanesla cesarjeva roka; na mestu razrušenega svetišča Venerinega se je pa na Konstantinov ukaz ustanovila nova krščanska cerkev s škofovsko stolico.⁹⁹

Konstantin je podiral tudi žrtvenike, na katerih so darovali pagani svojim malikom. Odstranili so se paganski žrtveniki s podobami malikov vred v

⁹³ Euseb., v. C. II. 47. 48. 52. 55. 56. 57. 58. 60.; Soz., I. 18.

⁹⁴ Euseb., v. C. II. 45. Exinde duae leges uno eodemque tempore sunt emissae: altera, quae detestanda idolorum cultus sacrificia, per urbes olim et per agros passim fieri solita, prohibebat ita, ut nullus deinceps nec status deorum erigere nec divinationes et huiusmodi vanas artes attentare nec victimas caedere auderet.; cf. et. Euseb. v. C. IV. 25.

⁹⁵ Euseb., v. C. IV. 23.

⁹⁶ Euseb., v. C. II. 44.

⁹⁷ Euseb., v. C. III. 54.

⁹⁸ Anonym. Val. n. 34: Edicto constituit, citra ullam caedem hominum paganorum templa claudi.

⁹⁹ Euseb., v. C. III. 55. 56. ψυχῶν δ' ἦν ἀλετήρ; 58. . . . constructa eo etiam in loco Christiani cultus ingenti basilica. Adeo ut . . . Ecclesiam Dei et presbyteros ac diaconos habere meruerit et episcopus summo omnium Deo consecratus eius loci hominibus praefuerit.

Palestini pri hrastu Mambre, kjer se je bil nekdanj prikazal Gospod Abrahamu,¹⁰⁰ in v Jeruzalemu, kjer so bili pagani jamo, to je grob Križanega, zasuli in na zasipu postavili mrtve podobe boginje Venere ter darovali umazane darove na prokletstva polnih žrtvenikovih.¹⁰¹

Kakor na deželi, tako je Konstantin tudi po mestih uničeval paganstvo. Zlasti je hotel novo prestolnico Carigrad očistiti vsega paganstva. «Dalje je smatral (Konstantin)», pravi Evzebij, «jedino vsled volje božje modrosti za pravo, očistiti vsega paganstva mesto, kateremu je mislil podeliti poseben pomen s tem, da mu je dal svoje ime. Vsled tega se v Konstantinopolju niso smele več javno častiti stoječe podobe navideznih božanstev, tudi se niso smeli več žrtveniki omadeževati z daritvino krvjo niti darovati žgalne daritve niti obhajati svečanosti malikom v čast ali gojiti navada praznovernih paganov.»¹⁰² «Tako so tedaj postali kmalu prazni preddvori mestnih svetišč, ker jih je cesarjev edikt oropal vrat, drugim svetiščem se je razrušila streha z odvetjem opeke; iz drugih svetišč zopet so se starodavne bronaste podobe malikov, ki so bile že od nekdanj zmoti predmet češčenja, razpostavile na vseh javnih prostorih po cesarju imenovanega mesta vsem v pogled, da bi zdaj postali vsem, ki bi jih videli, predmet zaničevanja in ostudnosti, tu (Apolon) Pitijski, tam Smintijski, v dirkališču delfski trinožniki, v cesarski palači pa helikonske modrice. Naposled se je vse mesto, ki nosi cesarjevo ime, povse napolnilo s prekrasnimi bronastimi umotvori in svetimi darili iz vseh pokrajin.»¹⁰³

Konstantin, ki je bil postavnim potom prepovedal stara na pol razpadla paganska svetišča popraviti ali dozidati ona, katera so se bila uže začela zidati, ni ukazal niti v pokrajinah niti v Konstantinopolju bogovom in boginjam postavljati novih svetišč. Zozim sicer pripoveduje, da je dal Konstantin v Konstantinopolju postaviti paganska svetišča z malikovalskimi kipi vred. «Ob hipodromu,» pravi Zozim, «je sezidal (Konstantin) svetišče Dioskurov, kojih podobe se še zdaj vidijo v hipodromovih stebriščih.» «Na največjem trgu, ki je ograjen od štirih stebrišč,» nadaljuje Zozim, «je postavil

¹⁰⁰ Euseb., v. C. III. 53. Nam et simulacra omni digna exitio iuxta illam arborem erecta esse et aram proxime exstructam et impura sacrificia assidue illic peragi ad nos relatum est . . . sciat Gravitas Vestra (Eusebius) mandatum a nobis esse per litteras Acacio, viro perfectissimo, comiti et amico nostro, ut sine ulla dilatione et simulacra omnia, quae memorato in loco reperta fuerint, igni tradantur et ara funditus evertatur, utque omnes, qui post iussionem nostram impium aliquid admittere in eo loco ausi fuerint, debito supplicio afficiantur.

¹⁰¹ Euseb., v. C. III. 26. . . . Hanc igitur salutarem speluncam (sepulcrum Domini) impii quidam ac profani homines funditus abolere in animum induxerant; stulte admodum opinati se hoc modo veritatem esse occultaturos. Itaque non summo labore plurima humo aliunde advecta aggestaque totum locum opplevere. Quem cum medicri altitudine extullissent et lapide constravissent, sub hac tanta congerie sacram speluncam obtexerunt . . . obscuram mortuorum simulacrorum cavernam in honorem lascivi daemonis quem Venerem vocant aedificantes, ubi execranda sacrificia super profanis et impuris altaribus offerebant. . . . Qui divino animatus spiritu. Supra memoratum locum . . . purgari praecepit. . . . Simul atque hoc ab imperatore praeceptum est, continuo opera illa ad fraudem comparata e sublimi ad solum deiecta sunt et aedificia ad homines decipiendos constructa cum ipsis statutis ac daemonibus diruta sunt ac dissipata.

¹⁰² Euseb., v. C. III. 48. Totus denique sapientia Dei exaestuans urbem illam, quam appellatione nominis sui insignire decreverat, omni idolorum cultu usque adeo vacuum esse voluit, ut nusquam in illa falsorum numinum simulacra in templis colerentur, ac ne arae quidem victimarum cruore contaminatae nec hostiae igne consumptae viderentur nec daemonum festivitates nec quidquam eorum, quae apud superstitiosos vulgata sunt, ibidem ageretur.

¹⁰³ Euseb., v. C. III. 54.

Konstantin na obeh koncih stebrišča tu podobo «matere bogov», tam podobo «Sreče», rimske zaščitnice.¹⁰⁴ Toda vsled cesarjeve naredbe se imenovane malikovalske podobe niso smele častiti, tudi ni bilo dovoljeno, v imenovanih svetiščih paganskim božanstvom darovati ali cesarju podobe postavljati. Sveti Avgustin pravi, da se v mestu, sezidanem od kristijana Konstantina, ni častilo nobeno svetišče in nobena podoba paganskih bogov.¹⁰⁵ Kastor in Poluk sta stala ob hipodromu zaradi svoje umetelne vrednosti in kot znamenje konjekrotilcev, katera so pustili tudi poznejši krščanski cesarji stati na dotičnem mestu.

Istotako so izgubili svoj prvotni paganski pomen: delfski trinožnik z Apolonovo podobo in boginji «mati bogov» in «Sreča», kojih prvi je stal na odkazanem mu prostoru le zaradi umetelne vrednosti in kot predmet zaničevanja ali radovednega gledanja. Mati bogov se je izpremenila v podobo moleče osebe s kvišku povzdignjenima rokama, poprej na dveh levih slonečima, katera leva jima je pa pozneje odvezel Konstantin. «Sreča» ni bila več boginja, ampak le simbol one sreče, ki ima svoj izvor v krščanskem Bogu.¹⁰⁶ Zato je imel pozlačeni kip, Konstantina predstavljajoč, ki se je vozil vsako leto na dan mestnega blagoslovljenja v slovesnem izprevodu po Konstantinopolju in pred katerim je moral cesar vstati ter se spoštljivo obnašati, tudi znamenje križa, ki se je svetilo na čelu «Sreče».¹⁰⁷

Kakor so bila navidezna paganska svetišča v Konstantinopolju le mesto kraseča poslopja, tako je imelo tudi svetišče, katero je Konstantin hispelatskemu svečeništvu dovolil zidati flavijskemu rodu v čast, le namen, slaviti flavijski rod. Tudi je bilo izrecno prepovedano, v tem svetišču obhajati pagansko bogočastje, kakor se to razvidi iz napisa umbrijskega mesta «Hispellum» (Spella).¹⁰⁸

Konstantin je obrnil svojo pozornost tudi na drug sad paganskega drevesa.¹⁰⁹ Bila je stara paganska navada, da so se ujetniki ali hudodelci, redko kedaj prostovoljci, urili v borenju ter se v gledališču med seboj ali z divjimi živalimi borili. Strastno je ljubilo ljudstvo borilske igre ter kazalo živahno zanimanje, kadar je moglo v dvoboju podleglemu podariti življenje ali ga obsoditi na smrt. Ljudje so se vedno bolj veselili, videti v gledališču tekočo borilčevo kri, pri tem pa so v sebi tudi zadušili vsak človeški čut. Plinij pripoveduje, da se je tudi pripetilo, da se je pila kri v gledališču padlih borilcev. Cerkev si je mnogo prizadevala, odpraviti borilske igre, ter ostro postopala z onimi, kateri so se vkljub svojemu izpreobrnjenju predrznili gledati imenovane igre. Kdor se je v tem oziru pregrešil, tega je cerkev smatrala za verskega odpadnika. Tertulijan govori v imenu svojega časa: «Vernik pogine, ako zaide v gledališče besnega dirjanja ali borilčeve krvi».¹¹⁰

¹⁰⁴ Zosimus, hist. nov. II. 31.

¹⁰⁵ Augustinus, de civitate Dei V. 24 «sine aliquo daemone templo simulacroque»

¹⁰⁶ «Victoria a Deo datur», cfr. Grisar Innsbr. Zeitschr. f. Theol. 1882, S. 596.

¹⁰⁷ Chronicon paschale ad annum 330. J. Burekhardt, S. 469.

¹⁰⁸ Napis umbrijskega mesta: «Ne aedes nostro nomini dedicata cuiusquam contagiosae superstitionis fraudibus polluatur.» Cfr. Mommsen, Ber. der Berl. Ges. d. Wiss. 1850. S. 199 f.; Henzen, III. Bd. Orelli n. 5580.

¹⁰⁹ Fr. Lübker, Reallexikon des class. Alterth. 1891. S. 477 f.; Kraus Realencyklop. der christl. Alterth. Art. v. A. de Waal II. 605.

¹¹⁰ Tertullian, de pudicitia: Perit fidelis elapsus in spectaculum quadrigarii furoris et gladiatorii cruoris. cf. I. de spectaculis.

Da si je cerkev izobčevala¹¹¹ borilce in zastavne dirjalce, so se vendar borilske igre ohranile tudi še v prvih letih Konstantinove vladе; kajti Konstantin je imel navado, otroške roparje obsoditi na borilske igre tako, da so se z mečem umorili, predno so se mogli braniti¹¹². Pozneje pa je odstranil cesar, da je v tem oziru ugodil cerkvi, nenravno in nečloveško ljudsko razveseljevanje z besedami: «Krvave igre za časa državljanskega in domačega miru ne ugajajo. Mi prepovedujemo popolnoma borilske boje. Tisti, kateri so vsled svojega prestopka navadno zaslužili ta položaj in to obsodbo, naj raji služijo v rudnikih, da prestanejo brez krvoprolitja kazen za svoje pregrehe.»¹¹³

Konstantin, ki je z vso strogostjo postopal proti nenravnosti, je odstranil tudi svečenike «Androgine», ki so menili z nenravnostjo častiti reko Nil.¹¹⁴

Vsled Konstantinovega postopanja proti paganstvu so prišli «Grki», to je pagani, do spoznanja,¹¹⁵ in veliko število se jih je podalo v naročje krščanstva. In niso se kesali, kateri so prestopili h krščanstvu; kajti Konstantin se je na mnogovrsten način hvaležnega skazal onim, kateri so se odpovedali paganstvu. Tako je na primer dobil trg Gaza, ki je prestopil h krščanstvu, mestne pravice in častno ime cesarjeve sestre «Konstancije».¹¹⁶

Mesto v pokrajini Feniciji, ki je podobe malikov izročilo ognju ter se pridružilo veri Križanega, se je odslej imenovalo po cesarju «Konstantine».¹¹⁷ Motili bi se pa, ako bi trdili, da je Konstantin v tretji dobi zatrl paganstvo s korenino vred, kajti tudi gorečemu kristijanu in mogočnemu cesarju Kon-

¹¹¹ Concil. Arelat. 314 can. III.: de his, qui arma proiciunt in pace, placuit abstineri eos a communione; can. IV.: de agitatoribus, qui fideles sunt, placuit eos, quamdiu agitant, a communione separari. Synodus Elvirensis 305 aut 306 can. 62: Si auriga aut pantomimus credere voluerint, placuit, ut prius artibus suis renuntient, et tunc demum suscipiantur ita, ut ulterius ad ea non revertantur; qui si facere contra interdictum tentaverint, proiciantur ab ecclesia.

¹¹² Migne VIII. 127.: . . . liber autem sub hac forma in ludum detur gladiatorium, ut, antequam aliquid faciat, quo se defendere possit, gladio consumatur.

¹¹³ Cod. Theod. XV, 12, 1. De gladiatoribus: Cruenta spectacula in otio civili et domestica quiete non placent.

Quapropter pui omnino gladiatores esse prohibemus, eos, qui forte delictorum causa hanc conditionem atque sententiam mereri consueverant, metallo magis facies inservire, ut sine sanguine suorum scelerum poenas agnoscant. Beryto. 325. Euseb. v. C. IV. 25.: Hinc est, quod crebris legibus et constitutionibus interdixit omnibus, ne simulacris sacrificarent, ne vates curiose consulerent neve simulacra erigerent, postremo, ne cruentis gladiatorum spectalis urbes contaminarent. Socrates, I. 18.: *παύει τὰ μονομάχια*. Soz. I. 8.: *περὶ δὲ Ῥωμαίους τότε πρῶτον ἢ τῶν μονομάχων ἐκωλύθη θεία*.

¹¹⁴ Euseb. v. C. IV. 25.: «Cumque Aegyptii et Alexandrini fluvium suum ministerio quorundam hominum effeminatorum colere consuevissent, lex quoque ad eos data est, ut omnis androgynorum natio tanquam adulterina e medio tolleretur.»

¹¹⁵ Euseb., v. C. III. 57.: «Itaque quotquot antea superstitioso daemonum cultui addicti fuerant, cum errore suum confutatum oculis suis viderent et omnium ubique templorum ac simulacrorum vastitatem intuerent, alii ad salutarem Christi doctrinam se conferebant, alii, licet idem facere nollent, maiorum tamen caeremonias ut pote vanas atque inanes condemnabant et, quos antea pro diis habuissent, deridebant.»

¹¹⁶ Euseb., v. C. IV. 28.: Jam tum siquidem in Palaestina urbs Constantia salutarem religionem amplexa tum a Deo tum ab imperatore summi honoris praerogativa decorabatur. Nam et civitas nomen accepit, cum antea vicus esset, et pristinum nomen cum praestantiore religiosissimae videlicet sororis principis commutavit.

¹¹⁷ Euseb., v. C. IV. 39.: «Idem quoque pluribus in locis factitatum. Verbi gratia in urbe quadam Phoenices, quae imperatoris nomine appellatur: cuius incolae coniectis in ignem innumerabilibus simulacris salutarem religionem amplexi sunt. Sed et in reliquis provinciis innumeris confertim ad salutarem Dei cognitionem sese transferebant per urbes et agros varia simulacra ex omnis generis materia fabrefacta, quae prius pro sacris habuerant, aboleverunt, templa eorum ac delubra in immensam altitudinem sublata nullo iubente destruxerunt.»

stantinu ni bilo lahko mogoče, globoko ukoreninjeno pagansko drevo posekati na jeden mahljaj; zato je le bolj polagoma zatiral pagansko vero ter le iz državozirnih namenov ni pretrgal tudi v zadnjih letih svojega življenja vsake zveze s paganstvom. Razumno in državniško-modro je tudi ravnal, da je i v svojih zadnjih letih občeval z imenitnejšimi pagani, — na primer z uplivnim novoplatoničnim modrijanom Sopatrom, katerega se je bajé tudi poslužil kot telesta (posvečevalca) pri blagoslovljenju nove prestolnice, da je dalje tudi društvom paganskih duhovnikov podelil nekatere pravice ter tako tudi posredno s pomočjo paganskih velemož in svečnikov uplival na ostalo paganstvo, ne da bi bil popolnoma zatrl staro pagansko vero. «Konstantinovo postopanje napram paganstvu mora v istini (vsakoga) napolniti s spoštovanjem do moža, in pri tem se komaj da prikriti bistvo pristno krščanskega duha. Moč je bila njegova in na vsak način gotova in dobro utrjena; mogel bi bil zatreti paganstvo, in okolščine so mu obetale boljši uspeh, kakor njegovim prednikom pri zatiranju krščanstva, toda on je hotel duhu nove vere pustiti zmago, koje bi mu bilo tako lahko moglo dobiti njegovo orožje in njegova moč.»¹¹⁸

Konstantin, ki je prepovedal pagansko bogočastje ter uničeval podobe in svetišča starih bogov in boginj, kot kristijan in ustanovitelj krščanske države ni maral za stari paganski Rim, ustanovil je marveč novo krščansko prestolnico, razširjal stare in zidal nove cerkve ter z vso unemo skrbel za krščansko bogočastje.

Dolgo premišljujoč, kje naj bi sezidal novi Rim, na azijskih ali evropskih tleh, se je Konstantin končno odločil za velevažno ob «zlatem rogu» ležeče mesto, kjer je na tleh starega Bizanca ustanovil novo krščansko prestolnico. Novemu Rimu Konstantin ni hotel dati paganskega imena «Flora» ali «Anthusa», kakor trdi Burekhardt v svoji uže zgoraj imenovani knjigi, marveč je novo prestolnico imenoval po svojem imenu Konstantinopolj (Constantinopolis), to je Konstantinovo mesto, jo dal (11. majnika 330) blagosloviti po krščanskem obredu ter jo okrasil s krščanskimi spomeniki.

Tako je podelil krščanski cesar novoustanovljeni prestolnici krščanski značaj. «Novoustanovljeno mesto je bilo,» pravi Sozomen, «Kristovo mesto.»¹¹⁹ Kristusu je izročil cesar svojo novo prestolnico. Na carigrajskem trgu je stal steber iz porfira s Konstantinovo podobo, ki je v desnici držala veliko zlato jabolko z napisom, bodrečim k molitvi: «Tebi, Kriste, o Bog, izročam to mesto.»¹²⁰ V tej podobi so oili uže izza Konstantinovega časa tudi skriti deli sv. Križa.¹²¹

Na carigrajskem trgu je dal Konstantin postaviti podobi «dobrega pastirja» in Daniela z levi v jami vred.¹²² Cesarjeva palača je bila polna svetih znamenj.

Nad njenim vhodom je bil naslikan cesar; nad njegovo glavo se je videlo znamenje odrešenja, pod njegovima nogama pa je bila podoba zmaja, sovražnika človeškega rodu.¹²³

¹¹⁸ Arendt, S. 411.

¹¹⁹ Sozom., h. e. II. 3. *ὡσεὶ τὴν νεοπαγῆ χριστοῦ πόλιν*. Cf. et. Zos., II. 30. Anonym. Val. n. 30.

¹²⁰ Nicephorus Callisti, VII. 49.: *Σοὶ, Χριστέ, ὁ θεός, παρατίθημι τὴν πόλιν ταύτην*.

¹²¹ Euseb., v. C. III. 46. Lasaulx, *Untergang des Hellenismus*, 1854. S. 48.

¹²² Euseb., v. C. III. 49.

¹²³ Euseb., v. C. III. 3.

V najznamenitejši sobi cesarjeve palače se je na obdeskanem in pozlačenem stropu od raznovrstnih, dragocenih kamenov in zlata bliščalo znamenje Križanega.¹²⁴

Da je bilo Konstantinovo mesto «Carigrad» krščanska prestolnica, o tem so svedočile tudi v mestu in predmestjih sezidane krščanske cerkve. Iz neutrudne skrbnosti in goreče uneme, s katero je Konstantin popravljaval stare in zidal nove cerkve, odseva njegova živa krščanska vera. Mnogoštevilne bazilike so spomeniki njegovega visokega mišljenja, njegove nesebične ljubezni, njegovega plamtečega navdušenja. On vspodobuja škofe, ukazuje svojim namestnikom glede stavbenih stroškov, ureja načrte in stavbeno tvarino ter zasleduje nadaljevanje dela, cerkveno opravo, svečanost blagoslovljenja z živahnim zanimanjem.

V tistem času, ko se je v obče postavnim potom prepovedalo malikovalstvo, je izdal Konstantin tudi postavo glede krščanskih svetišč.

«Druga» (postava se je izdala), piše Evzebij, «katera je ukazovala svetišča višje vzdigniti in božje cerkve i glede širokosti i glede dolgosti prostornejše narediti, kakor da naj bi tako rekoč vsi ljudje po uničenju brezmišelnega mnogobožanstva pristopili k Bogu.» Da je cesar tako mislil in tako pisal svojim pokrajinskim predsednikom, k temu ga je sililo versko češčenje božjega bitja. Vrh tega je ona postava določevala, da naj predsedniki ne štedijo z denarjem; temveč naj se vzamejo stroški za zgradbo svetih bramov iz cesarske blagajnice. V tem smislu so se pisala pisma tudi cerkvenim predstojnikom (škofom).¹²⁵ Tako cesarjevo pismo je prejel tudi Evzebij, cezarejski škof. V tem pismu piše Konstantin: «Zmagonosni Konstantin Veliki Avgust Evzebiju . . . Vse cerkvene občine, katerim sam načeluješ, kakor tudi druge v posameznih krajih načelujoče škofe, duhovnike in diakone, ki jih poznaš, opominjaj, da naj porabijo vso unemo za cerkvene zgradbe in da naj cerkve, ki so še ostale, popravijo ali razširijo ali, kjer to zahteva potreba, nove zidajo. Kar koli bo za to potrebno, zahtevajte ali sam ali po tvojem posredovanju ostali škofje od pokrajinskih namestnikov in od pretorijanskega predstojnika. Tem je namreč zapovedano, da z vso marljivostjo ugodijo besedam tvoje svetosti. Bog naj te ohrani, preljubi brat!»¹²⁶

Konstantinova postava glede cerkvenih zgradb je stopila takoj v veljavo. Cesar je najpoprej Konstantinopolj okrasil z veličastnimi in prostornimi cerkvami. Najznamenitejši cerkvi v novi prestolnici sta bili cerkev sv. Irene in pa dvanajsterih apostolov, najlepša izmed carigrajskih cerkvá. S to zgradbo je hotel Konstantin spomin na apostole ohraniti na veke; imel je pa tudi namen, po svoji smrti počivati med krstami, katere je bil dal narediti dvanajsterim apostolom v čast. Med temi krstami je bila tudi krsta, namenjena za shrambo pozemeljskih ostankov Konstantinovih. Cesar je namreč želel, da

¹²⁴ Euseb., v. C. III. 49.

¹²⁵ Euseb., v. C. II. 45.

¹²⁶ Euseb. II. 46. Quotquot igitur ecclesiis aut ipse praees aut alios in singulis locis praesidentes episcopos et presbyteros ac diaconos nosti, cunctos admone, ut in opera ecclesiarum omni studio ac diligentia incumbant; quo aut reparentur, quae adhuc manent, aut augeantur in maius aut, sicubi usus postulaverit, nova aedificentur. Quaecunque autem necessaria fuerint, et ipse et reliqui alii tuo interventu tum a praesidibus provinciarum petent tum ab officio praefecturae praetorianae. His enim per litteras praeceptum est, ut omni diligentia, quae tua sanctitas dixerit, obsequantur. Divinitas te servet, frater charissime.

bi se ljudstvo, zbrano v cerkvi vseh apostolov, v molitvi tudi njega samega spominjalo. Konstantinov grob se je videl v imenovani cerkvi še za časa sv. Janeza Zlatousta.¹²⁷

Izmed božjih hramov, ki so bili zunaj mesta, je posebno slovela cerkev pri «treh oltarjih» — pozneje cerkev sv. Mihaela imenovana —, zaradi čudežnega zdravljenja, ki je sledilo pobožno molitev.¹²⁸

Ne samo v prestolnici, tudi v drugih mestih je dal Konstantin sezidati lepe in prostorne cerkve.

V Nikomediji, glavnem mestu pokrajine Bitinije, kjer je premagani Licinij s škrlatom v roki svojega zmagalca Konstantina prosil milosti, je postavil cesar svojemu Vzveličarju zelo veliko in krasno cerkev iz svojega rodbinskega zaklada kot zahvalen spomenik zmage nad svojimi in božjimi sovražniki. Tudi v drugih pokrajinskih glavnih mestih so se vzdignile velike in krasne cerkve. Med temi se je po svoji velikosti in lepoti posebno odlikovala v obliki osmerokotnika sezidana cerkev mesta Antiohije.¹²⁹ Svoje oko pa je Konstantin posebno obrnil na Palestino, zibel krščanstva, ter v zvezi s svojo materjo sv. Heleno, ki je l. 326. potovala po sveti deželi, očistil kraj pravega bogočastja tako sramotnega malikovalstva. Sin in mati sta v svoji verski gorečnosti zidala na najimenitnejših svetopisemskih krajih krščanska svetišča. Nastale so cerkve v Betlehemu, na Oljski gori in pri hrastu Mambre. Helena jih je zidala, njen sin ji je pa dajal knežja sveta darila, zlate in srebrne dragocenosti in pisanotkane preproge.¹³⁰

Najkrasnejšo cerkev je pa dal Konstantin sezidati nad Kristusovim grobom. Pagani so bili zasuli sveto jamo, v kateri je počivalo Kristusovo telo; vrh zasute jame so pa postavili mrtve podobe boginje Venere ter na žrtvenikih obhajali umazane daritve. Konstantin je pa odstranil malikovalske podobe in oltarje z nasipom vred ter našel sveti grob kot jasen zgodovinski dokaz čudežev, ki so se ondi zgodili.¹³¹ Takoj po odkritju božjega groba je pisal Konstantin glede zgradbe nove cerkve pisma svojim namestnikom in jeruzalemskemu škofu Makariju. Temu piše cesar med drugim to-le: «Tvoji (Makarjevi) razumnosti se tedaj spodobi, da posamezno za delo potrebno tako urediš in preskrbiš, da ni samo bazilika sama izmed vseh (bazilik) najlepša, ampak da so tudi njeni deli taki, da ona (bazilika) lahko prekosi vse najodličnejše mestne zgradbe. Vedi tudi, da sem jaz skrb glede sestave in lepote sten izročil svojemu prijatelju Dracilijanu, namestniku pretorijskega predstojnika in pokrajinskemu predsedniku. Naša pobožna ljubezen je ukazala, da se takoj preskrbe umetniki in delavci in vse to, karkoli bode tvoja previdnost za temu delu potrebno spoznala. Glede stebrov in marmorja in glede onega, karkoli bodeš smatral za dragocenejše in potrebniše, pa mi

¹²⁷ Socrates, I. 16. Euseb. v. C. IV. 58—60. Migne 20./2. 1211. 1212.

¹²⁸ Soz., II. 3. Locus est olim ita dictus, qui nunc Michaelium vocatur, ad dextram positus navigantibus ex Ponto Constantinopolim . . . Hic autem locus eam quam dixi appellationem ideo sortitus est, quod divinus Michael archangelus illic apparere creditur. Idque ipse quoque maximo affectus beneficio, verissimum esse testor.

Sed et in aliis compluribus ipsa rerum fides atque experientia id ita esse declarat. Quidam enim in gravissimas calamitates aut inevitabilia pericula prolapsi; alii morbis ac doloribus quibusdam inusitatis oppressi precibus illie ad Deum fuis statim malis liberati sunt.

¹²⁹ Euseb., v. C. III. 50.

¹³⁰ Euseb., v. C. II. 47. III. 41. 43. de laud. Constantini c. 9.

¹³¹ Euseb., v. C. III. 26. 27. 28.

piši, da se, kadar spoznam iz tvojega pisma, koliko in kaj je potrebno, to tudi povsod pripravi. Prav je namreč, da se izmed krajev celega sveta najčudovitejši okraši po svoji vrednosti.»¹³²

Vzveličarjeva cerkev je postala krasnejša kakor katerokoli poslopje v vseh mestih. Njen preddvor je imel tlak iz brušenih in oglajenih kamnov ter je bil na treh straneh ograjen s stebrišči. Temu nasproti so vodila trojna vrata v baziliko, od dveh stebrišč ograjeno, ki je bila znotraj potratno okrašena z deskami in zlatom. Na koncu je bil polkrogu podoben kor z 12 stebri, kojih vzglavja so bili za mešanje pripravni vrči, — sveta darila cesarjeva.¹³³ To krščansko darežljivost Konstantinovo so zasmehovali pagani, občudovali kristijani. V imenu Helenov (paganov) govori Zozim, ki imenuje posvečilne darove cesarjeve «nepotrebna, nespodobna darila». Drugače piše neimenovani francoski romar, ki je l. 333. potoval iz mesta «Burdigala» (Bordeaux) skoz Carigrad (Konstantinopolj) v Jeruzalem. V tem mestu je videl Konstantinove zgradbe, glede kojih med drugim tudi to-le piše: «Ako greš od Siona proti neapoljskim vratom, imaš ob levi grič Golgota, kjer je bil križan Gospod. Od ondod je približno jeden lučaj oddaljena jama, kamor se je položilo njegovo telo, in kjer je on (Gospod) tretji dan od mrtvih vstal. Tukaj se je vsled Konstantinovega ukaza sezidala čudovito lepa cerkev Gospodova (326 — 335).»¹³⁴

Ko so se ustanovljale cerkve, je skrbel cesarski zidar tudi za reči, ki so se rabile pri božji službi. Tako je na primer pri cezarejskem Evzebiju naročil za carigradske cerkve 50 iztisov sv. pisma. «Meni se zdi spodobno,» piše Konstantin Evzebiju, svojemu prijatelju, «tebi dati vedeti: ti daj prepisati 50 v istini božjepisemskih izvodov, katere smatraš za cerkveno rabo posebno važne, v lahko umljivi pisavi in prikladni obliki na umetnem in lepem pergamentu od lepopiscev, ki dobro razumejo svojo umetelnost. Tudi je dala naša cesarska visokost glavnemu davkarju pokrajinskemu ukaz, z vso radovoljnostjo pokriti stroške, katere bode zahtevala naprava teh knjig. Ti skrbi, da se prepis zvezkov kar najhitreje zvrši. Tudi naj ti sta za prepeljatev knjig (v Carigrad) na razpolago dva državna voza. Kajti tako se morejo lepo in ukusno spisani zvezki prav hitro in lahko prinesiti pred naše oči; seveda mora preskrbeti to opravilo jeden izmed diakonov tvoje cerkve. Kadar ta k nam pride, se bode sam prepričal o naši dobrotljivosti.»¹³⁵

Da bi se krščanstvo čim bolj razširjalo in krščansko-versko življenje vedno bolj gojilo, je Konstantin, kakor pripoveduje v svoji knjigi Anastazij, rimski knjižničar iz 9. stoletja, zidal cerkve tudi v Rimu (9) in po jedno v Albi, Kapvi¹³⁶ in Neapolju ter zajedno skrbel, da se je zlasti nedelja, dan Gospodovega vstajenja, slovesno obhajala, cerkvene svečanosti pa v primernem, natanko določenem času zvrševale. Cesar, ki se je zanimal zlasti za zunanje cerkveno bogočastje ter želel, da se postni in velikonočni dnevi vedno v istem

¹³² Euseb., v. C. III. 31.

¹³³ Euseb., v. C. III. 25 — 58. de laud. Const. c. 9. F. P. Schegg, die Bauten Constantins über dem Heiligen Grabe zu Jerusalem. 1867.

¹³⁴ Migne VIII. 783 — 796. Anonymi Itinerarium a Burdigala Hierusalem usque. — A sinistra autem parte ex monticulus Golgotha, ubi Dominus crucifixus est. Inde quasi ad lapidem missum est crypta, ubi corpus eius positum fuit et tertia die resurrexit. Ibidem modo iussu Constantini imperatoris basilica facta est, id est Dominicum mirae pulchritudinis.

¹³⁵ Euseb., v. C. IV. 36. 37.

¹³⁶ Migne t. 127 p. 1514 sq.

času obhajajo, je na nicejskem cerkvenem zboru (325) dosegel, da so cerkveni očetje natanko določili čas praznovanja postnih in velikonočnih dnij, ter po tej določitvi pismeno ukazal cerkvam držati se določenega reda.

Konstantin, ki je z nenavadno unemo deloval za prospeh krščanstva, — z ono unemo, iz katere odseva pravo krščanstvo, je svoje krščansko, uprav apostolsko delovanje raztegnil tudi na ptuje dežele.¹³⁷

Za časa, ko sta v Etiopiji krščanstvo oznanjevala sv. Edezij in Frumencij, je Konstantin sejnal seme krščanstva po Iberiji, sedanji Georgiji pod Kavkazom. V tej deželi je v vojski ujeta kristijana s svojim pobožnim življenjem in čudovitim zdravljenjem množila število kristijanov ter pregovorila narodovega kralja, da je poslal poslanca h Konstantinu ter zahteval za svojo deželo krščanskih duhovnikov. Konstantin, «od ljubezni do pobožnosti žareč», je prijazno vsprejel poslanstvo ter mu dal kot blagovestnika duhovnika s škofovsko častjo;¹³⁸ in ko je slišal, da se v Perziji preganjajo kristijani, je poslal perzijskemu kralju Saporju pismo, v katerem je kristijane priporočil njegovi milosti in naklonjenosti.¹³⁹

On, ki je neizmerno veliko deloval za vsestransko razširjanje in slavo cerkve Križanega ter vse storil, da bi ljudje radovoljno vsprejeli Vzveličarjev nauk,¹⁴⁰ si je vestno in goreče prizadeval, da postane tudi njegova rodbina paganom in kristijanom lep, vspodbuden vzgled pravega krščanskega življenja.

V cesarjevi palači, ki je bila zunaj in znotraj okrašena s krščanskimi znamenji, je bila postava Kristusova temelj miru in pravilo vzgoje. Čuvaji vse hiše so bili častitljivi in krepstni duhovniki, kojih pobožne govore je cesar rad poslušal.¹⁴¹ Konstantin je dal svojim sinovom izvrstne krščanske učitelje ter jih je tudi sam poučeval v krščanskih resnicah.¹⁴² Pokladal jim je vedno na srce, naj branijo božjo cerkev in naj bodo sami pravi kristijani.¹⁴³ Pravi angelj varuh krščanskega življenja in vzor prave krščanske pobožnosti na cesarskem dvoru je bila cesarjeva mati sv. Helena. Konstantin je svoji izredno pobožni materi izkazoval izredno čiščenje. Podelil ji je naslov cesarice ter dal zlat denar kovati z njeno podobo.¹⁴⁴ Mati in sin sta drug drugega posnemala v delih krščanske pobožnosti. Ko je bil Konstantin postal samodržec, je šla sv. Helena, polna vere in pobožnosti,¹⁴⁵ v Palestino, da bi molila na svetih krajih, ter s pomočjo svojega sina, ki ji je bil dal na razpolago cesarsko zakladnico, sezidala cerkvi v Betlehemu, rojstnem kraju Gospodovem, in na Oljski gori; v Jeruzalemu pa je blizu Kalvarije našla sv. križ. Večji del križa je položila v srebrno skrinjico ter ga izročila jeruzalemskemu škofu, da ga ta shrani prihodnjim rodovom kot spomenik našega odrešenja; drugi del sv. križa pa je poslala svojemu sinu, ki ga je dejal v svojo, na visokem stebru iz porfira na Konstantinovem trgu v Carigradu stojéčo podobo. S svetim križem vred so se prikazali žebliji, s katerimi so bile prebodene roke in noge Gospodove. Helena je nekaj žebljevtaknila v

¹³⁷ Theodoret. h. e. I. 24. sub fin. ὁ μὲν οὖν πανεπισημὸς βασιλεὺς τὰς ἀποστολικὰς φροντίδας ἐν τῇ ψυχῇ περιέφερεν.

¹³⁸ Socr. I. 20. Soz. II. 7. Theodoret. I. 23. ὁ τῆς εὐσεβείας θερμώτατος ἐραστής. Rufini h. e. I. 10.

¹³⁹ Euseb., v. C. IV. 9. 10. Shapur II, 309 — 380.

¹⁴⁰ Euseb., v. C. IV. 1.

¹⁴¹ Euseb., de laudib. Constant. c. 9.

¹⁴² Euseb., v. C. III. 52.

¹⁴³ Euseb., v. C. IV. 42.

¹⁴⁴ Euseb., v. C. III. 42. sq.

¹⁴⁵ Rufini, h. e. I. 7. 8. Theodoret, h. e. I. 17. Socr. I. 17.

cesarjevo čelado, da bi bila glava njenega sina varna pred sovražnikovim orožjem; ostale žeblje pa je dala, ker je vedno mislila na cesarjevo varnost, vtakniti v uzdo cesarjevega konja. V visoki starosti 80 let je sklenila sv. Helena svoje življenje v sočutni prisotnosti svojega izvrstnega sina, ki ji je vso mogočo skrb žrtvoval ter njene roke v svojih držal.¹⁴⁶

Krščansko-pobožnega razmerja med materjo in sinom nas spominja križ, ki se nahaja v opatiji sv. Vincencija v Šartru (Chartres). Ta križ držita dva angelja, na kojih perutih se vidita podobi Konstantinova in Helenina z zanimivim napisom: «sveti Konstantin, sveta Helena, glej tvoj sin, glej tvoja mati.»¹⁴⁷ Toda rodbinsko življenje Konstantinovo ni ostalo vedno povse čisto in nemoadeževano. Da si je bil Konstantin krščanstvu uže ves udan, vendar se je pri njem tudi še v tretji dobi še enkrat pojavila nekdanja kruta in silovita paganska narava. Konstantin je iz še ne zadosti razjasnenih razlogov pomočil svoje roke v kri svojih sorodnikov in prijateljev.¹⁴⁸ Krisp, najstarejši sin Konstantinov in njegove prve žene Minervine,¹⁴⁹ učenec Laktancija, tedaj najslavnejšega govornika,¹⁵⁰ krasen, svojemu očetu povse podoben in z bojno slavo odičen mladenič,¹⁵¹ je moral vsled zlobnega obrekovanja druge cesarjeve žene Favste in krutoostre sodbe svojega očeta umreti v 26. letu svoje starosti v primorskem mestu Pulju (Pola) l. 326.¹⁵² Ista usoda, kakor Krispa, je zadela kmalu na to obrekovalko Favsto.¹⁵³ Umreti sta morala vsled cesarjeve volje tudi Licinij,¹⁵⁴ sin Licinijev, in cesarjev prijatelj, — modrijan Soper.¹⁵⁵ Umori sorodnikov in prijateljev zmanjšujejo sicer vrednost npravnosti Konstantinove, toda iz njih, ki so jih zraven cesarja tudi druge osebe zakrivile, se ne da in ne sme posneti, da je bil Konstantin v sreč vedno pagan ali da se je še le vsled imenovanih umorov izpreobrnil h krščanstvu, kakor trdi pagan Zozim.¹⁵⁶ Saj sta grešila tudi David in sv. Peter, pa vendar ne moremo dvomiti o Davidovi pobožnosti in ne smemo verovati, da se je sv. Peter izneveril krščan-

¹⁴⁶ Euseb., v. C. III. 46.

¹⁴⁷ ὁ ἄγιος Κωνσταντῖνος
ἡ ἄγια Ἑλένη
Ἰδὲ ὁ υἱὸς (σου)
ἰδοὺ ἡ μ(η)τήρ σου.

¹⁴⁸ Eutrop., X. 6.: primum necessitudines, filium suum . . . et sororis filium . . . interfecit, mox uxorem; post numerosos amicos; cfr. W. Kölling, II. 5.

¹⁴⁹ Zos., II. 20; Victor ep. 41.

¹⁵⁰ Eusebii Chronicon. Prosperi Aquitani chronicon Migne, patrol. t. 6, t. 51, t. 27.

¹⁵¹ Euseb. h. e. X. 6. X. 9.: Constantinus vero omnibus religionis virtutibus et victor maximus una cum filio Crispo Caesare Deo charissimo et patri undique simillimo Orientem suum recepit et imperium Romanum, sicut olim fuerat, in unum corpus redegit.

Eutrop., brev. hist. rom. X. 6.: egregium virum.

Nazarii panegyri. 321. n. 18. 36.

Anonym. Val. d. Const. n. 16. 6. 12. II. 23. 24.

¹⁵² Aur. Victor pravi v spisu «de Caes. c. 41., da je bil Krisp umorjen «incertum qua causa, patris iudicio». Epitome c. 41. pa govori jasneje: Fausta coniuge ut putant suggerente. Zos., II. 29.: Κρίσπον γὰρ παῖδα . . . εἰς ὑποψίαν ἐλθόντα τῇ Φαύστη τῇ μητρικῇ συνέβαινα . . . ἀνέβλε.

S Hieronymi interpretatio Chronic. Euseb. Graec. Frag.: Κωνσταντος Κρίσπον τὸν ἴδιον υἱὸν Καίσαρα ὄντα καὶ διαβληθέντα αὐτῷ ἀνέβλε. Fr. et. Manso, Leben Const. d. Gr. 54. Migne tom. 27.

¹⁵³ Zos., II. 29. Vita sancti Ortemii Johannis monachi.

¹⁵⁴ Versio Hieronym.: Crispus . . . et Licinius . . . crudelissime interficiuntur.

¹⁵⁵ W. Kölling, II. 5.

¹⁵⁶ Zos. II. 29.: ἐλθῆτο δὲ εἰ καὶ τοῖς πατρίοις ἱεροῖς . . . καὶ μάντιων ἐπειθο. Glede teh besed piše Sozomen (h. e. I. 5) med drugim to-le: Verum haec mihi videntur esse conficta ab illis, qui christianam religionem vituperare student.

stvu, ker je bil zatajil svojega Gospoda.¹⁵⁷ Da je bil Konstantin vkljub zgoraj imenovanim umorom veren in goreč kristijan, o tem svedoči med drugim tudi njegovo zasebno življenje. Konstantin je javno in tajno, doma in v šotoru gojil krščansko pobožnost, ki je imela svoje korenike v dnu njegovega srca, ter je izredno češčenje izkazoval svojemu odrešeniku. «Spoznaval je vedno pred vsem svetom prostodušno Kristusa, božjega sina, ter se ni sramoval blagotvornega imena; marveč se je z njim ponašal v dejanju tako, da ga je v tem oziru vsakdo spoznal; kajti zdaj je zaznamljal svoje čelo z znamenjem odrešenja, zdaj je kazal s ponosom nanj kot na znak, v katerem je zmagal.¹⁵⁸

V pismu, katero je poslal glede kristijanov perzijskemu kralju Saporju, pravi Konstantin: «Jaz priznavam, da častim tega Boga z neumrljivim spominom; jaz ga spoštujem s čistim in neomadeževanim mišljenjem, kakor stoluje v nebesih; pred njim poklekujem ter ga molim, pri tem se pa ogibljem vse nagnuse daritvine krvi in zoperne, ostudne daritvine vonjave.»¹⁵⁹

O Konstantinovi molitvi in pobožnosti nam pripoveduje Evzebij: «On sam (Konstantin) je molil prav iskreno k Bogu ter ukazal tudi cerkvenim predstojnikom, zanj molitve opravljati. Še častitljivejši bi se ti bil zdel cesar, ako bi ga bil videl, kako je v svoji palači napravil Bogu nekako cerkev. Glede gorečnosti je prekašal vse, ki so bili udje one cerkve. On je vzel v roko sveto pismo ter v svojem duhu premišljeval od Boga navdihnjene govore; na to je opravil s prebivalci cesarske palače predpisane molitve . . . Vsak dan ob določeni uri se je zaprl (Konstantin), kakor da bi se udeleževal svetih skrivnostij, v najnotranjše sobe svoje palače ter tukaj sam občeval z Bogom, na kolenih v iskreni molitvi ponižno proseč, kar mu je bilo potrebno.»¹⁶⁰

Ko se je Konstantin vojskoval z Licinijem, je prebival v križu podobnem šotoru, v katerem se je postil in molil; in ko mu je pretela vojska s Perzijani (336), je dal narediti cerkvi podoben šotor ter za opravljanje božje službe odredil duhovnike in škofe.¹⁶¹ Od tod izvira navada, piše Sozomen, da je imela vsaka rimska legija s seboj šotor, v katerem so opravljali božjo službo duhovniki in diakoni.¹⁶²

Izmed tedenskih dnij je Konstantin najbolj častil petek, ker je ta dan umrl Kristus na križu, in nedeljo, ker je ta dan Odrešenik od mrtvih vstal, «kajti prav zelo je častil božji križ zaradi zmaga, ki si jih je z njim priboril v bitkah, kakor tudi zaradi prikazni, ki se mu je bila razodela». To zasebno češčenje križa je dalo povod, da je Konstantin odpravil smrtno kazen na križu.¹⁶³

¹⁵⁷ W. Kölling I. 66, 67.

¹⁵⁸ Euseb., v. C. III. 2.: Quippe ille cum omni fiducia ac libertate Christum Dei cunctis perpetuo praedicavit nec salutari vocabulo censori erubuit. Verum ob eam rem sese magnopere efferens omnibus se noscendum exhibuit; dum nunc quidem salutari signo vultum consignat nunc triumphali gloriatur tropaeo.

¹⁵⁹ Euseb., v. C. IV. 9. 10. Shapur II. 309—380.

¹⁶⁰ Euseb., v. C. IV. 14. 17. 22.

¹⁶¹ Euseb., v. C. II. 12. 14. IV. 6.

¹⁶² Soz. I. 8.: . . . in palatio ecclesiam aedificavit; et quoties ad bellum proficisceretur, tabernaculum ad ecclesiae similitudinem fabricatum circumferre consueverat, ita ut ne quidem in solitudine constitutus tam ipse, quam exercitus eius sacra aede careret, in qua Deum laudare ac preces fundere et sacra mysteria percipere possent. Sequebantur enim sacerdotes et diaconi tabernaculo assistentes, qui iuxta ecclesiae ritum eiusmodi officia obirent. Atque ex eo tempore Romanorum legiones, quae nunc numeri vocantur, singulae proprium sibi tabernaculum facere coeperunt et sacerdotes ac diaconos proprios ac peculiares habere.

¹⁶³ Euseb., v. C. IV. 18. 23. de laudib. Const. c. 9. Sozom., h. e. I. 8: Ac Dominicum quidem diem ideo honoravit, quod Christus eo die a mortuis surrexisset; diem vero, qui sabbatum

Kako zelo je častil Križanega, je pokazal Konstantin takrat, kadar je obhajal Veliko noč. Ta čas je cesar s svojimi prebdel noč v molitvi ter vigilijo svetega dneva izpremenil v dnevno svetlobo. Dal je namreč po celem mestu prižgati voščene sveče, ki so svetile za časa nočnih molitev. Kadar je napočilo jutro, je Konstantin v spomin dobrotljivega, trpečega Vzveličarja odprl svojo milodarno desnico ter razdelil bogata darila.¹⁶⁴ To Konstantinovo navado, o Veliki noči uboge počastiti in obdariti, posnemajo še zdaj krščanski knezi, katerim je prvi krščanski cesar v marsikaterem oziru posnemanja vreden vzgled krščanskega vladarja.

Konstantin je z radostjo poslušal nauke in govore o svojem Bogu. Ko mu je Evzebij Pamfil poslal velikonočen govor, ga je z veseljem čital ter ga (govor) tudi drugim priporočil, zajedno pa škofa prosil, naj ga še dalje razveseljuje z darovi svoje svete vede.¹⁶⁵

Isti Evzebij je nekoč predaval v cesarjevi palači o svetem grobu Vzveličarjevem. Kakor drugi, tako je tudi cesar to predavanje stoji poslušal ter ni hotel ugoditi škofu, ki ga je prosil, naj sede, ter pristavil besede: Ni prav, razlaganje božjih resnic z malomarnim vedenjem poslušati.¹⁶⁶

Konstantin, ki je rad čital Evzebijeve spise in spoštljivo poslušal škofove govore, je tudi sam rad razpravljajal o božjih resnicah in naukih. Kadar je cesar govoril o bogoslovju, je stal po koncu. Njegovo obličje je bilo tedaj mirno, njegov glas tih in zdelo se je, da hoče z vso spoštljivostjo svoje slušatelje navdihniti z božjim naukom.¹⁶⁷ Konstantinovo modroslovno razmotrivanje verskih predmetov na nicejskem cerkvenem zboru označuje Sokrat z besedami: «Naš zelo modri in pobožni kralj je tako modroval.»¹⁶⁸ Cesar ni samo govoril, on je tudi rad pisal o bogoslovnih predmetih ter se je vedno, kadar mu je to čas pripuščal, po dnevu in semtertja tudi po noči pečal z bogoslovnimi vedami. «Vedno je čital ali pisal ali premišljeval», pravi S. Avr. Viktor¹⁶⁹ o cesarju Konstantinu, ki je vsled tega zaslovel kot krščanski pisatelj in govornik.¹⁷⁰ Konstantin je dal svoje latinske razprave po drugi osebi prevesti na grški jezik, da si je bil tudi sam več grščine.¹⁷¹ V svojih govorih cesar navadno razpravlja o ničevosti mnogoboštva, jednem Bogu,

antecedit, eo quod Christus crucifixus tum fuisset. Crucem enim divinum maximo cultu veneratus est tum ob victorias, quas eius ope retulerat in proeliis adversus hostes, tum ob signum, quod de illa ostensum ipsi divinitus fuerat. Denique supplicium crucis, quod apud Romanos antea erat usitatum, lege lata sustulit.

¹⁶⁴ Euseb., v. C. IV. 22.: Sacram autem vigiliam in diurnum splendorem converterat accensis tota urbe cereorum quibusdam columnis per eos, quibus id operis erat iniunctum Lampades quoque accensae cuncta passim loca illustrabant adeo, ut haec mystica vigilia quovis vel splendidissimo die splendor redderetur. Simul vero ac dies illuxerat, Servatoris nostri beneficentiam imitari studens universis gentibus, provinciis ac populis largam manum porrigebat opulentissima donans omnibus munera. IV. 57.: Aderat iam magna paschalis festi solemnitas, in qua imperator vota Deo persolvens una cum ceteris pernoctavit.

¹⁶⁵ Euseb., v. C. IV. 34. 35.

¹⁶⁶ Euseb., v. C. IV. 33.: Nobis (Eusebio) rursus, ut sederet, supplicantibus, ipse oblectans benigne persuadebat, cum nunc quidem diceret nefas esse, ubi de Deo instituta sit disputatio, remisit ac molliter auscultare . . . «Pium enim ac religiosum est,» inquit (Constantinus), «ut de rebus divinis stantes audiant».

¹⁶⁷ Euseb., v. C. IV. 55. 29.

¹⁶⁸ Socrates, h. e. I. 8.: καὶ ὁ μὲν σοφώτατος καὶ εὐσεβὴς ἡμῶν βασιλεὺς τοιαύτῃ ἐπιλοσόφει.

¹⁶⁹ S. Aur. Victor, epit. c. 41.: legere ipse, scribere, meditari.

¹⁷⁰ Euseb., v. C. IV. 55. 29.

¹⁷¹ Euseb., v. C. IV. 32.

božji previdnosti, odrešenju in poslednji sodbi. V tem oziru je posebno vreden govor z naslovom «zboru svetnikov»,¹⁷² iz katerega se razvidi Konstantinovo verstvo.

Da je bil Konstantin pobožen in unet kristijan, ne spoznamo samo iz njegovih govorov in spisov, to nam svedočijo tudi njegovi penazi in njegove slike. «Kako velika je bila moč božje vere», piše Evzebij, «ki se je bila ukoreninila v njegovi duši, razvidiš iz tega, da je on sam (cesar) dal svojo podobo upodobiti na zlatih penezih s pogledom k nebu obrnjenim in z rokama po načinu molečega razprotrtima. Ti penazi z njegovo podobo so potovali po vsej rimski državi.»¹⁷³ Kot dopolnilo tem besedam pristavlja Sozomen: «Ako se je (Konstantin) upodabljal na penezih ali slikah, je dal zraven (svoje podobe) tudi kovati ali naslikati božje znamenje (križ). To pričajo še sedaj njegove podobe, ki imajo to obliko.»¹⁷⁴ Najdbe potrjujejo poročila obeh zgodovinarjev. Po zmagi nad Licinijem (324) se pogansko bogočastje ni več povelečevalo na penezih, temveč so se množila krščanska znamenja; prevladovala sta križ in Kristusov imenoznak. Proti koncu Konstantinove vladave se je vvedla nova bakrena vrednota, ki ima na zadnji strani napis: «Slava vojske.»¹⁷⁵ Prednja stran pa kaže dva vojaka, ki držita zastavo, na kateri se vidi Kristusov imenoznak.¹⁷⁶

Konstantin kot pravoveren kristijan.

Novodobni pisatelji trdijo, da Konstantin ni gojil pravega krščanstva ter da se je zadnji čas svojega življenja udal krivoverstvu.¹⁷⁷ Temu mnenju nasprotuje zgodovina.

Konstantin je imel vero pravoverne krščanske cerkve in pravovernih cerkvenih očetov. Konstantinovo pravoverstvo se spozna iz njegovih govorov in spisov, kakor tudi iz poročil krščanskih pisateljev. Konstantinu sta služila kot vira božjega razodenja, iz katerih je zajemal večne resnice in nauke pravoverne cerkve, sv. pismo in ustno izročilo.¹⁷⁸ Takoj po razodenju nebne prikazni je začel cesar marljivo čitati sv. pismo ter poklical k sebi škofe kot svoje spremljevalce in svetovalce, ki so svojega cesarskega prijatelja tudi poučevali v krščanskih resnicah.¹⁷⁹ Ti škofje so bili pravoverni služabniki božji; izmed njih nam je posebno omeniti španskega škofa Hozija, ki je uže v prvem času cesarjevega izpreobrnjenja prišel iz Kordobe na Konstantinov dvor; pozneje se je pridružil Konstantinovemu spremstvu med drugimi tudi

¹⁷² Euseb., v. C. IV. 32.: Ex his orationibus Graeco sermone translatis exempli gratia unam huic operi subiciam, quam ille (Const.) «ad sanctorum coetum» (τῷ τῶν ἁγίων συλλόγῳ) inscripsit.

¹⁷³ Euseb., v. C. IV. 15. 73.

¹⁷⁴ Sozom., h. e. I. 8.: Quin etiam quotiescumque aut in nummis imago eius insculperetur aut in tabulis pingeretur, semper divinum hoc signum una cum ipso sculpi ac depingi praecepit.

¹⁷⁵ «Gloria exercitus».

¹⁷⁶ Cavedoni, Ricerche critiche intorno alle medaglie di Constantino Magno e de' suoi figli. Modena 1858. Garucci, Vetri ornati. 1858. Roma. Kraus, Realenc. d. chr. Altert. II. 441. 443. H. Schiller, II. 212.

¹⁷⁷ Migne t. 27. p. 679. 80: Constantinus . . . in Arianum dogma declinat.

¹⁷⁸ Euseb., v. C. IV. 36. III. 61. 62. Socrates, h. e. I. 9. Teodoret. I. 6. Athanas. de decr. Nic. syn. 15. or. I. c. Arianos 9. ad Serap. ep. I. 28.: Ἵδωμεν . . . τὴν τῆς ἀρχῆς παράδοσιν καὶ διδασκαλίαν καὶ πίστιν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἣν ὁ κύριος ἔδωκεν, οἱ δὲ ἀπόστολοι ἐκήρυξαν καὶ οἱ πατέρες ἐψάλαξαν.

¹⁷⁹ Euseb., v. C. I. 32.

Evzebij, cezarski škof in cesarjev životopisec. Za nicejskega cerkvenega zbora je Konstantin vedno občeval s pravovernimi škofi in duhovniki¹⁸⁰ ter obsodil Arijevo krivoverstvo, kakor je bil uže l. 316. obsodil tudi Donata kot obrekovalca in razkolnika.¹⁸¹ Da bi tem bolje spoznal bistvo krščanstva, je Konstantin čital med drugim zlasti marljivo Laktancijeve, Evzebijeve in Atanazijeve spise, opazoval naravo, preudarjal usodo svojih prednikov-cesarjev, stanovitnost krščanskih mučnikov, razodetje sv. križa, najdbo sv. groba ter premišljeval resnico, prorokovanja, življenje in delovanje Križanega.¹⁸²

Tako je Konstantin postal pravoveren kristijan. Vsebina njegovega pravoverstva je v obče sledeča:

Konstantinovo veroizpovedanje ni bilo s krščanstvom navdihnjeno, ne jasno jednoboštvo.¹⁸³ Kakor cerkveni očetje, tako je tudi Konstantin izpričeval temeljne verske resnice o sv. Trojici: Bog oče je večni, brezzačetni, brezkončni in začetek vseh bitij.¹⁸⁴

Bog sin ima svoj dušni, ne telesni izvor v Bogu očetu.¹⁸⁵ Jednako, kakor Konstantin, je govoril Atanazij na nicejskem cerkvenem zboru v prisotnosti cesarja samega: «Izvor Boga se ne sme primerjati s človeško naravo, tudi se ne sme njegov (Boga) sin smatrati za del Boga.»¹⁸⁶ «V svetu svoje previdnosti», pravi Konstantin, «je rodil Bog Vzveličarja ter mu izročil oblast nad vidljivi svet in njegove stvari.»¹⁸⁷

Cesar, ki je imenoval drugo božjo osebo Boga in Odrešenika ali Boga in božjega sina,¹⁸⁸ je na nicejskem cerkvenem zboru (325) goreče zagovarjal Kristusovo božanstvo¹⁸⁹ ter one, ki so bili nasprotnega mnenja, poslal v prognanstvo, zajedno pa ukazal, da se morajo Arij in njegovi pristaši prištevati Porfirijancem, sovražnikom krščanstva, njihovi spisi pa, zlasti Arijevo glavno delo «Thalia», sežgati, da ne ostane noben spomin niti o Ariju niti o njegovem nauku, katerega je hotel vvesti. Tudi je cesar pretil s smrtno kaznijo onemu, ki bi se bil predrznil, skriti Arijanske spise.¹⁹⁰ Arijevo in

¹⁸⁰ Gelasius Cyz. hist. Nic. conc. I. II. 24. Mansi collectio Conc. I. 930—939.: ὑπεραγαθούς (Κωνσταντίνος) ἐδόξαζε τὸν θεὸν τοιοῦτων ἐπακοῦσας θεῖον δογμάτων.

¹⁸¹ S. Hefele, Conciliengeschichte, I. 186. 187.

¹⁸² Euseb., v. C. I. 27. 32. II. 48. 51. 52. III. 30. IV. 9—12. oratio ad sanctorum coetum, c. I. 18. 19. 20. Cf. et Cicero, de divin. II. 54.

¹⁸³ Brieger, S. 171: «ein christlich angehauchter, verschwommener Monotheismus».

¹⁸⁴ Or. ad s. coet. c. 3.: Bonum illud, quod omnia appetunt, cum suapte natura semper Deus sit, ortum non habet ac proinde nec principium. Ipse vero omnium, quae gignuntur, principium est. Cf. epist. Const. ad Nicomed. ap. Theodoret. I. 19. Soz. I. 21: πατὴρ ἀνερχόμενος, ἄνευ τέλους, γονεὺς τοῦ αἰῶνος. cf. Mansi II. 939. Gelas.

¹⁸⁵ Or. c. 3.: Qui autem ex ipso (Patre) processit, rursus cum ipso coniungitur atque unitur; quippe cum disunctio atque coniunctio non locorum spatii, sed intellectu duntaxat in illo perficiatur. Neque enim ullo paternorum viscerum damno fetus ille constitit sicut ea, quae ex semine nascuntur; sed divinae Providentiae dispositione editus est Servator; cf. epist. Const. ad Nicomed. ap. Theod. I. 19. Soz. I. 21.

¹⁸⁶ Athan. or. I. c. Ar. c. 28.: ὅτι οὐδέ τίη τὸ θεοῦ γέννησιν παραβάλλειν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει καὶ νομίζειν μέρος εἶναι τοῦ θεοῦ τὸν υἱὸν αὐτοῦ.

¹⁸⁷ Or. ad s. coet. c. 3.: . . . qui (Christus) huic aspectabili mundo et cunctis quae in eo fabricatae sunt rebus atque operibus praesideret.

¹⁸⁸ Or. a. s. c. c. 11.: . . . Christe . . . Deus ac Servator, magni Patris summa providentia.

¹⁸⁹ Euseb., v. c. III. 12.

¹⁹⁰ Soer. I. 9: . . . ita nunc placuit Arium sectatoresque eius Porphyrianos vocari, ut cuius imitati sunt mores, eius etiam vocabulo appellentur. Praeterea si quis forte liber ab Ario conscriptus reperiat, flammis eum absumi praecipimus, ut non solum prava illius doctrina

njegovih pristašev prognanstvo ni dolgo trajalo. Konstantin se je dal po dvornem duhovniku svoje sestre Konstancije in skrivnem pristašu Arijevem, ki pa si je bil pridobil cesarjevo naklonjenost, pregovoriti, da je Ariju dovolil, vrniti se iz prognanstva.¹⁹¹

Toda Arij je moral poprej cesarju javno ztrditi, da se tudi on (Arij) sklada z nicejskim veroizpovedanjem. Konstantin je verjel besedam Arija, ki pa je bil cesarja prevaril s tem, da je iz svojega veroizpovedanja izpustil izraz «istobiten» (ὁμοούσιος) ter ga nadomestil z izrazom «postal», ne da bi bil uže postarani, lahkoverni cesar Arijevo prevaro pravočasno zapazil.¹⁹² Vsled cesarjeve naredbe sta se iz prognanstva vrnila na svoja prejšnja sedeža tudi Evzebij, nikomedijski in Teogen, nicejski škof; toda tudi ta dva sta morala pritrditi izrazu «istobiten» in vsem drugim določbam nicejskega cerkvenega zbora.¹⁹³ Dasi je bil Evzebij, nikomedijski škof, skriven pristaš Arijeve stranke, vendar ga je zopet prevarani cesar zelo spoštoval, češ, da se je Evzebij od krivoverstva izpreobrnil k pravoverstvu.

Nikomedijski Evzebij in njegovi pristaši so bili uplivne osebe na cesarjevem dvoru; njih obrekovanju se je posrečilo, da je Konstantin dva stebra pravoverne cerkve poslal v prognanstvo, Evstatija, antiohijskega — in Atanazija, aleksandrijskega škofa, gorečega in temeljitega zagovornika Kristusovega božanstva na nicejskem cerkvenem zboru. Evstatij je moral kot prognanec iti v Ilirijo, kjer je tudi umrl (l. 337. ali 360.),¹⁹⁴ Atanaziju se je pa odkazalo kot kraj prognanstva mesto Trier (335).¹⁹⁵ Konstantin pa ni hotel krivoverstva pospeševati s tem, da je prognal imenovana dva pravoverna škofa, kajti on jih ni obsodil zaradi njunega pravoverstva, temveč jih je poslal v prognanstvo, ker jih je bil obsodil cerkveni zbor. V pismu, katero je pisal aleksandrijski občini, pravi Konstantin, da noče nazaj poklicati Atanazija, češ, da je bil ta kalil mir in da ga je bilo obsodilo cerkveno sodišče tirsko-jeruzalemsko (335).¹⁹⁶

Cesar je ugodil tedaj spletkam in obrekovanju zjedinjenih krivovercev in razkolnikov, to je pristašev Evzebijevih in Meletovih, ki so s pomočjo cerkvenih zborov v Antiohiji in Tiru-Jeruzalemu dosegli svoj namen, to je Evstatijevo in Atanazijevo odstavo.

funditus aboleatur, sed ne monumentum quidem eius ullum posteritati relinquatur. Illud etiam denuntio, quod si quis librum ab Ario compositum occultasse deprehensus sit nec eum statim oblatum igne combusserit, mortis poenam subibit; simul atque enim in hoc facinore fuerit deprehensus, capitali supplicio ferietur. f. Soz. I. 21.

¹⁹¹ Ruf. I. 11. Soer. I. 25. II. 2. Soz. II. 27. Theodor. II. 2. Migne 103 p. 292. Hefele 469.

¹⁹² Soer. I. 25. 26. «factus» (γεγεννημένος) Ruf. I. 11.: Miratus quidem est imperator et putavit unam eandemque in ipsius et concilii dudum gesti expositione sententiam contineri.

Soz. II. 27.: Imperator vero Arium et Euzoium idem cum episcopis, qui Nicaeam convenerant, sentire arbitratus, maximam ex ea recepit voluptatem.

¹⁹³ Soer. L. 8 14 ἐκ βασικεῶν προετάγματος. I. 23.: Eusebius et Theognis ab exilio reversi ecclesias quidem suas receperunt expulsus, uti diximus, his, qui in ipsorum locum fuerant ordinati. Caeterum maximam adepti sunt auctoritatem apud imperatorem, qui illos tanquam a falsa ad rectam conversos doctrinam summo in honore habebat.

¹⁹⁴ Athan. apol. e. Ar. c. 6. h. ar. ad mon. 4. διαβάλλεται Κωνσταντίνῳ. Theodoret. I. 20. Cerkev časti Evstatija kot svetnika (26. jul.).

¹⁹⁵ Athan. ap. e. Ar. 87. 9. Soer. I. 35.: Sed ille (Athan.) quidem in urbe Galliae Treveris commoratus est. f. Soz. II. 28.: Itaque imperator . . . Treviros . . . abire eum (Athanasium) iussit.

¹⁹⁶ Soz. II. 31.: . . . Verum ad Alexandrinos quidem litteras scribens . . . affirmans se nequaquam mutaturum sententiam nec revocaturum esse Athanasium utpote seditiosum et ecclesiastico iudicio condemnatum.

Da je Atanazij podlegel zlobnemu obrekovanju svojih krivoverskih in razkolniških nasprotnikov ter moral iti v prognanstvo, o tem svedoči tudi sodba afričanskih škofov, ki so leta 340. pisali: «Prognal ga (Atanazija) ni oče (Konstantin) sedanjih cesarjev, ampak njihova obrekovanja . . . njihova obrekovanja so tedaj temu kriva in nič drugega».¹⁹⁷

Spoznavši, da so ga prevarila obrekovalna usta, sklene Konstantin malo pred svojo smrtjo Atanazija poklicati iz prognanstva, da si je cesarja tudi skušal prisotni Evzebij (nikomedijski) od tega koraka odvrniti.¹⁹⁸

Kakor prva in druga oseba, tako je bila Konstantinu tudi tretja, to je sv. Duh pravi Bog: sv. Duh je oznanjeval resnico po prorokih, sv. Duh govori po očetih cerkvenega zbora; od sv. Duha je spočela Marija; Duha očetovega in sinovega kliče Konstantin takoj v začetku svojega govora (zboru svetnikov) na pomoč.¹⁹⁹

Konstantin veruje, da svet ni po naključju nastal, ampak, da ga je ustvarila božja previdnost; kajti red in pravilnost vesoljstva more le delo previdnosti biti; in vse, kar je na svetu, ima izvor svojega bitja in življenja le v Bogu; tudi krepost in hudobija pričakujeta plačilo in kazen le od božje previdnosti.²⁰⁰

Stvaritelj je Kristus, ki je bitja ustvaril iz ničesa ter neurejenim prvinam podelil red in lepoto.²⁰¹

Prva človeka je postavil Bog v srečen, cvetoč in sadupoln vrt ter hotel, da bi (prva človeka) ne poznala razlike med dobrim in hudobnim; pozneje pa ju je prestavil na zemljo, kakor se spodobi samo pametnim stvarem, ter jima dal spoznanje dobrega in hudobnega.²⁰²

Konstantin, ki veruje, da je trojedini Bog stvaritelj sveta in ljudij, tudi veruje, da odrešenje človeškega rodu izvira od Boga Jezusa Kristusa. Bog je naročil svojemu sinu, naj vodi življenje ljudij, da dosežejo tisti, ki so živeli pravično in nravno, vsled sodbe njegovega sina drugo blaženo in srečno življenje.

Zato je prišel božji sin, večno bitje, iz nebes na zemljo; in ker je hotel vidljiv bivati med ljudmi, je vzel na-se pozemeljsko telo. Spočela ga pa je čista devica in božja mati je bila devica.²⁰³ Konstantin veruje tedaj, da sta bili božja in človeška narava Kristusova zjedinjeni v jedni osebi in da se Marija zato po pravici imenuje božja mati ali bogorodnica, ter zajedno izpričuje to častno ime najbolj blažene device v zvezi s sodobnimi cerkvenimi možmi Evzebijem, Aleksandrom aleksandrijskim in Atanazijem.²⁰⁴

Konstantin meni, da je tudi Vergilij poznal skrivnost odrešenja ter to v svoji četrti eklogi nekako prikrito razodel z besedami: «uže se vrača devica, vrača se Saturnovo kraljestvo»,²⁰⁵ ter vpraša: Kdo je ona devica,

¹⁹⁷ Athan. ap. c. Ar. c. 9

¹⁹⁸ Theodoret. I. 30.

¹⁹⁹ Oratio ad s. coet. c. 1. 2. 19. Socr. h. e. I. 9.

²⁰⁰ Orat. a. s. c. c. 1. 3. 6. 7.

²⁰¹ Orat. a. s. c. c. 5. 11.

²⁰² Orat. a. s. c. c. 5.

²⁰³ Orat. a. s. c. c. 11. f. Athan. quaest. sec. 11. 12.

²⁰⁴ Orat. a. s. c. c. 16. 18. 19. 20. 21. Euseb., v. C. III. 43 : Dei amantissima Augusta (Helene) Deiparae Virginis partum eximiiis monumentis ornavit. Cf. Athan. or. III. c. Arianos c. 29. : δ, ἡμᾶς σώζουσα λαβὼν ἐκ παρθένου τῆς ἀειτόλου Μαρίας ἀνδρῶπος γέγονεν. Nirschl, Lehrb. d. Patrologie u. Patrist. II. 52. : Der Name Gottesgebäuerin ist ihm (Const.) ganz geläufig.

²⁰⁵ Vergil. eclog. IV. 6 : Iam redit virgo, redeunt Saturnia regna.

ki se vrača? Ali ni ona, katera je spočela od sv. Duha? In kaj brani, da je ona, ki je spočela od sv. Duha, vedno bila in ostala čista devica.²⁰⁶ V naslednjih Vergilijevih vrsticah «rodečemu se dečku, za kojega bode nehal železni ter po vsem svetu nastal zlati rod, bodi naklonjena čista Lucina: uže kraljuje tvoj Apolon» vidi Konstantin novorojenega božjega dečka.²⁰⁷

Konstantinu ni neznan, da je bil Kristus, kateremu je Jordan podaril vode za krst, moder od mladih nog;²⁰⁸ on tudi pozna prorokovanja gledé Kristusovega učlovečenja in trpljenja, akrostih eritrejske Sibile, ki se glasi z začetnimi črkami: «Jezus Kristus, božji sin, Vzveličar, križ,²⁰⁹ ter ve tudi pripovedovati o božjih razodetjih stare zaveze. Cesar je namreč Makariju, jeruzalemskemu škofu, med drugim tudi pisal to-le: «Vi namreč dobro veste, da se je tam prvič Bog, Gospod vesoljstva prikazal Abrahamu ter se ž njim razgovarjal . . . tam se je prvič Odrešenik sam z dvema angeljema samega sebe razodel Abrahamu».²¹⁰

Konstantinu je znano javno delovanje Kristusovo.

«Božja ljubezen in dobrota je hotela zatreti hudobijo in krivico ter nazaj priversti krepost in pravičnost.» Zato je bilo Kristusovo učlovečenje najprikladnejše sredstvo. «Kateri način je boljši, katero ravnanje izdatnejše, hudobne dobre narediti, kakor, če govori on (Kristus) sam prisoten in vidljiv z njimi ter jih uči npravno živeti?» Zaradi naše blaginje je prišel na zemljo ter zato okoli sebe zbral apostole, da bi jih učil vere in kreposti, zlasti jim je priporočal potrpežljivost ter ostro pokaral Petra, ki je v hitrici prijel za meč, da bi ga (Kristusa) branil. «Njegovi (Kristusovi) učenci se tedaj niso učili tako zvanih državljanskih krepostij, ampak onega pota, ki privede v nadzemjski, nevidljivi svet.»

«Katera dobrota pa more večja biti, kakor ona, da Bog urejuje pravičnost in da si prispodobí one, ki se kažejo vredne njegovega nauka, da postane, kadar se razprostre npravna dobrina čez vse ljudi, večna sreča delez ljudem?»²¹¹

Konstantin pozna Kristusove čudeže: Kristus je dal slepim vid, hromim in slabotnim telesno moč, mrtvim življenje, lačnim v puščavi je podelil obilne hrane, iz viharja je ustvaril tihoto, povodom njegove smrti je zatemnelo solnce. Ti čudeži so božje delo in temelj veri. Kristusovo trpljenje in njegovo vstajenje, uči cesarski učitelj, je začetek našega vstajenja in pot k večnemu življenju. Brezbožni ljudje govoré, da je bil naš Gospod po pravici obsojen ter da je on, začetnik življenja svojih stvari, bil sam oropan življenja. Toda ne človeška moč, temveč njegova človekoljubivost mu je vzela življenje. Potem je šel v nebesa ter na zemlji zapustil cerkev.²¹² Glede božje milosti, molitve in svetotajstev uči Konstantin to-le:

«Pravična molitev je nepremagljiva, in nikdo, kdor pobožno moli, ne ostane neuslišán v svoji zadevi; zavrnitve ima le tisti pričakovati, kojega

²⁰⁶ Orat. a. s. c. c. 19.

²⁰⁷ Vergil. ecl. IV. 8. 9. 10.: Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum (Desinet ac toto surget gens aurea mundo), Casta fave Lucina: tuus iam regnat Apollo.

²⁰⁸ Orat. a. s. c. c. 11.

²⁰⁹ Or. a. s. c. c. 16. 17. 18. 19. Ἰησοῦς Χριστὸς θεοῦ υἱὸς Σωτήρ, σταυρὸς.

²¹⁰ Euseb., v. c. III. 52. 53 . . . ad quercum Mambre, in quo Abrahamum habitasse comperimus . . .

²¹¹ Orat. a. s. c. c. 11. 12. 15.

²¹² Orat. a. s. c. c. 1. 11. 15. 20.

vera se maje. Bog stoji vedno milostljiv na naši strani, ter rad sprejme naše dobro prizadevanje. Ako je v človeški naravi, včasih grešiti, ni Bog kriv človeških prestopkov.»²¹³

Krst je pečat neumrjočnosti, kdor ga prejme, ta postane vreden brezsmrtnega življenja.²¹⁴ Ako je po Kristovem vstajenju ostal ljudem kak madež, se je umil s svetim kopanjem.²¹⁵

Izpreobrnitev po pregrešnem življenju je znak modrosti, da si je kdo tudi še le na starost «očistil dušno oko».²¹⁶ Konstantin dobro pozna evharistično daritev na grobovih mučenikov ter prav jasno slika, da so kristjani pri lučnem svitu darovali nekrvavo zahvalno daritev na grobovih mučenikov ter da so pri tem uživali zmerno jed, katere so se udeležili tudi reveži. «Temu življenju» (mučenikov), govori Konstantin, «sledi neminljiv spomin in večna slava . . . nato sledé hvalni spevi, psalmi, blagoslovljenje in hvalne besede na onega, ki vse vidi. In daruje se junakom tako zvana evharistična daritev, ki je čista brez krvi in nasilja. Ne zahteva se kadilna vonjava in ne plamteč ogenj, ampak le čista luč, ki sveti molečim. Pri tem imajo zbrani zmerne pojedine, služee milosrčnemu okrepevanju potrebnih in pomoči obubožanih.»²¹⁷ Slednjč razpravlja Konstantin v svojem govoru (zboru svetnikov) o eshatologiji ali treh poslednjih rečeh, to je o nesmrtnosti človeške duše, vstajenju telesa in poslednji sodbi.

Kadar je imel cesar govor, ni pozabil govoriti o nesmrtnosti človeške duše. «Nikdo ne umrje ves,» pravi Konstantin z ozirom na Horacijeve besede: «Ne bodem ves umrl in velik del mojega bitja se bode ognil Libitine».²¹⁸ Kristusovo vstajenje nam zagotavlja naše vstajenje.²¹⁹ Kristus je najvišji sodnik, ki poplača dobra in hudobna dela. «Plačilo za pokorščino do Boga je nesmrtno, večno življenje.» Ali bi ne bilo čudno, ako bi najvišji gospodar, dobrota sama, zanemarjal povračilo, dočim pozemeljski vladarji poplačujejo svojim podnikom njih dobro službovanje. Toda tudi hudobne doleti zaslužena kazen.²²⁰

Konstantin, ki je imel vero pravovernikov ter veroval v krščansko-verske resnice, je bil iskreno udan tudi oni, katera uči verske resnice ter nadaljuje božje odrešenje. Kristusova cerkev je božjega izvora in njen poklic je nebeški: «Bog je,» pravi Konstantin, «na zemlji ustanovil cerkev, kot vedno trajajoče, neminljivo svetišče, v katerem se Bogu očetu in sinu daruje

²¹³ Orat. a. s. c. c. 26.

²¹⁴ Euseb., v. C. IV. 62.: *Iam tempus est (ut ait Constantinus), ut signum illud, quod immortalitatem confert, nos quoque percipiamus; tempus est, ut salutaris signaculi participes fiamus.*

²¹⁵ Orat. a. s. c. c. 20.

²¹⁶ Orat. a. s. c. c. 11. Lact., div. instit. IV. 30.: *Sed tamen, quia singuli quique coetus haereticorum se potissimum Christianos et suam esse Catholicam Ecclesiam putant, sciendum est illam esse veram, in qua est confessio et poenitentia, quae peccata et vulnera, quibus subiecta est imbecillitas carnis, salubriter curat.*

²¹⁷ Orat. a. s. c. c. 12. F. acta Polycarpi n. 18: *ἐνθα (apud sepulcrum) ὡς δυνατὸν ἡμῖν συναγομένους ἐν ἀγαλλιάσει καὶ χαρᾷ παρέξει ὁ κύριος ἐπιτελεῖν τὴν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἡμέραν γενέθλιον, εἰς τε τὴν τῶν ἡθροκότων μνήμην καὶ τῶν μελλόντων ἀσκήσιν τε καὶ ἐτοιμασίαν.* Augustinus, de civ. Dei I. VIII. cap. ult. . . Euseb., h. e. X. 3. 4. v. C. IV. 45. Nirschl, Patrol. u. Patristik II. 21. 22. de laudib. Const. c. 16.

²¹⁸ Oratio ad s. c. c. 23. Euseb. v. C. IV. 55. Horatius, carmen III.: *non omnis moriar multaetque pars mei — Vitabit Libitinam.*

²¹⁹ Orat. ad s. c. c. 20.: *Tunc demum subditos suos bono animo Christus esse iubet et ex veneranda et illustri sua resurrectione similia sperare.*

²²⁰ Orat. ad s. c. c. 12. 23.

dostojna daritev».²²¹ Cerkev je ustanovljena da pospešuje blaginjo vseh, in njena naloga je, da poučuje nezrelo in neizkušeno starost, da goji resnico in dobrino ter deli iz vedno tekočega vreca rešilno vodo.

«Poslušaj, ladjevodja (škof), ki si deležen čistosti in devištva,» pravi Konstantin, «in ti cerkev, slabotne in nevešče starosti rediteljica, ki skrbiš za resnico in milost! Iz tvojega neusahljivega vira teče rešilni potok.»²²²

«Vir resnice, bivališče vere, božje svetišče» imenuje katoliško cerkev Laktancij, kojega spise je čital cesar.²²³ Saj je bil Laktancij svoje «božje poučevanje» posvetil Konstantinu.²²⁴ Katoliška cerkev je jedna, kakor je le jeden Bog in jedna resnica, dočim je mnogoboštvo zmota človeške pameti. «Jedno katoliško cerkev je hotel» (Odrešenik), piše Konstantin onim škofom, ki se niso bili udeležili cerkvenega zbora nicejskega. Katoliška cerkev je nezmotljiva, kajti njen voditelj, svetovalec in učitelj je Bog sv. Duh. «Jeden duh», to je božja volja, govori Konstantin, «ogreva» (katoliško cerkev).²²⁵ «Kar je dopadlo tristoterim škofom», piše Konstantin aleksandrijski cerkvi, «ni nič drugega nego božja sodba, zlasti ker je razodel božjo voljo sv. Duh, bivajoč v pameti takih in tako imenitnih mož.»²²⁶ Konstantin, za trdno prepričan o božjem poklicu in voditeljstvu katoliške cerkve, je dal tudi samega sebe poučevati božjim služabnikom,²²⁷ katerim je tudi na nicejskem cerkvenem zboru prepustil razsodbo verske resnice glede Kristusovega božanstva. On je bil sklical imenovani koncilij ter bil njegov častni predsednik;²²⁸ v istini sta pa temu zboru predsedovala duhovnika Vit in Vincencij, odposlanca papeža Silvestra, ki sta tudi s škofom Hozijem, drugim papeževim zastopnikom vred na prvem mestu podpisavala zborove spise,²²⁹ dočim Konstantin v svojih pismih sploh ne omenja, da bi bil vodil nicejski koncilij on, da si je bil tudi prisoten. Tudi se cesar ni smatral za poklicanega, v verskih zadevah konečno odločevati. Konstantin si je le dal nalogo, oskrbovati zunanje cerkvene zadeve, ter je zato rekel: «Vi ste škofje notranjih cerkvenih zadev, jaz sem pa od Boga postavljen kot škof zunanjih stvari.»²³⁰

²²¹ Orat. a. s. c. c. 1.

²²² Orat. a. s. c. c. 2.

²²³ Lact., div. instit. IV. 30.: Sola igitur catholica ecclesia est, quae verum cultum retinet; hic est fons veritatis, hoc templum Dei, quo si quis non intraverit vel a quo si quis exierit, a spe vitae ac salutis aeternae alienus est.

²²⁴ Div. inst. I. 1.: Quod opus nunc nominis tui auspicio incohamus, Constantine imperator Maxime, qui primus romanorum principum repudiatis erroribus maiestatem Dei singularis ac veri et cognovisti et honorasti.

²²⁵ Theotvret., h. e. I. 9.: μίαν εἶναι τὴν καθολικὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν (ὁ Σωτήρ) βεβούλευται ἥς εἰ καὶ τὰ μέγιστα εἰς πολλοὺς τε καὶ διαφόρους τόπους τὰ μέρη διήρηται, ἀλλ' ὅμοις ἐν πνεύματι, τούτῳ τῷ θεῷ βουλήματι θέλειται.

²²⁶ «Ὁ γὰρ τοῖς τριακοσίοις ἤρσαν ἐπίσκοποι, οὐδέν ἐστιν ἕτερον ἢ τοῦ Θεοῦ γνώμη, μέγιστα γὰρ ὅσον τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοιοῦτον καὶ τηλικούτων ἀνδρῶν, ταῖς διανοίαις ἐγκείμενον τὴν θεῖαν βούλησιν ἐξεφώτισεν.

²²⁷ Euseb., v. C. I. 32. Sez. I. 3.

²²⁸ Euseb., v. C. III. 6.: Mox velut divinam quamdam phalangem adversus eum instruens generalem synodum convocavit, honorificis litteris episcopos undique invitans, ut quantocius adessent III. 7.: Huiusmodi coronam pacis vinculo consertam et connexam solus ab omni aevo imperator Constantinus velut divinam grati animi monumentum pro victoriis, quas de hostibus et inimicis retulerat, Christo Servatori suo dedicavit hoc amplissimo coetu tanquam imagine quadam apostolici chori nostris temporibus convocato. Cf. Hefele, I. Einl. 32–37.

²²⁹ Gelasius h. conc. Nic. II. 5. Athan. apologia de fuga c. 5.: ποίας γὰρ οὐ καθηγήσατο (Hosius); Theod. II. 15.: ποίας γὰρ οὐκ ἤγησατο συνόδου (Hosius)

²³⁰ Euseb., v. c. IV. 24.: «Vos quidem, inquit (Const.), in iis, quae intra Ecclesiam sunt, episcopi estis. Ego vero in iis, quae extra geruntur, episcopus a Deo sum constitutus.

Cesar si tudi ni prisvajal oblasti soditi o prepirih škofov, ko so ga le-ti prosili, naj on razsodi njih preporne zadeve, ter marveč pristavil: «Bog vas je postavil kot duhovnike ter vam dal oblast, o nas soditi in vi imate pravico, nas soditi, ljudje pa ne morejo vas soditi.»²³¹

Iz Konstantinovega življenja in veroizpovedanja se tedaj razvidi, da Konstantin iz pagana ni postal brezverec ali deist (bogoverec), ter da je marveč v istini prestopil h krščanstvu, ob kojega večnih resnicah se je naposled popolnoma ogrelo tudi njegovo srce.

Glede Konstantinovega krščanstva se je izrazil prav primerno Keim tako-le:

«To plamteče zanimanje za cerkev in njeno nalogo, zlasti tudi za njene človekoljubne namene, za sveto deželo, za ime Jezusa, kojega križanje se je obdilo s odstranjenjem vseh križev in kojega grdo ravnanje je še nad 300 let vplilo po maščevanju nad židi, ta goreča skrb za (krščansko) občino in krasoto njene božje službe, ta velika misli življenja posvečena ljubezen, ta vnos in to požrtvovalno samozatajevanje petindvajsetletnega dela se ne da nikakor razlagati iz hladnega preudarka razuzdanega, znotraj neresničnega, «morilskega sebičneža»; vse to ima marveč svojo pravo koreniko v gorečnosti pravega prepričanja.»²³² Da Konstantin ni bil samo iz državozirnih razlogov, ampak tudi iz lastnega prepričanja pravoveren kristijan, to se razvidi iz njegovega zadnjega rajvažnejšega krščanskega čina.

Cesar Konstantin je po Veliki noči (337) nevarno zbolel ter šel najpoprej zdravja iskat v carigrajske toplice, potem pa v bitinjsko mesto «Drepanum», katero je bil svoji materi v čast imenoval «Helenopolis». Tukaj je iskreno molil v cerkvi mučnikov. Sluteč, da je prišel čas, očistiti se grehov svojega življenja, in uverjen, da bode vse, kar je bil pregrešil iz človeške slabosti, izbrisala iz njegove duše blagotvorna kopel in moč skrivnosti polnih besed, je padel na kolena, molil k Bogu, izpovedal v cerkvi svoje grehe ter se med molitvijo in polaganjem rok slovesno in pravilno vsprejel med število katehumenov. Iz Helenopolja se je dal cesar prepeljati v grad Akiron v nikomedijsko predmestje. Tu sem je poklical škofo,²³³ da bi iz njihovih rok prejel sv. krst, ter jih ogovoril tako-le:

«Danes je zame napočila milosti polna rešitev, po kateri sem goreče kopnel in katere sem v iskreni molitvi uže dolgo vrsto let z vsem hrepenjenjem pričakoval. Uže je čas, da tudi jaz prejmem ono znamenje, ki podeli nesmrtnost; čas je, da postanem deležen potrditve. Nekdaj sem bil sklenil, to narediti v reki Jordanu, kjer je po poročilih Odrešenik sam prejel kopel nam v vzgled. Toda Bog, ki najbolje vé, kar je nam koristno, mi hoče tukaj

²³¹ Rufini h. e. I. 2.

²³² Keim, der Übertritt Constantins zum Christenthum. Zürich 1863. S. 67.

²³³ Euseb., v. C. IV. 61. Principio quidem inaequalis corporis intemperies; posthac morbus eum invasit. Itaque ad aquas callidas civitatis suae progressus, inde Helenopvlim delatus est, urbem matris suae nomine appellatam; ibique in templo martyrum diu commoratus supplicationes et preces obtulit Deo. Cumque extremum vitae diem sibi iam imminere sentiret tempus tanquam adesse existimavit, quo totius vitae delicta expiaret, firmissime credens, quaecumque humanitus peccavisset, arcanorum verborum efficacia et salutari lavacro penitus esse delenda. Haec cum apud se reputasset, genu flexo humi procumbens veniam a Deo suppliciter precatione primum meruit accipere. Hinc ed suburbana Nicomediae digressus. Cf. Soz., h. e. II. 32. Soer., h. e. I. 39. S. Aur. Victor de Caes. c. 41. Eusebi Chronicon libri duo, ed. Alfred Schoene, vol. II. Berolinii 1866. p. 192 . . . Achyron . . . Eutrop., brev. X. 8 . . . in villa publica.

to milost podeliti. Odstrani naj se tedaj vsak dvom. Kajti, ako mi bode Bog, gospod življenja in smrti, hotel podaljšati življenje, in ako je sklenjeno, da se v prihodnje zjedinem z božjim ljudstvom ter kot ud cerkve z molitvijo drugih združujem svojo molitev, obetam živeti po tistih postavah, ki so vredne Boga». Po teh besedah so opravili škofje sveto opravilo; in iz rok Evzebija, nikomedijskega škofa, je prejel Konstantin sv. krst ter se kot prvi krščanski cesar prerodil v Kristusu. Cesar se je na to odel z belo, bliščečo kraljevo obleko, se vlegel na belo postelj ter se ni hotel več dotakniti škrlata ²³⁴

Njegovo srce je bilo polno veselja. «Zdaj vem,» je vskliknil cesar, «da sem postal vreden nesmrtnega življenja, da sem postal deležen božje luči.» ²³⁵

Opoldne na binkoštni praznik (337)²³⁶ se je Konstantin preselil v večnost, njegovo telo, s škrlatom pokrito, se je pa v zlati krsti prepeljalo v Konstantinopolj ter ondi v cerkvi sv. apostolov pokopalo.²³⁷

Konstantinovo smrt opisujeta Evzebij in Teodoret z izrazi, ki se navadno le rabijo povodom smrti kakega svetnika. (Konstantin) «je bil vsprejet k Bogu», pravi Evzebij; in Teodoret piše: (Konstantin) «je šel v boljše kraljestvo.»²³⁸ V istini vshodna cerkev zdaj časti Konstantina kot svetnika ter obhaja njegov spomin 21. majnika, dočim ga zapadna cerkev prišteva svojim pravovernikom.

²³⁴ Euseb., v. C. IV. 62. Migne t. 27. p. 679. 680.: Constantinus extremo vitae suae tempore ab Eusebio Nicomedensi episcopo baptizatus. Nekaterniki trdijo, da je Konstantin prejel sv. krst v Rimu iz rok papeža Silvestra; drugi menijo, da se je dal Konstantin v Rimu krstiti, v Nikomediji pa birmati. Po pravilih kritike je le Evzebijevo poročilo o Konstantinovem krstu verodostojno.

²³⁵ Euseb., v. C. III. 63.

²³⁶ Socrates, h. c. I. 40.: Mortuus est Feliciano et Titiano consulibus die undecimo Kalendas Junii. Euseb., v. C. IV. 64.: . . . Pentecostes . . . circa meridiem migravit ad Dominum.

²³⁷ Euseb., v. C. IV. 66. 67. Socr. h. c. I. 40.

²³⁸ Euseb., v. C. IV. 64. Theodor., h. e. I. 32.

Jos. Jenko.

Šolska poročila.¹

I.

Učiteljstvo.

A. Za obvezne predmete.

V šolskem letu 1894/95:

	Ime in značaj	Razrednik v razredu	Učil v razredu	Število ur na teden
1	Fran Wiesthaler , c. kr. ravnatelj	—	Latinščino v IV. b.	6
2	Davorin Karlin , c. kr. profesor VIII. činovn. reda	IV. a.	Latinščino, nemščino in slovenščino v IV. a. — Grščino v III. b.	17
3	Simon Rutar , c. kr. profesor, varuh zemljepisnim in zgodovinskim učilom, konservator osrednje komisije za preiskavanje in ohranjanje umetelnih in zgodovinskih spomenikov	—	Zemljepis v I. a. in b. — Zgodovino in zemljepis v III. a. in b., IV. a. in b.	20
4	Lovro Požar , dr. modroslovja, c. kr. profesor, varuh podporni knjižnici	III. a.	Latinščino, grščino, nemščino in slovenščino v III. a.	17
5	Josip Jenko , c. kr. profesor	II. b.	Latinščino, nemščino, slovenščino, zgodovino in zemljepis v II. b.	18
6	Alojzij Tavčar , c. kr. profesor (v službovanje pridodeljen), varuh dijaški knjižnici	III. b.	Latinščino v III. b. — Grščino v IV. a. — Nemščino v I. a. in III. b.	17
7	Andrej Karlin , dr. i. u. na vis. šolah v Rimu, c. kr. redni učitelj veronauka, svetni duhovnik, propovednik	—	Veronauk v vseh (8) razredih.	16

¹ Gmotne ovire, provzročene po nasledkih potresa, so lani zabranile izdajo izvestja; zato poročja ravnateljstvo letos hkratu o obeh šolskih letih.

	Ime in značaj	Razrednik v razredu	Učil v razredu	Število ur na teden
8	Davorin Sinković , učitelj c. kr. deške ljudske šole v Trstu (v službovanje pridodeljen), varuh prirodoznanskim učilom	—	Prirodopis, oziroma prirodoslovje v I. a. in b., II. a. in b., III. a. in b., IV. a. — Matematiko v I. a. in IV. a.	21
9	Anton Štritof , namestni učitelj, varuh učiteljski knjižnici, voditelj šolskih iger, c. kr. nadporočnik v razpregledu dež. brambe	I. b.	Latinščino in nemščino v I. b. — Sloveščino v I. b. in IV. b. Zemljepis in zgodovino v II. a.	21
10	Anton Švaršnik , namestni učitelj	I. a.	Latinščino in sloveščino v I. a. — Grščino in nemščino v IV. b.	19
11	Mihael Markič , namestni učitelj, c. in kr. poročnik izv. službe	II. a.	Latinščino in nemščino v II. a. — Sloveščino v II. a. in III. b.	17
12	Anton Peterlin , namestni učitelj	IV. b.	Matematiko v I. b., II. a. in b., III. a. in b., IV. b. — Prirodoslovje v IV. b.	21

V šolskem letu 1895/96:

	Ime in značaj	Razrednik v razredu	Učil v razredu	Število ur na teden
1	Fran Wiesthaler , c. kr. ravnatelj	—	Latinščino v I. a.	8
2	Davorin Karlin , c. kr. profesor VIII. činovn. reda	I. b.	Latinščino, nemščino in sloveščino v I. b. — Grščino in sloveščino v IV. b.	21
3	Simon Rutar , c. kr. profesor i. t. d. gl. str. 43.	—	Zemljepis v I. a. in b. — Zgodovino in zemljepis v III. a. in b., IV. a. in b.	20
4	Lovro Požar , dr. modroslovja, c. kr. profesor, varuh učiteljski in podporni knjižnici, občinski svetnik glavnega mesta Ljubljane	IV. a.	Latinščino, nemščino in sloveščino v IV. a. — Grščino v III. b. in IV. a.	21
5	Josip Jenko , c. kr. profesor	III. b.	Latinščino v II. b. in III. b. — Nemščino v I. a. in III. b.	21

	Ime in značaj	Razrednik v razredu	Učil v razredu	Število ur na teden
6	Alojzij Tavčar, c. kr. profesor i. t. d. gl. str. 43.	II. a.	Latinščino v II. b. — Nemščino v II. a. in IV. b. — Slovenščino in zgodovino z zemljepisom v II. a. — V II. polletju: slovenščino v II. b. mesto zgodovine in zemljepisa v II. a.	(20) 18
7	Andrej Karlin, dr. i. u. i. t. d. gl. str. 43.	I. a.	Veronauk v vseh (8) razredih. — Slovenščino v I. a.	19
8	Davorin Sinkovič, redni gimn. učitelj, varuh prirodznanskim učilom	IV. b.	Prirodopis, oziroma prirodoslovje v vseh (8) razredih. — Matematiko v IV. b.	21
9	Mihael Markič, namestni učitelj, c. in kr. poročnik izv. službe	III. a.	Latinščino v II. a. in III. a. — Grščino in (v II. polletju tudi) slovenščino v III. a.	(19) 22
10	Anton Peterlin, namestni učitelj, voditelj šolskih iger	—	Matematiko v I. a. in b., II. a. in b., III. a. in b., IV. a.	21
11	Jakob Žmave, dr. modroslovja, namestni učitelj	II. b.	Zgodovino in zemljepis v II. b. — Nemščino v II. b. in III. a. — Slovenščino v II. b., III. a. in b. — V drugem polletju: zgodovino in zemljepis v II. a. mesto slovenščine v II. b. in III. a.	(19) 18

B. Za neobvezne predmete.

(V obeh šolskih letih.)

1.) **Francoščino** (v I. tečaju za učence IV. razreda) je učil 2 uri na teden višje realke profesor *Emanuel vitez Stauber*.

2.) **Laščina** se v obeh letih ni učila, ker je bil dotični učitelj, višje realke profesor *Josip Borghi*, zaradi bolezni ves čas na odpustu in ni bilo možno dobiti mu primerne namestnika.

3.) **Risanje** za učence vseh razredov v 3 tečajih po 2 uri na teden je učil višje realke profesor *Ivan Franke*, kateremu je bil v pomoč *J. Klein*, asistent pri risarskem pouku na višji realki.

4.) **Lepopisje** za učence vseh razredov v 2 tečajih po 1 uro na teden je učil v I. šolskem letu namestni učitelj *Anton Štritof*, v II. pa prof. dr. *Lovro Požar*.

5.) **Telovadbo** za učence vseh razredov v 2 oddelkih po 2 uri na teden je učil telovadni učitelj višje realke *Fran Brunet*.

6.) **Petje** za učence vseh razredov v 4 oddelkih 6 ur na teden je učil glasbeni vodja v stolnici *Anton Foerster*.

*

Pomožni sluga: *Ivan Grill*.

II.

Učni načrt.

Podlaga pouku v obveznih predmetih je v obče splošno veljavni učni načrt (objavljen z razpisom vis. c. kr. naučnega ministerstva z dne 26. maja 1884, šte. 10128, deloma prenačen, oziroma dopoljen po naredbah z dne 1. julija 1887, šte. 13276, 24. maja 1892, šte. 11372, in 6. julija 1892, šte. 11297). Gledé na učni jezik veljajo za zavod pravila, katera je izdalo vis. naučno ministerstvo za slovenske oddelke tukajšnje c. kr. višje gimnazije z naredbó z dne 22. julija 1882, šte. 10820. Po tej je:

- a) V I. in II. razredu slovenščina učni jezik pri vseh učnih predmetih izimši deloma nemščino, kateri so odločene 4 ure na teden.
- b) V III. in IV. razredu je nemščina učni jezik pri nemščini in grščini. Pri predavanju iz Cezarja v IV. razredu se sme poleg slovenščine uporabljati tudi nemščina. V III. razredu se uči nemščina 3, v IV. razredu 4 ure na teden.
- c) V odnosno-obveznih ali na izvoljo danih predmetih razven petja je učni jezik nemški, imenstvo je podajati sploh v obeh jezikih.

A. Obvezni predmeti.

I. razred.

1.) **Veronauk.** Katoliški katekizem. O veri, zapovedih, svetstvih in blažilih.

1.) **Latinščina.** Pravilno oblikoslovje imensko in glagolsko, učenje vzorcev in slov, prevajanje latinskih in slovenskih stavkov, ki se potem doma zapisujejo, pozneje vsak teden 1 ali 2 mali nalogi za vajo v latinjenju. Pričenši s tretjim mesecem vsak teden jedna polurna šolska naloga.

3.) **Nemščina.** Empirično razlaganje osnutkov prostega in zloženega stavka. Oblikoslovje vsopredno s slovenskim in latinskim poukom. Vežbanje v krepkih glagolih poleg čitanja. Branje, govorjenje, obnavljanje in predavanje na izust naučenih beril v vezani in nevezani besedi. Pismeno prevajanje iz slovenščine v nemščino. V drugem polletju sem ter tja pismene obnove razloženih beril. Vsak mesec dve nalogi, premenjema domači in šolski.

4.) **Slovenščina.** Nauk o prostem stavku v elementarni popolnosti; pravilno oblikoslovje in najvažnejše nepravilnosti; empirično razlaganje osnutkov zloženega in skrčenega stavka. Čitanje s stvarno razlago in potrebnimi slovniškimi opazkami. Obnavljanje, učenje na pamet in predavanje beril v vezani in nevezani besedi. Pismene naloge: narekovano pisanje za pravopisne namene, obnova predvanih prostih povestij in pripovednih opisov. Vsakih 14 dni jedna šolska naloga; v II. polletju se čredijo šolske naloge z domačimi.

5.) **Zemljepis.** Nazorno dovajanje do osnovnih zemljepisnih predstav. Dnevne solčne poti gledé na šolsko poslopje in dom o raznih letnih časih; po tem opoznavanje v pravi okolici, na zemljevidu in zemeljskem oblu. Popisovanje in razlaganje svetlobnih in toplotnih razmer, pojavljajočih se v domovini tekom jednega leta, kolikor so neposredno zavisne od dnevne dolgoti in solčnega viška. Glavni liki trdine in tekočine, njih razdeljenost po zemlji kakor tudi leža najznamenitejših držav in mest poleg vednega vežbanja in udovrševanja v čitanju z zemljevidov. Poskušnje v risanju najjednostavnejših zemljepisnih predmetov.

6.) **Matematika.** *A. Aritmetika:* Dekadični številni sistem. Rimske številke. Četvero osnovnih računov neimenovanih in jednoimenskih celih in decimalnih števil. Meterski merni in utežni sistem. Računanje z mnogoimenskimi števili. O deljivosti števil. Razstavljanje števila na njegove prafaktorje. Najjednostavnejše začetne vaje v računanju z navadnimi ulomki. Skupna mera in skupni mnogokratnik. — *B. Geometrija* (II. polletje): Osnovni tvori. Prema, krog, kot in vsoporednice. Najjednostavnejša svojstva trikotnikova. Vsako konferenčno dobo jedna šolska naloga, nekoliko jednostavnih primerov za domačo vajo od ure do ure.

7.) **Prirodopis** (nazorni nauk). Prvih šest mesecev šolskega leta: Živalstvo, in sicer: sesavci in žuželke, primerno izbrani. Zadnje štiri mesece šolskega leta: Rastlinstvo. Opazovanje in opis nekaterih semenskih rastlin raznih vrst, pri čemer se je ozirati na važnejše njih znake; primerjalno opazovanje rastlin, da se spozna njih sorodnost.

II. razred.

1.) **Veronauk** (liturgika). Duh katoliškega bogočastja, cerkvene osebe, redovi, oprava, opravila, časi.

2.) **Latinščina.** Pravilno oblikoslovje, spopolnjevano z onimi vrstami zaimkov in števnikov, ki so se v I. razredu preskočile; najvažnejše nepravilnosti v pregibanju, vežbanje kakor v I. razredu; pomnožitev sintaktičnih oblik s pridejanim absolutnim ablativom. Učenje na pamet kakor v I. razredu, pozneje domače pripravljanje (preparacija). Vsak mesec jedna domača in tri šolske naloge, zvršljive v $\frac{1}{2}$ ali $\frac{3}{4}$ ure.

3.) **Nemščina.** Ponavljanje in dopolnjevanje pravilnega oblikoslovja, zlasti sistematično razpravljanje krepkih glagolov. Empirično obravnavanje zloženega in skrčenega stavka. Sistematično preučevanje pravopisnih pravil. Nauk o ločilih. Čitanje kakor v I. razredu. Naloge kakor v I. razredu, toda z večine obnovljene povesti.

4.) **Slovenščina.** Zloženi in skrčeni stavek; nauk o ločilih; dopolnjevanje oblikoslovja, posebno natančno razpravljanje glagola. Čitanje in naloge kakor v 2. polletju I. razreda.

5.) **Zemljepis in zgodovina.** *A. Zemljepis* (2 uri na teden): Azija in Afrika po leži in obrisu, v goropisnem, vodopisnem in krajepisnem pogledu z ozirom na podnebne razmere, kolikor se dajo pojasniti iz stanja solčne poti proti različnim obzorom. Vzernost podnebja z vegetacijo, deželnimi prirodninami in opravi narodov pokaži se le na posameznih, iz obližja vzetih in prav jasnih vzgledih. Evropa: pregled po obrisu, reliefu in vodovju. Dežele južne Evrope in britskega otoškega kraljestva z motrišča, označenega pri Aziji in Afriki. Vaje v črtanju jednostavnih zemljevidnih obriskov. — *B. Zgodovina* (2 uri na teden): Stari vek. Podrobnejše obravnavanje bajk. Najvažnejše osebe in dogodki, zlasti iz grške in rimske zgodovine.

6.) **Matematika.** *A. Aritmetika:* Širje vaje o meri in mnogokratniku. Natančna razlaga in vaja v računanju z ulomki. Pretvarjanje decimalnega ulomka na navadni

ulomek in obratno. Glavna pravila o razmerjih in sorazmerjih. Razreševanje jednostavnih regeldetrijskih nalog po sklepih in s pomočjo sorazmerij. Procentni in jednostavni obrestni račun. — *B. Geometrija*: Somernica prem in kotov. Skladnost trikotnikov in njena uporaba. Najvažnejša svojstva kroga, četverkotnikov in mnogokotnikov. Naloge kakor v I. razredu.

7.) **Prirodopis** (nazorni nauk). Prvih šest mesecev šolskega leta: Živalstvo, in sicer: ptiči, nekaj plezivecev, krkonji in ribe, nekateri brezvretenčarji. Zadnje štiri mesece šolskega leta: Rastlinstvo. Pouk I. razreda se nadaljuje, kaže se nove semenske rastline ter napeljuje do razumevanja sistematične rastlinske sestave. Nekatere trosocvetke.

III. razred.

1.) **Veronauk**. Zgodovina razodenja Božjega v stari zavezi (svetopisemska zgodovina stare zaveze od praveka do Krista).

2.) **Latinščina**. Slovnica (3 ure na teden): Nauk o skladnosti, rabi sklonov in predlogov. — Čitanje (3 ure na teden) iz Kornelija Nepota. — Domača priprava. Vsakih 14 dni jedna šolska naloga za celo uro, vsake tri tedne jedna domača naloga.

3.) **Grščina**. Vežbanje v oblikoslovju (s prigrilom vred) do glagolov na *iti*; preskočiti je le nekaj izjem. Učenje slov. Obojno prevajanje iz vadne knjige. Domača priprava. Začeni s drugo polovico I. polletja vsakih 14 dni jedna naloga, premenjema šolska in domača.

4.) **Nemščina**. Slovnica: Sistematičen pouk v oblikoslovju in sklonoslovju s posebnim ozirom na pomenoslovje. — Čitanje s stvarnimi in jezikovnimi razlagami in opazkami, zadnje zlasti za stilistične namene. Učenje na pamet in predavanje; (ako možno) tudi prevajanje težjih slovenskih povestij. Vsakih 14 dni premenjema jedna šolska in domača naloga (povesti, popisi, obrzi).

5.) **Slovenščina**. Sistematično ponavljanje oblikoslovja, skladnja imenska, pri kateri se je ozirati na pomenoslovje. Čitanje s stvarnimi, jezikovnimi in stilističnimi razlagami in opazkami. Učenje na pamet in predavanje. Vsak mesec jedna šolska in jedna domača naloga.

6.) **Zemljepis in zgodovina** (3 ure na teden, premenjema zemljep. in zgodov.). *A. Zemljepis*: Evropske dežele, ki se v II. razredu niso obravnale (izimši avstrijsko-ogersko monarhijo), Amerika in Avstralija, z istih motrišč kakor v II. razredu, posebno tudi gledé na pojasnjevanje podnebnih razmer. Vaje v črtanju jednostavnih zemljevidnih obriskov. — *B. Zgodovina*: Srednji vek. Najvažnejše osebe in dogodbe s posebnim ozirom na zgodovino avstrijsko-ogerske monarhije.

7.) **Matematika**. *A. Aritmetika*: Četvero osnovnih računov s celimi in ulomljenimi običnimi števili. Kvadriranje in potezanje kvadratnega korena. V zvezi z geometričnimi računi: nepopolna števila, okrajšano množenje in deljenje, zadnjega uporaba pri potezanju kvadratnega korena. — *B. Geometrija*: Jednostavno primerjanje, pretvarjanje in razdeljevanje likov. Merjenje dolžine in ploščine. — Naloge kakor v I. razredu.

8.) **Prirodoznanstvo**. I. polletje: Fizika. Osnovni pojmi: prostornost in neprodinost teles. Opis treh vrst skupnosti. Vodoravna in navpična mer; absolutna in specifična teža. Zračni tlak. Iz nauka o toploti: Toplotni občutki; stopinja in množina toplote; izpreminjanje prostornine in skupnosti; prevod toplote in žarjenje (najjednostavnejše prikazni); izvori toplote. Iz kemije: Vvod: zveznost, prijemnost,

prožnost, krhkost, trdnost, mešanje, raztop, kristalizovanje. Spajanje, razkrajanje in nadomeščanje. Dokaz (s poskusi) o neizpremenljivosti množine tvarine, o spajanju prvin v stalnih utežnih in prostornih razmerjih. Prvine; molekul, atom; spojinske osnove, kisline in soli. Najnavadnejše nekovine in nekoliko njih spojin. Gorenje. — II. polletje: Prirodopis (nazorni nauk). Mineralogija: Opazovanje in opis nekaterih imenitnih in prav navadnih rudninskih vrst brez posebnega ozira na sistematiko. Najnavadnejše hribine.

IV. razred.

1.) **Veronauk.** Svetopisemska zgodovina nove zaveze (zgodovina mladosti, življenje in trpljenje, vstajenje Kristovo; njegova cerkev, nje razširjevanje).

2.) **Latinsčina.** Slovnica (2 uri na teden): Skladne posebnosti imenske in zaimenske, poraba časov in naklonov, vezniki; zlogomerje in osnovno stihoslovje. — Čitanje (4 ure n. t.) iz Cezarjeve «galske vojne» z domačo pripravo. V drugi polovici II. polletja vežbanje v stihoslovju na podlagi krestomatije iz Ovidija (2 uri n. t.) — Naloge kakor v III. razredu.

3.) **Grščina.** Slovnica: Kratka ponovitev in dopolnjevanje imenskega in glagolskega oblikoslovja, glagoli na *mu* in nepravilni glagoli. V II. polletju glavne točke iz skladnje, vežbanje v obojnem prevajanju, učenje slov, domača priprava. — Naloge kakor v III. razredu.

4.) **Nemščina.** Slovnica: Sistematičen pouk, skladnja zloženega stavka, perijoda. Posnetek zlogomerja in stihoslovja. — Čitanje, učenje na pamet, predavanje in naloge kakor v III. razredu.

5.) **Slovenščina.** Sistematično ponavljanje zloženega stavka v zvezi z glagolsko skladnjo. Posnetek zlogomerja in stihoslovja, prilike in podobe. Čitanje in naloge kakor v III. razredu.

6.) **Zemljepis in zgodovina.** *A.* Zemljepis (2 uri n. t.): Prirodoznanski in politični zemljepis avstrijsko-ogerske monarhije, brez statističnega dela, toda obširneje uvažajoč deželске pridelke, opravila, prometne in kulturne razmere narodov. Vaje v črtanju jednostavnih zemljevidnih obriskov. — *B.* Zgodovina (2 uri n. t.): Novi vek. Najvažnejše osebe in dogodbe; jedro pouku je zgodovina avstrijsko-ogerske monarhije.

7.) **Matematika.** *A.* Aritmetika: Jednačbe prve stopinje z jedno in več neznankami, čiste jednačbe druge in tretje stopinje, ki se upotrebljajo pri geometriškem računanju; v zvezi z njim kubovanje in potezanje tretjega korena. Sestavljena regeldetrija, razdelbeno pravilo. Obrestnoobrestni račun. — *B.* Geometrija: O medsebojni leži prem in ravnin. O telesnih ogljih. O najimenitnejših telesih. Jednostavno preračunjanje površine in prostornine teles. — Naloge kakor v I. razredu.

8.) **Fizika.** I. polletje. Iz nauka o magnetizmu: Prirodni in narejeni magneti; magnetni poli in njih vzajemno delovanje; magnetenje po razdelbi; zemeljski magnetizem. — Iz nauka o elektriki: Električnost, najjednostavnejši elektroskopi; dobri in slabi elektrovodi; pozitivna in negativna elektrika; elektrizovanje po razdelbi; najnavadnejša orodja in priprave za vzbujanje in nabiranje elektrike; blisk in grom; strelovod; Voltov člen, izmed stalno delujočih členov le tiste, ki se upotrebljajo pri poskusih; najimenitnejši učinki galvanskega toka, galvanoskop, električni in magnetni navod pa njegova najnavadnejša in najjednostavnejša elektrotehnična uporaba (n. pr. električna luč, galvanoplastika, Morsejev pisalni brzojav). — Iz mehanike: Opis

najvažnejših vrst gibanja: premočrtno, krivočrtno, enakomerno in enakomerno pospeševano gibanje; oba učinka mehaničnih sil: pospešba in tlak (teg), statičnega delovanja merjenje z uteži; pojav vstrajnosti pri menjavi hitrosti in meri (sredobežnost); težnost, udar, ovire gibanja; sestavljanje in razstavljanje sil s skupnim prijemališčem in istomerno vsoprednih sil; nekoliko jednostavnih in sestavljenih strojev. — II. polletje. Značilna svojstva kapljivotekočih teles; gladina, hidrostatični tlak; ravnotežje kapljevine in ne mešajočih se kapljev in v občujočih posodah; Arhimedov zakon; najjednostavnejši način določevanja specifične teže trdnih in kapljivo tekočih teles; lasovitost. Značilna svojstva raztezno tekočih teles (Mariottov zakon); Toricellijev poskus, barometer, pa še kaka druga uporaba delovanja zračnega tlaka; zračna sesalka, zrako-plav; princip parnih strojev. — Iz akustike: Zvočni dojmi, šum, žvenk; višina tona, lestvica tonov; najjednostavnejša zvočila; človeško glasilo, telefon; širjenje in odboj zvoka, sozvočenje; človeško uho. — Iz nauka o svetlobi: Dojmi svetlobe; premočrtno širjenje svetlobe, senca, svetlomer, odboj in lom svetlobe; zrcala in leče (temna sobica, princip fotografije); razkroj svetlobe v njene sestavine, mavrica; oko, drobnogled, najjednostavnejši daljnogled. — Dodaj naj se fizikalnemu pouku, sosebno v mehaniki, opis prikaznij na nebesnem obloku gledé na nepremičnice; mene in obhod meščev v teku jednega meseca; letno gibanje solnea. Navedene prikazni in pa različne dnevnih in letnih časov na krajih različne zemeljske širine in dolžine naj se razlagajo iz vrtenja zemlje okoli njene osi v jednem zvezdnem dnevu in iz njenega letnega gibanja okoli solnea v teku jednega leta. Solčni in mesečni mrki.

Pregled predmetov, razpredeljenih po posameznih razredih in tedenskih urah.

Predmet	I. a.	I. b.	II. a.	II. b.	III. a.	III. b.	IV. a.	IV. b.	Skupaj
Veronauk	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Latinsčina	8	8	8	8	6	6	6	6	56
Grščina	—	—	—	—	5	5	4	4	18
Nemščina	4	4	4	4	3	3	4	4	30
Slovenščina	3	3	2	2	3	3	2	2	20
Zemljepis in zgodovina	3	3	4	4	3	3	4	4	28
Matematika	3	3	3	3	3	3	3	3	24
Prirodopis	2	2	2	2	—	—	—	—	(I. polletje): 8 (II. polletje): 12
Prirodoslovje	—	—	—	—	2	2	3	3	(I. polletje): 10 (II. polletje): 6
Skupaj . . .	25	25	25	25	27	27	28	28	210

B. Neobvezni predmeti.

1. Francoščina.

Pouka v I. tečaju tega predmeta so se udeleževali četrtošolci skupno z učenci tukajšnje višje gimnazije 2 uri na teden.

Učni načrt: Glasoslovje, imensko oblikoslovje (člen, samostalnik, pridevnik, zaimek). Oba pomožnika in tri pravilne spregatve. Vežbanje v slovniški tvarini na podlagi obojnega prevajanja po slovnici in vadni knjigi prof. dr. Fileka pl. Wittinghausna.

Udeležba: 1894/95 v I. polletju 5, v II. polletju 5 učencev; 1895/96 v I. polletju 8, v II. polletju 2 učenca.

2. Risanje.

V tem predmetu so se poučevali učenci vseh razredov skupno z učenci višje gimnazije v treh letnih tečajih po 2 uri na teden.

Učni načrt: I. tečaj: Geometriško oblikoslovje, kombinacije ravnih geometriških tvorov, geometriški ploski okras po nariskih na tabli zvršen s svinčnikom in peresom v dveh bojah; prosto ploskovno okrasje po nariskih na tabli, biserni traki, zvršeni v dveh vodenih bojah. Učenci se poučujejo skupno.

Udeležba: 1894/95 v I. polletju 19, v II. polletju 9 učencev; 1895/96 v I. polletju 10, v II. polletju 6 učencev.

II. tečaj: Pojasnjevanje perspektivnih načel s pomočjo obriskov na tabli, žičnih modelov in prikladnih pristrojčev. Risanje stereometriških telesnin in njih kombinacij po žičnih in lesenih modelih. Vvodni nauk o okrasu, boje prve in druge vrste, barvila in slikanje, pri katerem se je posluževati zlasti vodenih boj. Narisovanje prostih listnih in cvetnih likov in lažjih okraskov grškega in arabskega zloga, izvedeno v bojah. Učenci se poučujejo skupinoma.

Udeležba: 1894/95 v I. polletju 18, v II. polletju 16 učencev; 1895/96 v I. polletju 7, v II. polletju 7 učencev.

III. tečaj: Narisovanje starovinskega posodja, romanskega kapitlja, arhitektonskih ukrasnih členov, renesančnih in nekaterih gotskih okraskov po sadrenih modelih, šarnega ploskega okrasja po predlogah, risanje glav po reliefih in sadrenih doprsnicah, izvedeno z jedno ali dvema kredama. Razlaganje najvažnejših arhitektonskih oblik. Učenci se poučujejo skupinoma ali po samesi.

Udeležba: 1894/95 v I. polletju 6, v II. polletju 6 učencev; 1895/96 v I. polletju 18, v II. polletju 13 učencev.

3. Lepopisje.

Pouka v tem predmetu, ki se je za zavod posebej učil, so se udeleževali učenci prvih treh razredov v 2 tečajih, in sicer deloma svojevoljno, deloma zaradi slabe pisave primorani od učiteljskega zbora na predlog razrednikov.

V I. tečaju: (1 uro na teden) so se učenci po udarjalni metodi vežbali v geneziški razvijanih črkah slovenskega in nemškega tekočega pisa

Udeležba: 1894/95 v I. polletju 46, v II. polletju 50 učencev; 1895/96 v I. polletju 25, v II. polletju 33 učencev.

V II. tečaja (1 uro na teden) I. oddelku so se ponavljale črke slovenskega in nemškega tekočega pisa, v 2. oddelku pa se je na isti način urilo v francoskem okroglem pisu in naposled v grških črkah.

Udeležba: 1894/95 v I. polletju 15, v II. polletju 15 učencev; 1895/96 v I. polletju 31, v II. polletju 33 učencev.

4. Telovadba.

Tudi v tem predmetu so se poučevali učenci c. kr. nižje gimnazije posebej, in sicer razdeljeni v dva oddelka (vsak oddelek 2 uri na teden); v I. oddelku so telovadili učenci I. in II., v II. učenci III. in IV. razreda.

Učni načrt za oba oddelka:

Proste in redovne vaje: gibanje telesa v jednostavnih oblikah, skakljanje, tekanje; tvorjenje čelne, bočne in krožne vrste, pretvarjanje teh vrst, tvorjenje dvojic, trojic in četvoric, prečne vrstitve, zavoji okrog istoimenskih vodij v čelnih vrstah na mestu in v hodanju; jednostavne zveze prostih in redovnih vaj. Telovadne igre.

Vaje na orodju so se zvrševale v štirih oddelih, ki so bili sestavljeni po starosti in zmožnosti telovadcev: *a)* Na poševnih lestvah: stopanje navzgor in navzdol, zgoraj in spodaj, veskanje na lestvinah in klinih, vspenjanje v ležni opori in ležni vesi, vesno tezanje na lestvinah. *b)* Na bradlji: opirkanje, oporno skakljanje, vesa in v njej vrtenje okrog široke osi, vesa na zgornjih lehtéh, razkrečni in stranski sedi, tudi v pomikanju, kolebanje v opori, odskoki pred in za rokami. *c)* Na konju: ježni, obratni in stranski vsedi, prečepni, odbočni, okretni in razkrečni skoki. *d)* Skakanje čez kozla. *e)* Prosto skakanje na višino in daljavo. *f)* Na krogih: vaje v stegnjeni in skrčeni vesi, nihanje, odskoki in podkolebni preskok, vaje v opori. *g)* Na drogu: jednostavne oblike v vesi, v opori in kolebu, vskolebi, odkolebi in obgoni, podkolebni preskok.

Udeležba: 1894/95 v I. polletju 30 + 38, v II. polletju 44 + 45 učencev; 1895/96 v I. polletju 26 + 39, v II. polletju 29 + 54 učencev.

5. Petje.

V tem predmetu so se poučevali začetniki v I. tečaju (2 uri n. t.) posebej, ostali pevci pa skupno z učenci t. višje gimnazije (4 ure n. t.) nastopnim načinom:

I. tečaj (deški glasovi, 1. oddelek 2 uri na teden, 2. oddelek 1 uro n. t., moški glasovi 1 uro n. t.). Predmet temu tečaju so bili temelji petja do vštetihi durovih načinov v zvezi z zgodovinskimi podatki o razvoju glasbe; poleg tega vaje v jedno- in večglasnem petju na podlagi Foersterjeve «pevske šole», v kateri služi vsem notnim vajam metoda po številkah kot naravni pripomoček.

Udeležba: 1894/95 v I. polletju 44, v II. polletju 42 učencev; 1895/96 v I. polletju 31, v II. polletju 23 učencev.

II. tečaj (mešani zbor 1 uro n. t., izmed njega jeden oddelek kot cerkveni zbor, 1 uro n. t.). V tem tečaju so se prepevale pesni in zbori cerkvenega in posvetnega značaja; razven tega so se razpravljali molovi in ponavljali durovi načini.

Udeležba: 1894/95 v I. polletju 30, v II. polletju 24 učencev; 1895/96 v I. polletju 26, v II. polletju 23 učencev.

Glasbe se je učilo več učencev v šoli «Glasbene Matice».

Učne knjige,

ki so služile pouku v obveznih predmetih v obeh šolskih letih.

Razred	Veronauk	Latinsčina	Grščina	Nemščina	Slovensčina	Zemljepis in zgodovina	Matematika	Prirodopis	Prirodoslovje
I. a. in b.	Lesar, Katekizem	Kermavner, Latin. slovnica; Wiesthaler, Latin.-slov. vadbe za I. gimn. razred, II. izdaja	—	Willomitzer, Deutsche Grammatik; Prosch-Wiedenhofer, Deutsches Lesebuch, I. Theil	Sket-Janežič, Sloven. slovnica; Sket, Čitanka I.	Jesenko, Zemljepis I.; Kozenn, Schulatlas	Močnik-Celestina, Aritmetika I.; Močnik-Celestina, Geometrija I.	Pokorny-Erjavec, Živalstvo; Pokorny-Tušek, Rastlinstvo	—
II. a. in b.	Lesar, Liturgika	Slovnica kakor v I.; Wiesthaler, Latin.-slov. vadbe za II. gimn. razred	—	Slovnica kakor v I.; Prosch-Wiedenhofer, Deutsches Lesebuch, II. Theil	Slovnica kakor v I.; Sket, Čitanka II.	Jesenko, Zemljepis za II. in III. razr.; Jesenko, Zgodovina I.; Kozenn, Schulatlas; Putzger, Historischer Schulatlas	Kakor v I.; poleg tega še Močnik-Celestina, Geometrija II.	Kakor v I.	—
III. a. in b.	Lesar-Schuster, Zgodbe sv. pisma	Slovnica kakor v I.; Cornelius Nepos, ed. Weidner; Kermavner, Vadbe I.	Curtius-Hartel, Griech. Schulgrammatik (19. natiske); Schenkl, Gr. Elementarbuch 1894/95; 13. in 14. nat., 1895/96; 15. in 16. nat.	Slovnica kakor v I.; Kummer-Stejskal, Deutsches Lesebuch, III. Theil	Slovnica kakor v I.; Sket, Čitanka III.	Zemljepis in atlanti kakor v II.; Jesenko, Zgodovina II.	Močnik-Celestina, Aritmetika II.; Močnik-Celestina, Geometrija I. in II.	Erjavec, Minera logija	Senekovič, Fizika
IV. a. in b.	Kakor v III.	Slovnica kakor v I.; Pramner, Caesar. bell. gall.; Sedlmayr, Ovid. carmina selecta; Kermavner, Vadbe II.	Grška slovnica kakor v III.; Schenkl, Gr. Elementarbuch (13. in 14. nat.)	Slovnica kakor v I.; Kummer-Stejskal, Deutsches Lesebuch, IV. Theil	Slovnica kakor v I.; Sket, Čitanka IV.	Jesenko, Zgodovina III.; Jesenko, Avstr.-atlanti kakor v II.	Aritmetika kakor v III.; Močnik-Celestina, Geometrija II.	—	Kakor v III.

IV.

Prebrana tvarina iz latinskih klasikov.¹

- 1894/95. III. a. razred. Cornelius Nepos: Miltiades, Themistocles, Aristides, Pausanias, Cimon, Lysander, Thrasybulus; Conon (privatno berilo).
 III. b. razred. Cornelius Nepos: Miltiades, Themistocles, Aristides, Pausanias, Cimon, Lysander, Thrasybulus, Conon.
 IV. a. razred. Caesaris comment. de bell. gall. lib. I.; lib. II. (privatno berilo).
 IV. b. razred. Caesaris comment. de bell. gall. lib. I.; lib. II. (privatno berilo).
- 1895/96. III. a. razred. Cornelius Nepos: Miltiades, Themistocles, Pausanias, Cimon, Thrasybulus, Epaminondas, Hannibal, Hamilcar.
 III. b. razred. Cornelius Nepos: Miltiades, Themistocles, Aristides, Epaminondas, Pelopidas, Lysander, Hamilcar, Hannibal.
 IV. a. razred. Caesaris comment. de bell. gall. lib. I, IV.; lib. II. (privatno berilo). — Ovid. metamorph.: Quattuor aetates.
 IV. b. razred. Caesaris comment. de bell. gall. lib. I, II.; lib. III. in lib. IV., c. 20—38 (privatno berilo). — Ovid. metamorph.: Quattuor aetates.

V.

U č i l a.

I. Gimnazijska knjižnica, in sicer:

1) Učiteljska knjižnica (katero je oskrboval v šolskem letu 1894/95. namestni učitelj *Ant. Štritof*, v šolskem letu 1895/96. pa prof. *dr. L. Požar*) se je pomnožila v prvem letu za 65 del, v drugem pa za 115 del v 148 zvezkih in 53 snopičih:

a) Po nakupu:

- 1894/95. α) Časopisov in zbornikov: Verordnungsblatt für den Dienstbereich des k. k. Minist. f. C. u. U., 1895. — Zeitschrift f. d. österr. Gymn., 1895. — V. Jagić, Archiv f. slav. Philologie, XVI. Bd., 1894. — A. Mayer-Wyde, Österr.-ung. Revue. Neue Folge, Bd. XVI u. XVII. — Mittheilungen der k. k. geograph. Gesellschaft in Wien, Bd. XXXVIII (1895). — Mittheilungen des Musealvereines f. Krain, 1894. — Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, 1894. — Argo, Zeitschrift f. krain. Landeskunde, herausg. v. Prof. Alf. Müllner, 1894. — Ljubljanski Zvon, I. 1894. — Letopis «Matiče Slovenske» za I. 1895.
- 1895/96. Verordnungsblatt f. d. Dienstbereich des k. k. Minist. f. C. u. U., 1896. — Zeitschrift f. österr. Gymn., 1896. — V. Jagić, Archiv f. slav. Philologie, XVII. Bd., 1895. — A. Mayer-Wyde, Österr.-ung. Revue, Bd. XVIII und XIX. — Mittheilungen der k. k. geograph. Gesellschaft in Wien, Bd. XXXIX (1896). — Mittheilungen des Musealvereines f. Krain, 1895. — Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, 1895. — Ljub-

¹ Zaradi potresa (14. IV. 1895) in njegovih nasledkov: prezgodnjega sklepa šolskega leta 1894/95. in ponaučevanja zaostale snovi v šolskem letu 1895/96. se je moglo v obeh letih manj tvarine prebrati nego navadno.

ljanski Zvon, 1895. — Dom in svet, ilustr. list za leposlovje in znanstvo. VII. 1., 1894. — Letopis »Matiice Slovenske« za l. 1895.

β) Knjig: Special-Ortsrepertorium v. Kärnten, 1894. — Special-Ortsrepertorium v. Krain, 1894. — Moritz Heine, Deutsches Wörterbuch (25 sešitkov), 1894. — Preller, Griech. Mythologie, I. Bd., 4. Auflage, 1894. — Peppmüller u. Hahn, Register zu Bergks griech. Literaturgesch., 1894. — Stowasser, lat.-deutsches Schulwörterbuch, 1894. — Oesterr.-ung. Monarchie in Wort u. Bild, Lieferung 206—231. — Weisungen zur Führung des Schulamtes an den Gymn. in Oesterr., 2. Aufl., 1895. — J. Lapajne, Krško in Krčani, 1894. — Fr. Levec, Levstikovi zbrani spisi, 5 zvez., 1895. — Dr. Fr. Kos, Doneski k zgodovini Škofje Loke, 1894. — Dr. K. Glaser, Zgodovina slovenskega slovstva, 1. zv., 1894. — Fr. Levec, Knezova knjižnica, 1. zv., 1894. — Maks Pleteršnik, slov.-nemški slovar, zv. 13.—21.

Müller, Handbuch der classischen Alterthumswissenschaft, 6 zvez. — Österr.-ung. Monarchie in Wort und Bild, Lieferung 232—255. — Dr. Liebmann, Stottern und Stammeln, 1895. — Meister, Die Mimiamben des Herondas, 1893. — Crusius, Die Mimiamben des Herondas, 1893. — Gude, Erläuterungen deutscher Dichtungen, 5 zvez., 1891—93. — Heyne, Deutsches Wörterbuch (za lnhj 5 sešitkov), 1895. — Wackernagl, Poetik, Rhetorik u. Stilistik, 1888. — Vaniček, Griech.-lat. etymolog. Wörterbuch, 2 zvez., 1877. — Huth, Ausführliches orthographisches Wörterbuch der deutschen Sprache, 1894. — Shakespeares dram. Werke, übersetzt von Wilh. v. Schlegel u. L. Tieck, 9 zvez., 1853—1855. — J. Scherr, Illustrierte Geschichte der Weltliteratur, 9. Aufl. — Für Laibach (herausg. v. der Genossenschaft der bildenden Künstler in Wien), 1895. — Lechner, Schule u. Jugendspiel, 1896. — Gumpowicz, Österreichische Reichsgeschichte, 1896. — Übersetzungen griech. u. römisch. Classiker (raznih prelagateljev), 15 del v 28. zvezkih. — Pleteršnik, Wolfov slov.-nemški slovar (poslednji 4 sešitki), 1895. — Dr. Lampe, Zgodbe sv. pisma, 1. in 2. snopič, 1894 in 1895. — Fr. Dular, Umna živinoreja, II. knjiga, 1895. — Dr. K. Glaser, Zgodovina slov. slovstva, 2. zvez., 1895. — Zabavna knjižnica »Matiice Slovenske«, IX zvez., 1895. — Fr. Levec, Knezova knjižnica, II. zvez., 1895. — Dr. Štrekelj, Slovenske narodne pesmi, I. del, 1. snopič, 1895. — Funtek: Pesmi, zložil S. Jenko, I. knjiga, 1896.

b) Po darilih:

Darovali so: Vis c. kr. naučno ministerstvo: A. Ilg, Kunstgeschichtl. Charakterbilder aus Österr.-Ungarn 1893. — Ravnateljstvo c. kr. zaloge šolskih knjig na Dunaju: 1.) Gesamt-Verzeichnis der Lehr- und Hilfsmittel, Apparate und Modelle f. d. Zeichenunterricht, 1895; 2.) Illustrierter Katalog der für den Unterricht im Freihandzeichnen zulässigen Gyps- und Thonmodelle, 1895. — Antropološka družba na Dunaju: Festrede des Präsidenten Freiherrn v. Andrian-Werburg, gehalten in der anthropolog. Gesellschaft in Wien am 12. Februar 1895. — Družba za nemško vzgojno in šolsko zgodovino: Die Gesellschaft für deutsche Erziehungs- und Schulgeschichte. Eine Übersicht von A. E. M. Wien, 1894. — Dramatično društvo v Ljubljani 2, dr. L. Jenko 2 knjigi, g. F. Stegnar, c. kr. učitelj, 31 del, prof. S. Rutar 1, nam. učitelj A. Štritof 1, založniki: Fr. Tempsky 1, Alfr. Hölder 1, K. Graeser 1, četrtošolec Skul 1 knjigo.

Gg. prof. Fr. Levec 26 del, M. Pleteršnik 5 del v 8 zv., Iv. Maher 3, S. Rutar 3, Markič 1, ravnatelj Wiesthaler 6, dr. L. Jenko 2 deli v 6 zv., F. Stegnar 32 del, založnik Fr. Tempsky 1 knjigo.

c) Po zameni:

V šolskem l. 1894/95: 135, v šol. l. 1895/96. pa 208 šolskih izvestij.

Koncem šol. l. 1894/95. je štela ta knjižnica α) 1837 del v 2392 zvezkih in 629 snopičih, β) 2666 šolskih izvestij; koncem šol. l. 1895/96. pa šteje α) 1952 del v 2540 zvezkih in 682 snopičih, β) 2874 šolskih izvestij.

2.) Dijaška knjižnica (katero oskrbuje prof. *Al. Tavčar*) se je pomnožila v šolskem l. 1894/95. za 75 del, ozir. 84 knjig in 2 sešitka, v šolskem l. 1895/96. pa za 90 del, ozir. 125 knjig, in sicer:

a) Po nakupu:

(V šolskem l. 1894/95. za 21 del, ozir. 30 knjig):

A. Kosi: a) Šaljivi Jaka, II. zv. (2 izvoda); b) Zlate jagode (3 izv.). — V. Bregar, Potovanje v Liliput (2 izv.). — F. N., Feldmaršal grof Radecki (2 izv.). — Flegerič, V delu je rešitev (2 izv.). — A. Kalan, Povesti slov. ljudstvu v poduk in zabavo, 6. zv. (2 izv.). — Tomšič-Kržič, Vrtec 24. t. (2 izv.). — Dr. Fr. Lampe, Dom in Svet. VII. l. (2 izv.). — F. Zöhrer: a) Das Kaiserbuch. Erzählungen aus dem Leben des Kaisers Franz Josef I.; b) Der letzte Ritter. — E. Baron d' Albon: a) So ist unser Kaiser; b) Unsere Kaiserin; c) Kronprinz Rudolf. — H. Wagner: a) Entdeckungsreisen im Wald und auf der Heide; b) Entdeckungsreisen in Feld und Flur. — Jugend-Gartenlaube V. und VI. Bd. — Der gute Kamerad, illustr. Knabenzeitung, VIII. Bd. — Die Kinderlaube, 28. Bd. — H. W. Georg, Kleine Auswahl aus H. C. Andersens Märchen. — Eg. Fehleisen, Rübezahl.

(V šolskem l. 1895/96. za 24 del, ozir. 39 knjig):

L. Tomšič, Kristofa Šmida sto majhnih pripovedek za mladino (2 izv.). — A. Funtek, Robinzon (2 izv.). — Knjižnica za mladino, 8. in 9. snopič (po 2 izv.). — I. Štrukelj, Pomladni glasi, V. zv. (2 izv.). — A. Kalan, Povesti slov. ljudstvu v poduk in zabavo, 3. do 8. zv. (po 2 izv.). — Spisi Andrejčkovega Jožeta, I. — IV. Nar. bibl. (2 izv.). — Koledar družbe sv. Mohorja za l. 1896. — I. Stritar, Pod lipo. — Dr. Fr. Lampe, Dom in Svet, VII. in VIII. l. (zadnjega 2 izv.). — A. Kržič, Vrtec, 25. t. (2 izv.). — A. Kržič, Angeljček, 3. t. (2 izv.). — Fr. Hoffmann, Neuer deutscher Jugendfreund, 50. Bd. — Österr. Geschichte für das Volk, VII. und X. Bd. (vsak v dveh oddelkih). — Jugend-Gartenlaube, VII. und VIII. Bd. — Der gute Kamerad, illustr. Knabenzeitung, IX. Bd.

b) Po darilih:

(V šolskem letu 1894/95. za 54 del, ozir. knjig in 2 sešitka):

Darovali so: prof. S. Rutar 24 zvezkov in 2 sešitka, ravnatelj Wiesthaler 1 zv., učenci: Jeklin (II. a.) 3, Perko (III. a.) 2, Kralj (III. b.) 1, Levec (III. b.) 1, Verhunc (III. b.) 4, Zajec R. (III. b.) 6, Zupanc (III. b.) 2, Steržaj (IV. a.) 1, Zakrajšek (IV. b.) 9 knjig.

(V šolskem l. 1895/96. za 66 del, ozir. 86 knjig):

Darovali so gg.: dr. Fr. Lampe, 2 letnika Dom in Sveta v 20 izvodih, prof. M. Pleteršnik 1, prof. I. Macher 1, c. kr. učitelj F. Stegnar 9, ravnatelj Wiesthaler 5, prof. A. Tavčar 2, prof. A. Karlin 1, prof. S. Rutar 3 knjige; učenci IV. b. razreda: Eržen 1, Januš 1, Mosetizh 1, Poljanec 13, Verhunc 6, Vodušek 18; III. b. razreda: Goederer 1; I. a. razreda: Bajec 1 knjigo.

Koncem šolskega l. 1894/95. je štela ta knjižnica 1041 slovenskih del, ozir. 1088 knjig, 8 sešitkov, in 907 nemških del, ozir. 945 knjig in 4 sešitke, skupaj

1948 del, ozir. 2033 knjig in 12 sešitkov; koncem šolskega l. 1895/96. pa šteje 1087 slovenskih del, ozir. 1167 knjig, 8 sešitkov, in 951 nemških del, ozir. 989 knjig in 4 sešitke, skupaj 2038 del, ozir. 2156 knjig in 12 sešitkov.

II. Zemljepisna in zgodovinska učila (varuh prof. *S. Rutar*) so se pomnožila:

a) Po nakupu:

4 zgodovinskih zemljevidov Evrope (izd. Sprunner-Bretschneider). — Časopisov: 1894/95. Umlauf, Rundschau für Geographie und Statistik, 1895; Seibert, Zeitschrift für Schulgeographie, 1895.

1 zemljevida: Umlauf, Geschichtl. Karte von Österreich-Ungarn. — Časopisov: 1895/96. Umlauf, Rundschau für Geographie und Statistik, 1896; Seibert, Zeitschrift für Schulgeographie, 1896.

b) Po darilih:

Darovali so: c. kr. naučno ministerstvo 1 stensko tablo: Vor- und frühgeschichtliche Denkmäler. 1894/95.

Prof. S. Rutar 3 zemljevide: *a)* Hickmann, Religionskarte von Europa; *b)* Jahnz-Genzič, Občni zemljevid Kranjske; *c)* Fettich, Postojinski okraj. — Založnik Ed. Hölzl: *a)* Schubert und Schmidt, Schulatlas der Neuzeit; *b)* v. Haardt, Avstro-ogerska monarhija, za slovenske šole priredil prof. S. Rutar. 1895/96.

Vsa zbirka je štela koncem šolskega l. 1894/95: 78 zemljevidov (v 79 izvodih), 15 atlantov (v 16 izvodih), 8 podob in tabel, 1 Felklov telurij, 1 globus, 1 zbirko, obsezajočo 40 slik starorimskih stavbnih spomenikov, 10 zvezkov zemljepisnih časopisov; koncem šolskega l. 1895/96. pa: 83 zemljevidov (v 84 izv.), 16 atlantov (v 17 izv.), 8 podob in tabel, 1 Felklov telurij, 1 globus, 1 zbirko 40 slik (gl. gori) in 12 zvezkov zemljepisnih časopisov.

III. Prirodoznanski kabinet (oskrbuje redni učitelj *D. Sinkovič*).

1.) Kupila so se nastopna učila:

a) Fizikalna: 1 pihalo iz kavčuka, 1 ravnotežnik, 2 stekleni ploči za dokaz 1894/95. sprijemnosti, 1 mikrofon po Hughesu, 2 palci, sestavljeni iz različnih kovin za dokaz različne razteznosti.

1 colipila (svetilka za spajanje kovin), 1 škarje za pločevino, 2 kg žveplene 1895/96. kisline, 1 kg manganovega prekisa, 1 steklenica ogljikovega sulfida, 1 stekl. solne kisline, 1 stekl. fosforove kisline, 1 stekl. solitarne kisline, 1 stekl. etera. Poleg tega se je v obeh šolskih letih popravilo več fizikalnih pristrojov, ki so se deloma pokvarili po potresu in pri selitvi, deloma pa so bili že prej popravila potrebni.

b) Prirodopisna: 1 gozdna jerebica, 1 čopasta sinica, 1 severni strnad, 1894/95. 1 vodni kos, 1 črna liska, 1 sulec, 1 navadni krap, 1 aspro zingel in knjige: Dr. Wettstein, Botanische Zeitschrift, 1895. — Die botanischen Anstalten Wiens im Jahre 1894. Gratisbeilage zum Jahrgange 1895 der österr. botan. Zeitschrift. — Karsten, Flora von Deutschland (prvih 20 zvezkov) — Dr. Rabenhorst, Kryptogamenflora, 24. zv — Ganglbauer, Die Käfer von Mitteleuropa. — Razven tega se je dalo napraviti 25 lesenih ročnih predalov za rudnine.

1 podlesek, 1 stekl. pačuli-olja, 5 litrov vinskega cveta za razne preparate in 1895/96. $\frac{1}{2}$ kg naftalina; vsa prirodopisna zbirka se je morala dati desinficirati z ogljikovim sulfidom. Kupljene knjige: Dr. Wettstein, Botanische Zeitschrift, 1896. — Dr. M. Krieg, Der praktische Experimental-Physiker. — Dr. Fricks Physikalische Technik, umgearb.

von Dr. O. Lehmann; 2 zv. — A. Berberich und Dr. O. Müller, Jahrbuch der Erfindungen und Fortschritte auf den Gebieten der Physik, Chemie, Astronomie und Meteorologie, 31. Jahrgang — Dr. Rabenhorst, Kryptogamenflora: I. Pilze (4 zv.); II. Meeresalgen (1 zv.); III. Farnpflanzen (1 zv.); IV. Laubmoose (2 zv.). — Poleg tega se je dalo vezati 90 knjig.

2.) Darovala sta (v šolskem letu 1894/95):

Prirodopisnih učil: gg. Jan Lego, uradnik češkega muzeja v Pragi: 100 vrst rudnin in okamenin; Jos. Prugger, rudarski svetnik v Železni Kapli: 30 kosov rudnin.

Prirodopisno zbirko so s priznanja vredno prizadevnostjo množili v obeh šolskih letih učenci iz vseh razredov; v šolskem l. 1895/96. imenoma učenci: IV. a. razreda: Bradaška, Cankar, Hrome, Valenčič; IV. b. razreda: Buh, Češnovar, Dermelj, Peterlin, Pirnat, Prezel; III. a. razreda: Badiura; III. b. razreda: Habe, Janša, Marčič, Stanič; II. a. razreda: Brecljnik, Drnovšek, Modec, Repovš, Sturm; II. b. razreda: Flere, Jan, Jug, Jeralla, Lovša, Masle, Praprotnik, Rekar, Vizjak, Zlobec; I. a. razreda: Baloh. Skala; I. b. razreda: Južnič, Sartory, Šiška.

Koncem šolskega l. 1895/96. šteje vsa prirodoznanška zbirka 215 fizikalnih pristrojov, 200 vretenčarjev, 2320 brezvretenčarjev, 216 kemikalij, 114 kristalnih vzorcev, 1200 rudnin in geoloških predmetov, 1609 vrst suhih rastlin, 27 stereometričnih teles, 151 prirodoznanskih slik, 8 narodopisnih predmetov, 120 del, ozir. 293 knjig prirodoznanske in matematične vsebine, skupaj 6353 komadov. (Nekaj predmetov je šlo pri lanskem potresu popolnem pod zlo, mnogo dvojnic (žuželk in rudnin) pa se je oddalo državni gimnaziji v Kranju (v smislu razpisa c. kr. dež. šol. sveta z dne 28. avgusta 1894, števil. 2354).

IV. **Risalna učila** (oskrbuje realni profesor *Ivan Franke*) se v zadnjih dveh šol. letih niso nič pomnožila, ker se ni pokazala nikakršna potreba. Ta zbirka, ki obseza tudi vsa risalna učila razpuščene nižje gimnazije kranjske, šteje koncem šol. l. 1895/96: 23 knjig, 22 predložitnih zbirk, 168 vzorcev (modelov), 1 sadreno dopravnico, 11 risalnih desk z oporami, 1 pristoj iz steklenih plošč, 1 trikotnik, 1 šestilo, 1 risalno ravnilo, 1 črtalo in 127 komadov risalnične oprave; skupaj 357 komadov.

V. **C. kr. botanični vrt** (pod nadzorstvom c. kr. prof. na tukajšnji višji gimnaziji *Alfonza Paulina* in v oskrbi c. kr. botaničnega vrtnarja *Iv. Rulitza*). Pravico, uporabljati ga v svoj prid, imajo vsa učilišča. Občinstvu je pristopen v brezdeževnih popoldnevih. Troške za njegovo vzdrževanje zalagata (po razpisu vis. c. kr. naučnega ministerstva z dne 17. aprila 1891. l., števil. 6323) tukajšnji gimnaziji s skupnim doneskom letnih 210 gld. iz prispevkov za učila, plačanih od učencev, država z doneskom letnih 210 gld. in mestna občina, prispevajoča 105 gld. na leto.

Javna (licejna) knjižnica z letno dotacijo 1200 gld. in v oskrbi c. kr. varuha gosp. dra. *Gottfrieda Muys-a* je pod zakonitimi pogoji pristopna i učiteljem i učencem. Koncem šolskega l. 1895/96. šteje: 35246 del, in sicer: 53448 zvezkov, 6147 sešitkov, 1975 listov, 420 rokopisov in 238 zemljevidov.

Deželni muzej Rudolfinum z bogatimi zbirkami iz vseh treh delov prirodstva, mnogimi starinami in kulturno-zgodovinskimi predmeti, katerim se pridružujejo obilne prazgodovinske najdbe, zlasti ostanki nakolnih stavb iz Kranjske.

VI. Statistika učencev.

a) V šolskem letu 1894/95:

I. Število.	V razredu								Skupaj	
	I.			II.		III.		IV.		
	a	b	c	a	b	a	b	a		b
Koncem šolskega l. 1893/94.	51	50	54	50	51	38	38	26	30	388
Začetkom šolsk. l. 1894/95.	60	59		50	52	48	49	31	30	379
Med šolskim letom vstopilo	—	—		1	1	1	1	—	—	4
Vseh skupaj torej vsprejetih	60	59		51	53	49	50	31	30	383
Med njimi:										
Na novo vsprejetih, in sicer:										
Iz niž. razr. premeščenih	59	59		3	1	2	1	—	—	125
Repetentov	—	—		—	1	1	1	1	—	4
Zopet vsprejetih, in sicer:										
Iz niž. razr. premeščenih	—	—		48	50	38	43	30	29	238
Repetentov	1	—		—	1	8	5	—	1	16
Med šolskim letom izstopilo	14	15		5	11	5	6	1	—	57
Število učencev konc. 1894/95.	46	44		46	42	44	44	30	30	326
Med njimi:										
Javnih učencev	46	44		46	42	44	44	30	30	326
Privatistov	—	—		—	—	—	—	—	—	—
2. Po rojstnem kraju (domovini).										
Iz Ljubljane	11	13		6	10	3	12	8	9	72
> Kranjske sicer	32	23		32	29	40	29	20	20	225
> Štajerskega	2	3		5	1	1	—	—	—	12
> Koroskega	—	—		—	—	—	—	—	1	1
> Primorskega	1	4		3	2	—	3	1	—	14
> drugih dežel takraj Litve	—	—		—	—	—	—	1	—	1
> dežel onkraj Litve	—	1		—	—	—	—	—	—	1
> inozemstva	—	—		—	—	—	—	—	—	—
Skupaj	46	44		46	42	44	44	30	30	326
3. Po materinščini.										
Slovenci	46	43		46	42	44	44	30	30	325
Madjar	—	1		—	—	—	—	—	—	1
Skupaj	46	44		46	42	44	44	30	30	326
4. Po veri.										
Katoličani vsi	46	44		46	42	44	44	30	30	326
5. Po starosti.										
11 let starih	1	1		—	—	—	—	—	—	2
12 » »	5	13		4	4	—	—	—	—	26
13 » »	13	13		10	8	4	6	—	—	54
14 » »	14	10		14	10	11	11	5	—	75
15 » »	13	6		9	15	14	9	6	7	79
16 » »	—	—		6	5	6	13	9	11	50
17 » »	—	—		2	—	8	4	7	5	26
18 » »	—	1		—	—	1	1	2	5	10
19 » »	—	—		1	—	—	—	1	2	4
Skupaj	46	44		46	42	44	44	30	30	326

	V razredu								Skupaj	
	I.		II.		III.		IV.			
	a	b	a	b	a	b	a	b		
6. Po bivališču staršev.										
Iz Ljubljane	11	13	8	11	9	13	9	10	85	
Od drugod	35	31	38	31	35	31	21	20	241	
Skupaj	46	44	46	42	44	44	30	30	326	
7. Razredba.										
<i>a) Koncem šolsk. l. 1894/95. jih je dobilo:</i>										
Izpričevalo I. reda z odliko	6	5	9	4	4	3	3	1	35	
» I. »	37	33	35	34	35	35	25	17	251	
» II. »	3	3	—	2	1	1	—	4	14	
» III. »	—	1	1	—	—	2	—	—	4	
Ponavljalna izkušnja se je dovolila	—	2	1	1	3	2	1	8	18	
Dodatna izkušnja se je dovolila	—	—	—	1	1	1	1	—	4	
Izvanrednih učencev	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Skupaj	46	44	46	42	44	44	30	30	326	
<i>b) Dodatek k šolskemu letu 1893/94:</i>										
	a	b	c							
Ponavljalnih izkušenj je bilo dovoljenih	5	3	6	6	3	5	4	—	1	33
Izkušnjo je prebilo:										
Povoljno	—	3	5	4	3	3	1	—	1	20
Nepovoljno (ali pa jih ni prišlo)	5	—	1	2	—	2	3	—	—	13
Dodatnih izkušenj je bilo dovoljenih	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Izkušnjo je prebilo:										
Povoljno	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nepovoljno	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
K izkušnji ni prišel	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Tedaj je končni posledek za 1893/94:										
Dobilo jih je:										
Izpričevalo I. reda z odliko	8	11	11	9	4	3	4	7	3	60
» I. »	34	38	36	35	41	29	26	18	26	283
» II. »	9	1	5	6	5	5	6	1	1	39
» III. »	—	—	2	—	—	1	2	—	—	5
Neizprašanih	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Skupaj	51	50	54	50	51	38	38	26	30	388
8. Denarni prispevki učencev.										
	a	b								
Šolnino jih je moralo plačati v 1. polletju	19	11	4	5	11	6	2	1	59	
» 2. »	6	7	10	8	7	7	6	5	56	

	V razredu								Skupaj
	I.		II.		III.		IV.		
	a	b	a	b	a	b	a	b	
Na pol je bilo oproščenih									
v 1. polletju	—	—	1	—	2	—	—	—	3
v 2. »	1	—	1	—	1	—	—	—	3
Popolnem oproščenih je bilo									
v 1. polletju	34	39	45	47	33	43	29	29	299
> 2. »	44	41	39	39	38	40	25	25	291
<i>Šolnina</i> je znašala									
v 1. polletju . . . . . gld.	380·—	220·—	90·—	100·—	240·—	120·—	40·—	20·—	1210·—
> 2. » . . . . . »	130·—	140·—	210·—	160·—	150·—	140·—	120·—	100·—	1150·—
Skupaj: gld.	510·—	360·—	300·—	260·—	390·—	260·—	160·—	120·—	2360·—
<i>Vsprejemnina</i> je znašala gld.	123·90	123·90	6·30	4·20	6·30	4·20	2·10	—	270·90
<i>Prispevki za učila</i> so znašali . . . . . gld.	60·—	59·—	51·—	53·—	49·—	50·—	31·—	30·—	383·—
<i>Pristojbina za izpričevalne dvojnice</i> . . . . . gld.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skupaj: gld.	183·90	182·90	57·30	57·20	55·30	54·20	33·10	30·—	653·90
9. Udeležba pri ponku v odnosno-obveznih in neob- veznih predmetih.									
Francoščina	—	—	—	—	—	—	5	—	5
Risanje	3	3	4	3	6	8	4	—	31
Lepopisje	23	26	11	2	1	1	—	1	65
Telovadba	11	12	13	8	15	9	9	12	89
Petje	3	12	11	5	11	12	6	6	66
10. Ustanove.									
Število stipendistov	1	4	3	2	5	3	1	5	24
Skupni znesek ustanov gld.	62·—	390·—	233·68	93·80	347·75	226·40	51·—	344·—	1748·63

b) V šolskem letu 1895/96:

	V razredu								Skupaj
	I.		II.		III.		IV.		
	a	b	a	b	a	b	a	b	
1. Število.¹									
Koncem šolsk. l. 1894/95.	46	44	46	42	44	44	30	30	326
Začetkom šolsk. l. 1895/96.	52	52	40	39	43	32	41	43	342
Med šolskim letom vstopilo	—	1 ²	1*	—	—	1	—	1	2+1*
Vseh skupaj torej vsprejetih	52	52+1 ²	40+1*	39	43	33	41	44	344+1*
Med njimi:									
Na novo vsprejetih, in sicer:									
Iz niž. razr. premeščenih .	48	48	2	1	1	1	—	1	102
Repetentov	—	1	1*	—	—	—	2	1	4+1*
Zopet vsprejetih, in sicer:									
Iz niž. razr. premeščenih .	—	—	38	34	39	30	38	41	220
Repetentov	4	3+1 ²	—	4	3	2	1	1	19
Med šolskim letom izstopilo	18	13	9	3	5	6	—	1	54
<i>Število učencev konc. 1895/96</i>	34	40	32	36	38	27	41	43	291
Med njimi:									
Javnih učencev	34	40	31	36	38	27	41	43	290
Privatistov	—	—	1	—	—	—	—	—	1
2. Po rojstnem kraju (domovini).									
Iz Ljubljane	8	9	6	11	5	6	4	11	60
> Kranjske sicer	25	26	24	19	28	21	34	29	206
> Štajerskega	1	—	1	3	4	—	3	—	12
> Koroškega	—	—	—	—	—	—	—	—	—
> Primorskega	—	3	—	2	1	—	—	3	9
> drugih dežel takraj Litve	—	—	1*	—	—	—	—	—	1*
> dežel onkraj Litve	—	2	—	1	—	—	—	—	3
> inozemstva	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skupaj	34	40	31+1*	36	38	27	41	43	290+1*
3. Po materinščini.									
Slovenci	34	40	31	35	38	27	41	43	289
Hrvatje	—	—	1*	—	—	—	—	—	1*
Madjar	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Skupaj	34	40	31+1*	36	38	27	41	43	290+1*
4. Po veri.									
Katoličani vsi	34	40	31+1*	36	38	27	41	43	290+1*
5. Po starosti.									
11 let starih	3	1	—	—	—	—	—	—	4
12 » »	6	8	1	1	—	—	—	—	16
13 » »	19	12	4	9	5	4	—	—	53
14 » »	6	9	8	9	9	4	4	5	54
15 » »	—	6	12	8	8	8	9	11	62
16 » »	—	4	7	8	7	11	11	11	59
Odnos	34	40	32	35	29	27	24	27	248

¹ Znamenje * znači privatiste.² Med šolskim letom iz II. a. prestopil.

	V razredu								Skupaj
	I.		II.		III.		IV.		
	a	b	a	b	a	b	a	b	
Prenos	34	40	32	35	29	27	24	27	248
17 » »	—	—	—	—	6	—	6	10	22
18 » »	—	—	—	—	2	—	8	4	14
19 » »	—	—	—	1	—	—	2	2	5
20 » »	—	—	—	—	1	—	1	—	2
Skupaj	34	40	32	36	38	27	41	43	291
6. Po bivališču staršev.									
Iz Ljubljane	8	15	7	13	8	8	9	12	80
Od drugod	26	25	25	23	30	19	32	31	211
Skupaj	34	40	32	36	38	27	41	43	291
7. Razdelba.									
<i>a) Koncem šol. l. 1895-96. jih je dobilo:</i>									
Izpričevalo I. reda z odliko	3	3	5	3	4	1	3	3	25
» I. »	16	23	17	24	23	18	28	27	176
» II. »	10	2	6+1*	5	3	2	3	4	35+1*
» III. »	1	8	2	—	4	2	3	2	22
Ponavljalna izkušnja se je dovolila	5	4	1	4	4	4	4	6	32
Dodatna izkušnja se je dovolila (zaradi bolezni)	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Izvanrednih učencev	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skupaj	35 ³	40	31+1*	36	38	27	41	43	291 ³ +1*
<i>b) Dodatek k šolskemu letu 1894/95.</i>									
Ponavljalnih izkušenj je bilo dovoljenih	—	2	1	1	3	2	1	8	18
Izkušnjo je prebilo:									
Povoljno	—	—	—	—	2	1	1	6	10
Nepovoljno (ali pa jih ni prišlo)	—	2	1	1	1	1	—	2	8
Dodatnih izkušenj je bilo dovoljenih	—	—	—	1	1	1	1	—	4
Izkušnjo je prebilo:									
Povoljno	—	—	—	—	1	1	1	—	3
Nepovoljno	—	—	—	—	—	—	—	—	—
K izkušnji ni prišel	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Tedaj je končni postopek za 1894/95:									
Dobilo jih je:									
Izpričevalo I. reda z odliko	6	5	9	4	4	3	3	1	35
» I. »	37	33	35	34	38	37	27	23	264
» II. »	3	5	1	3	2	2	—	6	22
» III. »	—	1	1	—	—	2	—	—	4
Neizprašanih	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Skupaj	46	44	46	42	44	44	30	30	326

³ Jeden 4 tedne pred koncem šolskega leta izstopivši učenec (I. a. razr.) se je moral po veljavnih zakonitih določilih razredovati

8. Denarni prispevki učencev.	V razredu								Skupaj										
	I.		II.		III.		IV.												
	a	b	a	b	a	b	a	b											
Šolnino jih je moralo plačati																			
v 1. polletju	28	20	1	4	4	1	6	3	67										
> 2. >	12	13	9	9	11	8	10	14	86										
Na pol je bilo oproščenih																			
v 1. polletju	—	—	1	—	1	—	1	—	3										
> 2. >	1	—	1	—	1	—	1	—	4										
Popolnem oproščenih je bilo																			
v 1. polletju	13	21	35	34	36	29	34	40	242										
> 2. >	22	27	22	27	26	20	30	29	203										
Šolnina je znašala																			
v 1. polletju . . . . . gld.	560	400	30	80	90	20	130	60	1370										
> 2. >	250	260	190	180	230	160	210	280	1760										
Skupaj	810	660	220	260	320	180	340	340	3130										
Vsprejemnina je znašala gld.	100	80	102	90	6	30	2	10	2	10	224	70							
Prispevki za učila so znašali . . . . . gld.	52	—	52	—	41	—	39	—	43	—	32	—	41	—	43	—	343	—	
Pristojbina za izpričevalne dvojnice . . . . . gld.	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—
Skupaj	152	80	154	90	47	30	41	10	45	10	34	10	47	10	47	10	569	70	
9. Udeležba pri pouku v odnosno-obveznih in neobveznih predmetih.																			
Francoščina	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2
Risanje	1	—	1	—	4	—	4	—	3	—	4	—	3	—	6	—	—	—	6
Lepopisje	8	—	11	—	21	—	7	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	51
Telovadba	4	—	10	—	7	—	8	—	11	—	5	—	25	—	13	—	—	—	83
Petje	4	—	4	—	3	—	9	—	11	—	2	—	3	—	10	—	—	—	46
10. Ustanove.																			
Število študentov	—	—	3	—	3	—	4	—	3	—	5	—	7	—	7	—	—	—	32
Skupni znesek ustanov gld.	121	—	120	—	360	—	390	—	233	68	334	58	757	65	677	56	2873	47	

11. Podpore.

a) Ustanove (glej štev. 10!).

b) Podporna zaloga. S posebnim podpornim društvom ali stalnim podpornim zakladom se sicer zavod doslej še ne more ponašati. Da se je pa vendar mogla vsaj kolikor toliko olajšati beda, ki tare večino naših učencev, hvala za to gre raznim skupščinam in posameznim dobrotnikom, katerih obče znana milosrčnost je podajala ravnateljstvu v obeh šolskih letih v ta namen potrebnih pripomočkov. Med temi dobrotniki se zopet odlikujeta visoki deželni zbor kranjski in preslavna hranilnica kranjska, ki sta velikodušno volila zavodu v podporne namene znatne vsote (glej računski pregled na str. 65. in 66.) Iz nabranih pripomočkov so se preskrbovali revni pridni učenci z učnimi knjigami in obleko, vrh tega pa so (toda redkeje) prejeli njih starši ali odgovorni nadzorovalci večje ali manjše prispevke v gotovini (za hrano, stanovanje, v boleznih i. t. d.). Podpore je delilo ravnateljstvo, sporazumevši se vsakokrat z dotičnim razrednikom.

Podporna knjižnica, ustanovljena začetkom šolskega leta 1890/91., se je pomnožila v šol. l. 1894/95. za 90 učnih knjig in 30 atlantov, v l. 1895/96. pa za 165 učnih knjig in 12 atlantov. Nakupilo se je v obeh letih 246 učnih knjig in 42 atlantov, darovali pa so v šol. l. 1895/96. učitelji: dr. L. Požar 1, Andrej Karlin 1, dr. J. Žmave 1 knjigo; učenca IV. b. razr.: Verhune 5, Vodušek 1 knjigo. Vsega skupaj šteje podporna knjižnica koncem šol. l. 1895/96. 902 knjigi in 218 atlantov.

Računski pregled.

A. Dohodki.

1894/95.

Prenos iz šolskega l. 1893/94. v gotovini (po obračunu, podanem dne 20. X. 1894 pod štev. 358 in potrjenem od preslavn. c. kr.

dež. šol. sveta z razpisom z dne 5. XI. 1894, štev. 3051) . . . . . gld. 8·18

Darovali so:

Visoki deželni zbor kranjski	>	300·—
Preslavna hranilnica kranjska	>	150·—
Gosp. Otomar Bamberg, knjigotržec, posestnik i. t. d.	>	15·—
Gosp. M. Fischer, knjigotržec	>	5·—
Gosp. K. Till, trgovec s papirjem	>	2·—

O novem letu:

a) gg. profesorji: Dav. Karlin, dr. L. Požar, J. Jenko, A. Tavčar, Andr. Karlin po 2 gld., S. Rutar 3 gld., nam. učitelj A. Stritof 1 gld., ravnatelj 5 gld., skupaj	>	19·—
b) Učenci ¹ razreda: I. a. gld. 8·02, I. b. gld. 8·71, II. a. gld. 6·78, II. b. gld. 15, III. a. gld. 12, III. b. gld. 6, IV. a. gld. 8, IV. b. gld. 2·49, skupaj	>	67·—
Učenci IV. a. razr. na dan razrednikovega godu	>	5·—
Učenci IV. b. razr. na dan ravnateljevega godu	>	6·—
Učenci I. b. razr. (rabat od zvezkov)	>	0·70
Odkhodnina, plačana od učencev za pokvarjene ali iz- gubljene knjige	>	5·40

Skupaj: gld. 583·28

¹ I. a. razreda: Anžič 20 kr., Beniger Frid, Beniger Lud. in Brajer po 10 kr., Brecoljnik 5 kr., Čiber 30 kr., Černič in Drnovšek po 10 kr., Glavič 20 kr., Golč 10 kr., Gradiš 33 kr., Jankovič, Jemec, Jere in Jezeršek po 5 kr., Klavžar 4 kr., Novak 50 kr., Ogrin 10 kr., Pirnat 50 kr., Plesničar 10 kr., Polak 5 gld., Premerstein 50 kr., Remšak in Sever po 10 kr., Slapničar 20 kr., Šiška 15 kr., Strubelj 15 kr., Vizjak 50 kr. — II. a. razreda: Badiura in Bambič po 10 kr., Chladek 20 kr., Dimicelj 50 kr., Engelmann 31 kr., Fišer 30 kr., Fleš 20 kr., Gorup 10 kr., Groselj 20 kr., Holček 30 kr., Intihar 46 kr., Jamsk 1 gld. 1 kr., Jeklin 15 kr., Jeločnik 21 kr., Krolnik in Lavrič po 10 kr., Ledenic 50 kr., Maru 12 kr., Medič 10 kr., Peterelj 20 kr., Pirnat 10 kr., Pretnar 20 kr., Rožič 15 kr., Teuš 25 kr., Vidrih 40 kr., Zupančič 50 kr., Znidarišič 10 kr. — II. b. razreda: Ažman 35 kr., Belac 10 kr., Bozja 20 kr., Bukovnik 22 kr., Cadež in Čenčič po 10 kr., Diehl 18 kr., Janša 30 kr., Jurjevčič 10 kr., Kančič 40 kr., Kmet 22 kr., Kralj 26 kr., Kreutzer 1 gld. 50 kr., Kurent 28 kr., Lenassi 10 kr., Ljubič 15 kr., Marčič 10 kr., Masle 20 kr., Martincec 40 kr., Mazi 30 kr., Mezlihar 2 kr., Novak 10 kr., Opeka 20 kr., Pajnič 3 gld. 60 kr., Peruzzi 15 kr., Peterlin Ant. 15 kr., Peterlin Vikt. 75 kr., Pišek 30 kr., Scharabon 15 kr., Schiffrar 20 kr., Selškar 70 kr., Silvester 15 kr., Slana 10 kr., Stanič 21 kr., Seme 40 kr., Strubelj 32 kr., Sturm 22 kr., Subič 42 kr., Tomšič 31 kr., Turk 15 kr., Vovk in Zabaynik po 30 kr., Zorec 12 kr., Zupančič 11 kr., Žebro 1 kr. — III. a. razreda: Arko 20 kr., Bradarška 10 kr., Černe 50 kr., Debeljak 30 kr., Dermastja 50 kr., Drmota 10 kr., Gerbič 50 kr., Gruđen 70 kr., Harmel 10 kr., Hočevar 20 kr., Hrome 10 kr., Jebačin 30 kr., Jekovec 10 kr., Jenko 20 kr., Jež 1 gld. 80 kr., Juvan 10 kr., Keršič 25 kr., Krec 40 kr., Kristan 15 kr., Lavš in Lovšin po 10 kr., Perko in Perne po 20 kr., Pestotnik 10 kr., Poklukar 1 gld. 30 kr., Rant 31 kr., Režek 20 kr., Rozman 10 kr., Schiffrer 50 kr., Serko Edvard in Serko Mil. po 60 kr., Teran 25 kr., Valencič in Valjavec po 15 kr., Vilfan 30 kr., Zvokelj 21 kr. — III. b. raz-

B. Stroški.

Za učne knjige in atlante	gld.	193·03
Za risarske potrebščine	>	44·20
Za vezanje knjig	>	16—
Za obleko	>	266·97
Podpore v gotovini	>	47·44

Skupaj: gld. 567·64

Ako se odbijejo od dohodkov v znesku	gld.	583·28
stroški v znesku	>	567·64
ostane prebitka	gld.	15·64

A. Dohodki.

Prenos iz šolskega l. 1894/95. v gotovini (po obračunu, podanem dné 25. X. 1895 pod šte. 359 in potrjenem od preslavn. c. kr. dež. šol. sveta z razpisom z dné 5. XI. 1895, šte. 2709).	gld.	15·64
---	------	-------

Darovali so:

Visoki deželni zbor kranjski	>	250—
Prešlavna hranilnica kranjska	>	150—
Gosp. Otomar Bamberg, knjigotržec i. t. d.	>	15—
Tvrška J. Giontini	>	5—
Gosp. M. Fischer, knjigotržec	>	3—
Gosp. K. Till, trgovec s papirjem	>	2—
Neimenovan	>	3—

Ob novem letu:

a) gg. profesorji: Dav. Karlin, dr. L. Požar, J. Jenko, A. Tavčar, A. Karlin, Dav. Sinkovič po 2 gl., S. Rutar 3 gld., nam. učit. dr. J. Žmave gld. 2·25, ravnatelj 5 gld., skupaj	>	22·25
b) Učenci ¹ razreda: I. a. gld. 4·46, I. b. gld. 1·12, II. a. gld. 3·57, II. b. gld. 4·75, III. a. gld. 4·55, III. b. gld. 2·74, IV. a. gld. 12·05, IV. b. gld. 2·61, skupaj	>	35·85
Učenci IV. b. razr. na dan ravnat. godu	>	7—
Prebitek vsote, nabrane od učencev za venec, položen na krsto umrlemu gosp. kan. L. Jeranu	>	7·84
Odkodnina, plačana od učencev za pokvarjene ali iz- gubljene knjige	>	1·73

Skupaj: gld. 518·31

reda: Buh 10 kr., Borštnar 15 kr., Dermelj 25 kr., Goederer 10 kr., Gruden 20 kr., Hladnik 50 kr., Januš 10 kr., Kašman 20 kr., Kraigher 30 kr., Kratky 10 kr., Lavtižar in Lovce po 20 kr., Mazgon 10 kr., Petrovič 19 kr., Podboj in Pogačar po 30 kr., Svetlin in Tominc po 20 kr., Tušar 30 kr., Verhune 51 kr., Zajec 50 kr., Zupanc 1 gld. — **IV. a. razreda:** Bajec 5 + 10 kr., Bernot 10 kr., Begeljak 10 + 10 kr., Črne 60 kr., Drolc 10 kr., Janša 50 kr., Jeločnik 15 kr., Jenko 50 + 50 kr., Kette 50 + 1 gld. 50 kr., Kobal 10 + 10 kr., Matjan 10 + 10 kr., Ribnikar 30 + 50 kr., Sailer 50 + 30 kr., Samec 1 gld. + 1 gld., Stržaj 1 gld. 50 kr., Szillich 20 + 20 kr., Savnik 1 gld. + 50 kr., Tomšič in Tribuč po 40 kr. — **IV. b. razreda:** Bernot 10 kr., Dunda 20 kr., Farcnik 10 kr., Hacin 20 kr., Hoermann 30 kr., Hutter 20 + 63 kr., Jovan 20 + 20 kr., Kalan 15 + 25 kr., Kmet 15 + 31 kr., Kodelja 10 kr., Kovač 20 kr., Krek 15 kr., Lavrenčič in Lehrmann po 10 kr., Mulaček 20 kr., Per 20 + 41 kr., Premrl 15 + 20 kr., Skul 20 kr., Stegnar 24 + 50 kr., Stojce 5 + 30 kr., Stranetzky 20 + 30 kr., Šega 20 kr., Seme 10 + 20 kr., Šlibar 15 + 35 kr., Tavžos 30 kr., Turk 20 + 20 kr., Zaje 20 kr. ¹ **I. a. razreda:** Beniger in Božič po 10 kr., Črne Iv. 50 kr., Detela 10 kr., Heng 1 gld., Jernejec 12 kr., Kobal, Lušin in Malavašič po 10 kr., Pehaček 20 kr., Peternel 19 kr., Pogačar 10 kr., Polak 15 kr.

B. Stroški.

Za učne knjige in atlante	gld. 214·60
Za risarske potrebščine	» 21·44
Za obleko	» 227·27
Podpore v gotovini	» 54·92

Skupaj: gld. 518·23

Ako se odbijejo od dohodkov v znesku	gld. 518·31
troški v znesku	» 518·23

ostane prebitka . . . . . gld. —08

Blagodušno so podpirali ubožne učence, podajajoč jim hrano vsak dan ali vsaj posamične dneve v tednu, tudi samostani prečast. oo. frančiškovcev in mm. uršulink, prečast. vodstvo Marijanišča in usmiljene sestre v hiralnici, v katerih dveh zavodih so nekateri učenci brezplačno uživali celó vso oskrbo, nadalje knezoškof, Alojzije-višče, slavno ravnateljstvo »ljudske in dijaške obednice« in mnogi zasebniki. Med zadnjimi si je pridobil posebnih zaslug za zavod prečast. (žalibože dné 25. aprila t. l. vkljub svoji visoki starosti revnemu dijaštvu prerano umrli) g. kanonik, monsignor L. Jeran, čegar požrtvovalno človekoljubje je preskrbelo i v minulih dveh šolskih letih znatnemu številu učencev brezplačno hrano v omenjeni obednici. Po smrti kanonika L. Jerana je blage volje prevzel trudovito upravo »dijaške obednice« preč. g. stolni vikar in dež. poslanec Andrej Kalan ter si s tem mladinsljubnim činom obvezal zavod na iskreno hvaležnost. — Tukajšnji trgovec, g. A. Skaberné, je podaril zadnjo zimo 10 životnikov, ki so se razdelili med slabše oblečene učence.

Izpolnjujoč prijetno dolžnost zahvaljuje poročevalec v imenu zavoda vse njegove p. n. dobrotnike kar najtopleje ter si usoja priporočati pomoči potrebne učence še nadaljnji njih blagohotnosti.

12. Vsprejemnine in prispevki učencev za učila (glej štev. 8!).

Ti doneski za učila so se razdelili med posamezne učne stroke po ministerskih naredbah z dné 14. junija 1878, štev. 9299, in z dné 17. aprila 1891, št. 6323.

Ravnikar 1 gld., Selan 5 kr., Snoj 10 kr., Škrbec 5 kr., Verbič 10 kr., Vidrih 20 kr., Zaletel 10 kr. — I. b. razreda: Anžič in Bähler po 5 kr., Bernot 2 kr., Blažič 20 kr., Kremžar 10 kr., Oblak 5 kr., Simončič 20 kr., Suhadolnik 10 kr., Siška Iv. 15 kr., Smuc in Winkelhofer po 10 kr. — II. a. razreda: Beniger 15 kr., Brajer in Brecejnik po 10 kr., Čiber 20 kr., Drnovšek 10 kr., Glavič 20 kr., Goli in Hočvar po 10 kr., Jere 15 kr., Kerhne in Kopač po 10 kr., Mikulič 5 kr., Modec 27 kr., Papež in Pogačar po 10 kr., Polec 1 gld., Poljak 20 kr., Sturm in Tomec po 10 kr., Turšič 5 kr., Zupancič 20 kr. — II. b. razreda: Bren 10 kr., Gregorin 10 kr., Jan 30 kr., Jug 5 kr., Kveder 15 kr., Lavrič 50 kr., Lukežič 5 kr., Martinec 50 kr., Mazi 15 kr., Ogrin 10 kr., Pirnat 50 kr., Ponikvar in Rekar po 5 kr., Remšak 10 kr., Sedej 20 kr., Sever 30 kr., Slapničar 15 kr., Suhadolnik in Siška po 10 kr., Strubelj 50 kr., Vatovac 5 kr., Vizjak 20 kr., Zabavnik 10 kr., Zajc 25 kr., Zlobec 10 kr. — III. a. razreda: Domicelj 50 kr., Engelmann 25 kr., Fišer 50 kr., Fleč 10 kr., Grošelj 20 kr., Holeček 30 kr., Jamšek 1 gld. 50 kr., Jeločnik in Rogl po 20 kr., Vidrih 30 kr., Zerjav 50 kr. — III. b. razreda: Ažman 20 kr., Čadež in Cencič po 5 kr., Goederer 10 kr., Jansa 50 kr., Kreutzer 1 gld., Novak 10 kr., Peterlin 11 kr., Pišek 20 kr., Scharabon in Silvester po 10 kr., Seme 5 kr., Sturm 20 kr., Tomšič 5 kr., Voyk 30 kr., Zupancič 8 kr. — IV. a. razreda: Aljancič 10 kr., Arko 22 kr., Bradaska 15 kr., Cvetko 25 kr., Cerne 50 kr., Čuček 25 kr., Debeljak in Gruden po 60 kr., Hočvar 20 kr., Hrome 15 kr., Jebačin 25 kr., Jekovec 10 kr., Jež 1 gld., Juvan 70 kr., Keršič 50 kr., Kilar 20 kr., Kreč 50 kr., Kristan 25 kr., Lavš 10 kr., Lovšin 15 kr., Murko 20 kr., Nabernik in Pestotnik po 10 kr., Poklukar 1 gld. 20 kr., Režek 8 kr., Rozman 10 kr., Serko Ed. in Serko Mil. po 60 kr., Teran 40 kr., Valencič 1 gld., Valjavec 40 kr., Vilfan 50 kr. — IV. b. razreda: Dagarin 15 kr., Dermelj 20 kr., Eržen 23 kr., Hutter 20 kr., Kraigher 60 kr., Kralj 15 kr., Levec 25 kr., Maselj in Pogačnik po 10 kr., Verhune 13 kr., Zajec Em. in Zajec R. po 25 kr.

VII.

Vажnejše odredbe šolskih oblastev.

1894/95.

1.) Razpis preslavn. c. kr. dež. šol. sveta z dne 28. avgusta 1894, šte. 2354, z nastopnim obvestilom, oziroma odredbo:

«Njegovo c. in kr. apostolsko Veličanstvo je blagoizvolilo z Najvišjim sklepom z dne 21. julija 1894. l. najmilostiveje odobriti ustanovitev državne gimnazije v Kranju.

Vsled razpisa vis. c. kr. ministerstva za bogočastje in nauk z dne 30. julija 1894. l., šte. 17.615, se odpre ta državna gimnazija v imenovanem šol. letu najprej z dvema najnižjima razredoma ter se v nastopnih šol. letih popolni polagoma v popolno gimnazijo tako, da se vsako leto odpre po jeden najbližji višji razred. Da se novi drž. gimnaziji zagotovi primerno število učencev, kakor tudi zategadelj, da se, kolikor je moči, razbremenita obe drž. gimnaziji v Ljubljani, je g. minister za bogočastje in nauk odredil, da se odslej tisti učenci, katere je po njih rojstvu ali po njih rodbinskih razmerah šteti za pripadnike kranjske gimnazije, po razmerju aktiviranja posameznih razredov drž. gimnazije v Kranju ne vsprejmo v ljubljanski dve gimnaziji.

Isto se je ukrenilo tudi glede na drž. gimnazijo v Novem Mestu.

Meje drž. gimnazijama v Kranju in v Novem Mestu odkazanega ozemelja je dež. šol. svet tako določil, da je šteti vse one učence, ki pripadajo po svojem rojstvu ali po svojih rodbinskih razmerah ozemelju c. kr. okrajnih glavarstev v Kranju in Radovljici in ozemelju c. kr. okrajnega sodišča v Kamniku, šteti za pripadnike drž. gimnazije v Kranju, one učence pa, ki pripadajo po gori navedenih razmerah ozemelju c. kr. okr. glavarstev v Novem Mestu in Črnomlju ali ozemelju c. kr. okr. sodišč v Kostanjevici, Mokronogu in Zatičini, za pripadnike drž. gimnazije v Novem Mestu.

Učencev iz omenjenih ozemelj torej ni vsprejemati v obe drž. gimnaziji v Ljubljani; vsprejem jim sme samo v posebnega ozira vrednih slučajih dovoliti le c. kr. dež. šolski svet.

Ta odredba se zvršuj z vso strogostjo! Zato je g. minister tudi zaukazal, da mu je odslej začetkom vsakega šol. leta poročati, koliko učencev, pripadajočih drž. gimnaziji v Kranju in v Novem Mestu, da se je vsprejelo na drž. gimnazijah v Ljubljani. Ustanovitev nove gimnazije v Kranju in natančna zvršitev navedene odredbe boče pač vsekakor razbremenila ljubljanski gimnaziji.»

2.) Razpis c. kr. dež. šol. sveta z dne 24. novembra 1894, šte. 3363: Prošnji ravnateljstva, naj se na zavodu vvede neobvezni pouk v stenografiji, se ne more ugoditi.

3.) Razpis ministerstva za bog. in n. z dne 28. novembra 1894, šte. 18.637, določa, da je suplentom na drž. učiliščih odmerjati nagrade za ure, ki presežajo mero njih učne dolžnosti, le s 50 % (ne s 60 %) dotične učiteljske plače.

4.) Razpis c. kr. dež. šol. sveta z dne 6. decembra 1894, šte. 3453, naznanja, da c. kr. ministerstvo za bog. in n. (po izjavi z dne 28. novembra 1894, šte. 4049) za zdaj ne more pristati na predlog ravnateljstva, naj se na zavodu ustanovita dve novi redni učiteljski mesti.

5.) Razpis c. k. minist. za bog. in n. z dne 2. febr. 1895, šte. 278, spominja veljajočih propisov, katerih se je držati častnikom, vojaškim in civilnim uradnikom, pošiljajočim slovníška in umetelna dela tujim dvorom.

6.) Razpis c. kr. minist. za bog. in n. z dne 10. febr. 1895, šte. 29.852, meri na enakomerno postopanje pri prejemanju, porabi in zaračunanju letnih dotacij in denarnih zalogov.

7.) Razpis c. kr. dež. šol. sveta z dne 13. aprila 1895, šte. 706, opozarja po nalogu vis. minist. za bog. in n. na njega naredbo z dne 12. marca 1895, šte. 27.638 ex 1894, merečo na negovanje zdravja v šoli.

8.) Razpis c. kr. dež. šol. sveta z dne 17. aprila 1895, šte. 837, ustavlja glede na razmere, provzročene po potresu, pouk na vseh ljubljanskih učiliščih za dobo kakih 4 tednov.

9.) Razpis c. kr. dež. šol. sveta z dne 19. maja 1895, šte. 888, opozarja na zaznamek vseh učil in pripomočkov za risarski pouk na srednjih šolah, kateri zaznamek je objavil naučnega ministerstva «Verordnungsblatt» z dne 15. maja 1895.

10.) Razpis c. kr. dež. šol. sveta z dne 24. maja 1895 slove, kolikor se tiče zavoda: «Podlaga razredbi za drugo polletje bodi posledek zadnje mesečne konferencije. Onim učencem, katerim se more dati na tej podlagi dovoljen razred v napredku, naj se napišejo izpričevala za drugo polletje 1894/95 ter dološljejo zunanjikom po pošti. V Ljubljani bivajoči učenci naj pridejo osebno po svoja izpričevala v ravnateljevo pisarno na dan, ki se pozneje določi. Učencem, katerih razredi so v enem ali več učnih predmetih dvojljivi, bode prebiti v dobi od 15. do 31. julija 1895 iz dotičnih predmetov premetstvo izkušnje, za koje se jim je doma pripravljati. Izpraševalni rok jim naznani ravnateljstvo pismeno. Po izidu teh izkušenj se bodo razredovali. Ponavljalne izkušnje bode dotičnikom prebiti v rednem roku začetkom šolskega leta 1895/96. Učenci te vrste, ki potrebujejo pred 15. julijem 1895 semestralno izpričevalo za vsprejem v kako vojaško učilnico in se izkažejo z zagotovitvijo o dotičnem vsprejemu, smejo, oglasivši se pri ravnateljstvu, prebiti izkušnje tudi preje nego v omenjenem roku.» K tej odredbi dostavlja:

11.) Razpis c. kr. minist. za bog. in n. z dne 28. maja 1895, šte. 12.201, da učencem ni zabranjeno mesto premetstnih izkušenj koncem drugega semestra prebiti vsprejemne izkušnje za vstop v višji razred pred začetkom šol. leta 1895/96; isti razpis določuje obseg obema vrstama izkušenj ter naroča učiteljstvu posvetovanja se, kako bi se dala vsled prezgodnjega šolskega sklepa zamujena in zaostala stvarina v nastopnem, oziroma nastopnih dveh šol. letih primerno zateči in ponaučiti. Posledek tega posvetovanja je predložiti dež. šol. svetu v odobrenje. Glede na natezuisi napor, ki bode v prihodnjem šol. letu neizogiben učiteljem in učencem, se redne počitnice tekom šol. leta načeloma ne bodo smele krčiti.

12.) Razpis vis. c. kr. dežel. predsedništva z dne 17. avgusta 1895, šte. 6043, izroča od skupnega ministerstva izdano ravnilo, katerega se je držati državnim uradnikom in učiteljem, izvršujočim svoje državljanske pravice.

1.) Razpis c. kr. dež. šol. sveta z dne 25. avgusta 1895, šte. 1823, odreja, da naj se ravnateljstva tukajšnjih srednjih šol in (moškega in ženskega) učiteljišča vzajemno obveščajo v vseh onih slučajih, v kojih bi se spoznalo kako dijaško hranilišče ali stanovanje v smislu disciplinarnega reda neprimernim.

2.) Razpis c. kr. minist. za bog. in n. z dne 18. septembra 1895, šte. 1736: Živiljenjske doklade, dovoljene po Najvišjih odločilih z dne 15. marca in 28. junija 1895 uradnikom in učiteljem štirih najnižjih činovnih redov in nadomestnine suplentov niso rubežni podvrzene.

3.) Razpis c. kr. minist. za bog. in n. z dne 9. oktobra 1895, šte. 1845, opomenja, da je neumestno nositi v inozemstvu uradniško uniformo.

4.) Razpis c. kr. minist. za bog. in n. z dne 15. oktobra 1895, števil. 1775, naznanja učiteljstvu, koliko da se je izpremenil vsled nove osebne tarife, vpeljane z dnem 1. septembra 1895 na progah c. kr. avstr. državnih železnic, meseca decembra leta 1891. izdani propis o znižani voznini, zagotovljeni c. kr., oziroma c. in kr. državnim in dvornim uradnikom.

5.) Razpis c. kr. dež. šol. sveta z dne 8. novembra 1895, števil. 2252, naznanja: C. kr. naučno minist. je z razpisom z dne 9. septembra 1895, števil. 18.026, dovolilo, da se nastani državna nižja gimnazija za dobo treh, event. štirih let za najemščino letnih 2500 gld. poleg gostaščine in vodarine v prostorih prvega nadstropja, v priležju in podzemelju dra. Jos. Waldherrja hiše števil. 6 v Beethovnovih ulicah in da se sklene dotična najemna pogodba.

6.) Razpis c. kr. dež. šol. sveta z dne 4. decembra 1895, števil. 2993, s katerim se po nalogu c. kr. naučnega ministerstva z dne 10. novembra 1895, števil. 23.391, izroča ravnateljstvu knjižica: «Belehrung über die Vermeidung von Unglücksfällen durch Elektrizität und über die Hilfeleistung in solchen Fällen» (spisal dr. Adalbert v. Waltenhofen) ter učiteljstvo pozivlje, da naj primerno pouči učence, kako se izogibati nesreč, ki jih utegne provzročiti elektrika.

7.) Razpis predsedništva c. kr. dež. šol. sveta z dne 30. decembra 1895, števil. 6, zabičuje po nalogu c. kr. naučnega ministerstva z dne 16. decembra 1895, števil. 30.011, da je pično zvrševati omenjenega ministerstva naredbe o vsprejemnih izkušnjah za vstop v I. razred.

8.) Razpis c. kr. dež. šol. sveta z dne 19. febr. 1896, števil. 401, s katerim se izroča 1 izvod novega propisa o izposojanju kujig iz c. kr. dvorne knjižnice.

9.) Razpis c. kr. dež. šol. sveta z dne 22. februarja 1896, števil. 431: Po razpisu Nj. vzvišenosti, g. ministra za bog. in n. z dne 17. jan. 1896, števil. 73, se je pri naročanju, erarnih potrebsčin na zavodu kar moči ozirati na kaznilnice. O zvršitvi tega napotka je poročati c. kr. dež. šol. svetu (do 10. decembra 1896) in poročilu zajedno priložiti izkaz na ta način naročenih potrebsčin.

10.) Razpis c. kr. minist. za bog. in n. z dne 24. febr. 1896, števil. 1287, objavlja zaznamek vseh učil in pomagal, katerih poraba v državn. srednjih šolah je odobrena od c. kr. naučnega ministerstva.

11.) Razpis c. kr. minist. za bog. in n. z dne 20. marea 1896, števil. 1358: Njegovo veličanstvo je z odločilom z dne 18. jan. 1896 milostno dovolilo, da se, začeni z l. 1896, najprej za dobo treh let vstavi v državni proračun vsako leto znesek 3000 gld., iz katerega se bodo podeljevale po 10 srednješolskim profesorjem prirodnoznanjskih strok, pred vsem učiteljem prirodoslovja in zemljepisa, ustanove v znesku do 300 gld. za znanstvena potovanja. Namen tem ustanovam je, nuditi dotičnim prejemnikom priliko, da si potujoč 3—4 tedne, redoma le v glavnih šolskih počitnicah, razširijo po neposrednih vtisih svoje znanje in nazore ter uglobe razum za znanstveno raziskavanje.

12.) Razpis c. kr. minist. za bog. in n. z dne 30. aprila 1896, števil. 30.786: Z Najvišjim odločilom z dne 2. novembra 1895 je Njegovo veličanstvo pooblastilo g. ministra za bog. in n., da sme na državnih srednjih šolah službujočim učiteljem veronauka, katerih letna plača je po sedaj veljajočih določilih (§ 12. zakona z dne 9. aprila 1870) ustanovičena s 525 gld. ali 630 gld., dovoliti za vsak slučaj posebej osebno, v pokojnino vštavno doklado (letnih 200, ozir. 100 gld.), ki se ustavi, kakor hitro doseže dotičnik temeljno plačo, jednako začetni plači rednega učitelja na drž. srednjih šolah.

VIII.

Kronika.

Začetkom tega šolskega leta se je v Kranju na novo ustanovila državna gimnazija ter zajedno strogo zvrševala ministerska (na str. 68 pod št. 1 objavljena) odredba. Zato se je skrčilo število učencev toliko, da je odpal I. c. razred; zavod je torej štel štiri razrede s po jednim vsoprednim oddelkom. Ker se je mogel (vsled odpalega I. c. razreda) namestni učitelj *Anton Mikuš* po jednoletnem prizadevnem delovanju odsloviti, je poučevalo v tem šolskem letu 12 učiteljev (ravnatelj, 5 profesorjev, 1 redni in 5 namestnih učiteljev).

Z razpisom z dne 6. julija 1894, števil. 15.586, je imenovalo c. kr. naučno ministerstvo namestnega učitelja veronauka *Andreja Karlina* rednim učiteljem.

Pozvavši (z razpisom z dne 30. julija 1894, števil. 17.615) prof. *Jos. Hubada* za začasnega voditelja novoustanovljeni gimnaziji v Kranju je pridodelilo c. kr. naučno ministerstvo (z razpisom z dne 25. septembra 1894, števil. 21.594) zavodu v službovanje učitelja na c. kr. deški ljudski šoli v Trstu: *Davorina Sinkovića*, ki je kot Hubadov namestnik nastopil svojo službo dne 8. oktobra.

Z razpisom z dne 1. aprila 1895, števil. 7344, je dalo c. kr. naučno ministerstvo dvamesečen odpust dne 6. marca nevarno obolelemu učitelju *Dav. Sinkoviću*, zajedno pa dovolilo, da prevzame mesto njega prirodopisni nauk v prvih treh razredih (6 ur na teden) tukajšnje višje gimnazije prof. *Alfonz Paulin* proti nagradi, ki si jo je bil izgovoril. Ostale ure Sinkovićeve (matematiko v I. a. in IV. a., prirodoslovje v IV. a.) pa je prevzel nam. učitelj *Ant. Peterlin*. Pri prirodopisnem pouku v prvih treh razredih in v prirodoslovskih in matematičnih urah v četrtem razredu so bili dotični vsopredni oddelki spojeni.

Z Najvišjim odločilom z dne 27. maja 1895 je blagoizvolilo Njegovo veličanstvo imenovati drž. gimnaziji v Kranju v službovanje pridodeljenega profesorja drž. nižje gimnazije ljubljanske: *Jos. Hubada*, ravnateljem drž. gimnazije v Kranju.

Z razpisom z dne 4. julija 1895, števil. 10.591, je poveril g. vodja naučnega ministerstva nadzorništvo risarskega pouka na srednjih šolah in učiteljskih pripravnicah gorenje-avstrijskih, solnograških, štajerskih, koroških, kranjskih, nemško-tirolskih in predarelskih profesorju drž. realke solnograške *Herman-u Lukas-u* za dobo daljših treh let (t. j. do konca šolskega l. 1897/98.).

Z razpisom z dne 28. avgusta, števil. 2029, je priznal c. kr. dež. šol. svet ravnatelju *Fr. Wiesthalerju* četrto, z razpisom z dne 16. oktobra 1894, števil. 2539, prof. *dru. L. Požarju* prvo, z razpisom z dne 27. marca 1895, števil. 353, prof. *S. Rutarju* tretjo petletnico; z razpisom z dne 2. novembra 1894, števil. 2792, pa je ista šolska oblast stalno v službi potrdila rednega gimn. učitelja *Al. Tavčarja*, priznavša mu profesorski naslov.

* * *

Šolsko leto 1894/95. se je pričelo dne 18. septembra s slovesno sv. mašo z »Veni sancte«, katero je v stolnici služil preč. g. knezošk. konsistorijalni svetnik in c. kr. prof. na tukajšnji višji gimnaziji *Tomo Zupan*. Vsprejemne izkušnje so se opravile dne 17., ponavljalne pa v dobi od 16. do 18. septembra.

Dne 30. novembra je prisostvoval c. kr. dež. šolski nadzornik, g. *Jos. Šuman*, pouku v obeh oddelkih prvega razreda.

Rešujú ravnateljstva glavno poročilo o šolskem letu 1893/94. je izrekel c. kr. dež. šol. svét (v razpisu z dne 3. februvarija 1895, šte. 164) ravnateljstvu in učiteljstvu svoje priznanje o ugodnih naučnih in vzgojnih uspehih.

Prvo polletje se je končalo dne 9. februvarija s tiho sv. mašo, po kateri se je pela cesarska pesen, drugo polletje pa se je pričelo dne 13. februvarija.

Huda potresna nesreča, ki je zadela Ljubljano in velik del Kranjske v noči med 14. in 15. aprilom, je iznenada izpremenila vse razmere v mestu. Bilo bi odveč, celih 15 mesecev po nezgodi popisovati vse neizmerno gorje, ki je je prebilo bedno prebivalstvo. Koliko škode pa da je trpelo poleg drugih stavb tudi šolsko poslopje in kako da je moralo-vkljub temu v prvi sili služiti v pribežališče ob streho pripravljenim Ljubljančanom, o tem je obširno poročalo slavno ravnateljstvo tukajšnje c. kr. višje gimnazije v svojem lanskem izvestju (na str. 49. in 51. do 55.). Vspríčo tako strahobnih razmer se ni dalo misliti na uspešno nadaljevanje rednega pouka, in to tem manj, ker so se še dolgo časa ponavljali potreski, če tudi ne več tako usodno. Zbog tega se je ustavil pouk (po odredbi c. kr. dež. šol. sveta, objavljeni na str. 69. pod šte. 8) najprej za dobo kakih štirih tednov, potem pa se je končalo šolsko leto predčasno po napotilih, danih od iste šolske oblasti (gl. str. 69. pod šte. 10). Učencem, kojih napredek je bil do prve konferencije II. polletja dovoljen, so se izročila, oziroma po pošti na dom poslala izpričevala de dato 8. junija; ostali so prejeli, prebivši preizkušnjo v dobi od 15. do 28. julija ali pa 16. do 18. septembra, izpričevala de dato 28. julija, oziroma 18. septembra.

Dne 7. maja je osrečilo Njegovo veličanstvo Ljubljano z Najvišjim pohodom, da se prepriča o škodi, prizadeti mestu, ter s Svojo navzočnostjo potolaži in obodri potrto prebivalstvo. Pri tej priliki je doletela z drugimi učilišči tudi zavod čast, da je smelo njegovo učiteljstvo in kakih 200 od blizu in daleč privrelih učencev, postavivši se na Marije Terezije cesti, mimo vozečega se ljubljenege vladarja spoštljivo pozdraviti.

Z Najvišjim odločilom z dne 13. maja 1895 je blagoizvolilo Njegovo veličanstvo c. kr. deželnemu predsedniku v vojvodini kranjski, preblagorodnemu g. *Viktorju baronu Heinu*, priznavajoč njegovo požrtvovalno delovanje o potresni nesreči, odredbine prosto podeliti red železne krone druge vrste. Dne 19. maja so mu na tem kolikor častnem, toliko zasluženem Najvišjem odlikovanju čestitala učiteljska poslanstva vseh tukajšnjih srednjih šol po svojem voditelju, c. kr. deželnem šolskem nadzorniku g. *Jos. Šumanu*. Poletne vsprejemne izkušnje za vstop v I. razred so se opravile dne 15. julija.

1895/96.

G. vodja c. kr. ministerstva za bogočastje in nauk je imenoval z razpisom z dne 21. avgusta 1895, šte. 19.863, zavodu v službovanje pridodeljenega učitelja c. kr. deške ljudske šole v Trstu: *Davorina Sinkovića*, rednim učiteljem na c. kr. drž. nižji gimnaziji v Ljubljani, z razpisom z dne 21. avgusta 1895, šte. 19.954, pa nam. učitelja *Antona Štritofa* rednim učiteljem na državni gimnaziji v Kranju.

G. *Ant. Štritof* je zapustil začetkom šolskega leta zavod, o katerem si je bil pridobil za svojega petletnega mnogostranskega in uspešnega delovanja kot izboren učitelj obveznih jezikovnih predmetov (začasno tudi zgodovine z zemljepisom) in neobveznega lepopisja, kot varuh učiteljski knjižnici in voditelj šolskih iger neprecenljivih zaslug. S priznanja vredno prizadevnostjo se je ves čas trudil spopolniti svoje mnogostransko znanje, plodove svoje trudoljubivosti, zlasti na vzgojeslovnem in naučnem polju, pa je marno in s spretnim peresom objavljal šolstvu v prid v raznih publikacijah. Zato mu bodo ohranili trajen, blag spomin i učitelji, katerim je bil vsikdar ljubezniv, postrežen tovariš, i učenci, ki so spoštovali v njem ne le izvrstnega učitelja, ampak tudi za njih dušno in telesno blaginjo očetovski skrbečega zaščitnika.

Po štiriletnem vestnem službovanju je zapustil zavod začetkom šolskega leta tudi še nam. učitelj *Anton Švaršnik*, da nastopi službo nam. učitelja na drž. gimnaziji v Hebu.

Na njiju mesto je pozvalo ravnateljstvo učiteljska pripravnika (za zgodovinsko in zemljepisno stroko) *dra. Jakoba Žmavca* in *Josipa Žilaha*; to pozvanje je odobril c. kr. deželni šolski svet z razpisom z dne 30. septembra 1895, šte. 2325.

Toda že z razpisom z dne 4. oktobra 1895, šte. 2461, je ukrenila ista šolska oblast, da idi *Jos. Žilih* na gimnazijo v Novem Mestu nadomestovat ondi obolelega prof. *Iv. Vrhovca*. Ker ni bilo možno dobiti Žilihu namestnika, so se razdelile vse njegove učne ure med ostale učne moči.

Broj učencev se je sicer nekoliko skrčil tudi v tem šolskem letu in to zopet po strogem zvrščevanju (na str. 68. pod šte. 1) omenjene odredbe c. kr. naučnega ministerstva. Vendar je ostalo število vsprejernih oddelkov (4) neizpremenjeno. Poučevalo pa je na zavodu 11 učiteljev (ravnatelj, 5 profesorjev, 2 redna in 3 namestni učitelji).

Z razpisom z dne 26. oktobra 1895, šte. 2104, je priznal c. kr. deželni šolski svet prof. *Jos. Jenku* prvo petletnico.

Razpis c. kr. ministerstva za bogočastje in nauk z dne 14. februvarija 1896, šte. 3259, naznanja, da je blagoizvolilo Njegovo veličanstvo z Najvišjim odločilom z dne 8. februvarija 1896 rednemu učitelju *Dav. Sinkoviću* (uvažajoč njega štirinajstletno učiteljevanje na c. kr. deški ljudski šoli v Trstu) iz milosti dovoliti osebno, v pokojnino všttevno doklado letnih 200 gld., ki se pa ustavi, kedar bi se imenovanec priznala peta petletnica.

Z razpisom z dne 30. aprila 1896, št. 30.786 ex 1895, je prisodilo c. kr. naučno ministerstvo, opiraje se na Najvišje pooblastilo (gl. str. 70. pod šte. 12), rednemu učitelju veronauka *Andreju Karlinu* osebno doklado letnih 200 gld (od dne 1. septembra 1896).

* * *

Šolsko leto 1895/96. se je pričelo dne 18. septembra s slovesno sv. mašo z «Veni sanete», katero je v stolnici služil preč. g. knezošk. konsistorijalni svetnik in c. kr. gimn. prof. *Tomo Zupan*. Vsprejemne izkušnje so se opravile dne 16., ponavljalne in dodatne pa v dobi od 16. do 18. septembra.

Potresna nezgoda je poškodovala licejno poslopje toliko, da po izreku tehniške preiskovalne komisije njega velik del (celo II. pa nekaj sob I. nadstropja in pritličja) ni bil več poraben za šolske namene. Ker ostali prostori niso dostajali obema gimnazijama, si je morala c. kr. drž. nižja gimnazija krova iskati drugodi. Na veliko srečo (zakaj sicer bi se bila morala i za njo kakor za nekatere c. kr. urade zgraditi baraka) je našla precej primerno stanišče v *dra. Jos. Waldherrja* zasebnem vzgojišču (hišna šte. 6 v Beethovnovih ulicah). Semkaj je preselila z dovoljenjem šolskega oblastva svoje premakljivo blago že koncem glavnih počitnic, začetkom šolskega leta pa se je tu popolnem nastanila, zasedša celo I. nadstropje, pritličje in deloma tudi podzemelje, vsega skupaj 16 sob, 1 telovadnico in 1 shrambo za šaro. Učilnice so vse visoke, zračne in svetle, le nekatere izmed njih (zlasti 3) za dotično število učencev pretesne.

Prvo polletje se je končalo dne 15. februvarija s tiho sv. mašo, po kateri se je pela cesarska pesen, drugo pa se je pričelo dne 19. februvarija.

Dne 17. in 18. aprila in v dobi od 27. aprila do 4. maja je nadzoroval zavod c. kr. dež. šolski nadzornik g. *Jos. Šuman*, ki je bil že 3. in 4. januvarija prisostvoval pouku v nekaterih predmetih I. a. in b. pa 3. a. razreda. Pregledavši náložne zvezke učencev, šolske kataloge in razrednice ter prepričavši se o rednem stanu in vestnem oskrbovanju učnih zbirk je sklical dne 6. maja učiteljstvo v konferencijo in mu podal nekaj navodil; pri tej priliki so mu izrazili posamezni učitelji svoje želje, ravnatelj

pa je v svojem in vsega učiteljstva imenu iznova utemeljeval prošnjo, g. dež. šol. nadzornik naj bi po svojih močeh deloval na to, da visoka c. kr. šolska oblast, kakor je bila že večkrat obljubila, čim preje razširi ljubljansko drž. nižjo gimnazijo v pol-polen zavod z 8 razredi.

Opirajoč se na g. dež. šol. nadzornika poročilo o omenjenem nadzorovanju je izjavil c. kr. dež. šol. svet z razpisom z dne 2. junija t. l., šte. 1123, da so učni uspehi v obče povoljni, vedenje učencev med poukom negrajno, in prizadevnost učiteljstva priznanja vredna.

Dne 27. aprila je zavod korporativno spremil na zadnji poti preč. g. stolnega kanonika, papeževga komornika in monsiora *Luko Jerana*, ki je bil po štirinajst-dnevni bolezni mirno v gospodu zaspal dne 25. aprila v 78. letu svoje dobe. Ob njegovem grobu žaluje sv. katoliška cerkev za gorečim blagovestnikom in vzornim duhovnikom, slovenski narod za plodovitim, zaslužnim pisateljem in navdušenim buditeljem, učeča se mladina pa za svojim največjim dobrotnikom, pravim očetom. Blagega pokojnika požrtvovalna človekoljubnost je bila toli blagotvorna, da se sme o njem po vsej pravici trditi s pesnikom:

«Bolj'ga serca ni imela Ljubljana,
Kak si za srečo človeštva bil vžgán!»

Neumorno po vsej deželi nabirajoč doneske za svojo «dijaško obednico» je pre mnogim revnim učencem omogočil šolanje ter tako vzgojil slovenskemu narodu marsikaterega odličnega delavca. S tem pa si je zgradil sam najlepši in najtrajniši spomenik v srcu svojega naroda. Hvaležni učenci so položili na rajnikovo krsto venec, s kojega trakov je blestel napis: «Slovenska nižja gimnazija svojemu dobrotniku.» Poleg tega se je zavod blagoverno spomnil svojega nepozabnega blagotvornika v molitvi pri šolski službi božji. Lahka bodi mu zemlja!

Dne 13. maja je priredil zavod majniški izlet, katerega se je udeležilo več učiteljev in 146 učencev. «Mer izletu je bila Magdalenska gora, namen pa pouk in zabava. Ob šestih zjutraj so se zbrali učenci ob Gruberjevem mostu in odrinili pod vodstvom voditelja šolskih iger *Ant. Peterlina* in nam učitelja *M. Markiča* proti Šmarjam, kamor so dospeli ob deveti uri. Malo pred vasjo so jim prišli naproti prof. *S. Rutar*, znani starinoslovec g. *J. Pečnik* in nekaj učencev, ki so se bili pripeljali z vlakom. Ko se je družba odpočila in okrepcala, so se učenci ob $\frac{3}{4}$ na 10 razvrstili po razredih in vsi izletniki so odrinili mimo župne cerkve, kjer se vidijo še ostanki tabora iz turških časov, proti podnožju Magdalenske gore, ki je v starinoslovnem oziru jeden najvažnejših in najimenoitnejših krajev na Kranjskem. Zakaj na tega osamljenega griča najvišjem kuclju (499 m nad morjem), kjer sedaj stoji prijazna cerkva sv. Magdalene, je bila velika prazgodovinska naselbina. Na zahodni strani, kjer se razprostira sedaj gozd, je bilo pokopališče teh prazgodovinskih naseljencev. Še bolj proti zahodu se vidi Farovski hrib (420 m. nad morjem v.); tja so prepodili Rimljani prebivalce Magdalenske gore. In tu na podnožju samem je bilo rimsko grobišče. To je izletnikom takoj dokazal g. *J. Pečnik*, ki je že preje dolgo časa izkopaval gomile na tem znamenitem kraju in ki je bil toli prijazen, da se je ponudil ukazeljni mladini za tolmača na polju svojega večletnega delovanja. Izkopal je namreč vpričo izletnikov na več krajih pepel iz zemlje, in posrečilo se mu je celo najti rimsko svetilko. Odtod je šla pot vkreber. V več oddelkih so si ogledali učenci celo prostrano prazgodovinsko grobišče in ob jednajstih so se sešli zopet vsi na vrhu okoli cerkve, od koder so uživali razgled, ki bi sam poplačal izletniku ves trud. Ko so obšli zadnji v vrsti nasipe, se je vsa družba spustila po južnem obronku navzdol skozi Hrastje ter, ogledavši si še zadnjo veliko gonilo pri Hrastju, dospela proti dvanajsti uri v

Grosuplje, kjer je v Koščakovi gostilni obedovala in bila izvrstno postrežena. Popoldanski vlak je pripeljal družbi še ravnatelja pa prof. *Dav. Karlina* in *dra. L. Požarja*. Ob živahni zabavi je prešel popoldan brez vsakega moteža. Ob šestih je odšel jeden oddelek učencev pod vodstvom učiteljev *A. Peterlina* in *M. Markiča* peš v Lavrico ter ondi čakal vlaka, s katerim so se ob $\frac{3}{4}$ na 8 pripeljali zaostavši izletniki. Združeni so se vrnili vsi z vlakom v Ljubljano.

Dne 13. junija je nadzoroval risarski pouk strokovni nadzornik g. prof. *Herman Lukas*. Isto tako je v obeh letih večkrat prisostvoval veronauku knezoškofjski komisar, milostni prelat in apost. protonotar a. i. p., kanonik g. *dr. Andrej Čebašek*.

Bogoslužne vaje: God Njiju veličanstev, cesarja *Franca Jožefa I.* in cesarice *Elizabete* (4. X., oziroma 19. XI.) je obhajal zavod vsako leto s sv. mašo, po kateri se je pela cesarska pesen. Isto tako se je brala (dne 2. III. 1895) posebna sv. maša zadušnica za dne 18. II. 1895 preminulega gosp. vojnega maršala, Nj. c. in kr. visokost nadvojvodo *Albrehta*, dne 27. V. 1896 pa za dne 19. V. 1896 umrlega brata Njegovega veličanstva, Nj. c. in kr. visokost nadvojvodo *Karola Ludovika*. Učiteljstvo se je poleg tega vsakokrat udeležilo tudi še slovesnih svetih maš v stolni cerkvi na rojstni in godovni dan Njegovega veličanstva cesarja *Franca Jožefa I.* (18. VIII., ozir. 4. X.), kakor tudi slovesnih zadušnic za ude presvete cesarske rodovine (23. II. 1895 za Nj. c. in kr. visokost nadvojvodo *Albrehta*, 5. V. 1896 za Nj. veličanstvo cesarico *Marijo Ano*, 28. VI. 1895 in 27. VI. 1896 za Nj. veličanstvo cesarja *Ferdinanda I.*, 21. V. 1896 za Nj. c. in kr. visokost nadvojvodo *Karola Ludovika*). — K izpovedi in sv. obhajilu je šla šolska mladina letos trikrat, lani pa le dvakrat, ker se je končalo šolsko leto predčasno. O letošnjih binkoštih je prejelo več od preč. g. kateheta pripravljenih učencev svetstvo sv. birne, dne 21. junija 1896 pa prvič sv. obhajilo. Jeseni l. 1894. so se udeleževali učenci (skupno z višjo gimnazijo) dvakrat na teden (ob sredah in petkih) sv. maše, ki se je služila v stolnici ob polosmih, v pomladanskih in poletnih mesecih šol. l. 1895/96. pa se je služila v nunski cerkvi vsako sredo in vsak četrtek ob polosmih za zavod posebna sv. maša, pri kateri je ravnal pevski zbor četrtošolec *Jos. Cenčič*, petje pa je spremljal na harmoniju gojencev orglarske šole *Vilj. Breznik*. Ob nedeljah in praznikih je bila za drž. nižjo gimnazijo in nižje (4) razrede višje gimnazije v nunski cerkvi skupna služba božja, pri kateri sta pela združena deška zbor obah zavodov; petje je vodil šestošolec *Fr. Podboj*, na harmoniju je je pa spremljal šestošolec *Ivan Žirovnik*. Propovedovalo se je premenjema nemški in slovenski. Učenci obeh zavodov so bili v cerkvi ločeni in nadzirani od primernege števila učiteljev. — Zavod se je korporativno udeležil slovesnega cerkvenega obhoda na dan sv. rešnjega telesa (4. VI. 1896; lani so bile ob tem času že počitnice), zastopniki učiteljskega zbora pa tudi cerkvenega obhoda na veliko soboto (13. IV. 1895, ozir. 4. IV. 1896).

Zdravstveno stanje učencev je bilo v obeh šolskih letih ugodno; zboleli so pač sem ter tam posamezniki, zlasti za nalezljivimi, v Ljubljani posebno v zimskem času navadnimi boleznimi (škrlatinko, davico, ošpicami), a umrl hvala Bogu ni nobeden. Zelo pa so omenjene bolezni motile pouk, ker je moralo češče iz pojedinih razredov doma ostati kar po več učencev, stanujočih v okuženih hišah.

Izmed učiteljev je v šol. l. 1894/95. nevarno obolel le *Dav. Sinkovič* (za sklepno vnetico). Radi krajšega nedožja so morali začasno poučevanje prekiniti v šol. l. 1894/95: prof. *Jos. Jenko* in *Al. Tavčar* pa nam. učitelj *Ant. Zvaršnik*, v šol. l. 1895/96: prof. *S. Rutar*, *dr. L. Požar*, *Al. Tavčar* in *Dav. Sinkovič*. Bolne ali sicer zadržane učitelje so tovariši rade volje nadomeščali.

Ustmene premestne izkušnje so se vršile v dobi od 30. VI. do 10. VII.; razredbene konferencije so bile dne 8. in 10., završna pa 14. julija. Šolsko leto se je končalo dne 15. julija z zahvalno sv. mašo, po kateri se je pela cesarska pesen. Nato so se učencem razdelila izpričevala. Dne 16. julija se prično (ob osmih) vsprejemne izkušnje za vstop v I. razred, za kateri se je bilo zglasti dne 12. julija.

IX.

Kako se je pospeševal telesni razvoj šolske mladine.

(Zvršitev ministerske naredbe z dne 12. oktobra 1890, št. 1853.)

Po zimi so se drsali učenci deloma na ledišču «Kernu», katerega lastnik, gospod Fr. Doberlet, jim je na prošnjo ravnateljstva blage volje znižal drsalnino na 5 kr., deloma na ledišču ljubljanskega drsalnega društva. Ravnateljstvo je tudi izposlovalo pri tukajšnjem železninarju Št. Nagy-u, da so dobivali učenci drkalice za znižano ceno (1 gld. 50 kr.). Po leti so mogli učenci o popoldanskih urah kopati se: in plavati v mestnem kopališču in c. in kr. plavarnici proti zmerni ceni petih, oziroma treh krajzarjev za jedno kopel (brez perila).

Število plavačev in drsalcev (v šolskem l. 1895/96.)¹ kaže nastopna preglednica:

Šolski razred	Število učencev	Plavačev		Drsalcev		Udeležencev iger	
		število	v ‰	število	v ‰	število	v ‰
I. a.	34	13	38·2	3	8·8	15	44·1
I. b.	40	18	45·0	6	15·0	18	45·0
II. a.	31	23	74·2	6	19·3	16	51·6
II. b.	36	20	55·5	13	36·1	18	50·0
III. a.	38	20	52·6	1	2·6	24	63·1
III. b.	27	12	44·4	10	37·0	18	66·6
IV. a.	41	24	58·5	11	26·8	26	63·4
IV. b.	43	28	65·1	8	18·6	12	27·9
Skupaj	291	158	54·2	58	19·2	147	50·5

Šolske igre sta vodila s hvalno vnemo in opreznostjo lansko jesen namestni učitelj *Ant. Štrifof*, letos pa nam učitelj *A. Peterlin*. Igralo se je ob četrtkih in sobotah popoldne na travniku, ki ga je tukajšnjima gimnazijama odmenil v ta namen slavni mestni zbor. Žal, da se igre v obeh šolskih letih radi slabega vremena niso mogle vršiti v tolikej meri, kolikršno zahteva zdravje in telesni razvoj učeče se mladine. Pri igrah so bili učenci razdeljeni po razredih in vsak razred je za se igral svojo igro. Le ako je bilo število udeležencev jednega razreda premajhno, in je igra zahtevala večjega števila, sta se združila dva razreda v jedno skupino. Vsakej skupini je načeloval igralni reditelj, ki je v začetku igro razložil in pazil na pravilno njeno

¹ Lani je prenehal pouk (zaradi potresa) že po veliki noči; zato ravnateljstvo o poletnih telesnih vajah šolske mladine nima kaj poročati.

zvršitev. Hvalno bodi na tem mestu omenjena požrtvovalnost nekaterih učencev, ki so, posebno kot reditelji skupin prvih dveh razredov, uspešno podpirali igralnega voditelja. Med njimi so se letos posebno odlikovali: Jež in Kreč (IV. a.), Buh (IV. b.), Marn in Intihar (III. a.), Pišek in Göderer (III. b. razreda).

Igre so si ali učenci sami izbirali, ali jih je pa določeval voditelj. Nove, učencem še neznanе igre so se razložile in vpeljale po knjigi: «Bewegungsspiele und Wettkämpfe», ki jo je izdal *Fran Kreuz* v Graden. Vsake pol ure so se igre premenile. Najbolj so ugajale te-le: «Črni mož», «Miš in mačka», «V vodnjak gledati», «Trden most», «Jezdeci in konji», «Žoga leti», «Boj na jedni nogi», «Kužki», «Lučanje žoge», «Roparji in žandarji» (le na izletih).

Kedaj, kje in koliko časa se je letos igralo in koliko je bilo udeležencev, pove nastopna preglednica:

Dan	Igrišče	Čas	Število udeležencev
26. sept. 1895	travnik	4—6	86
28. » »	dto.	4—6	154
12. okt. »	izlet proti Brezovici	4—6 ¹ / ₂	116
16. aprila 1896	travnik	4—6	106
18. » »	dto.	³ / ₄ 4—6	115
25. » »	dto.	4—6	117
30. » »	izlet čez Golovec v Rudnik	3—6 ¹ / ₂	86
9. maja »	travnik	4—6	107
13. » »	izlet v Grosuplje	ves dan	146
11. junija »	travnik	4— ³ / ₄ 6	30
13. » »	dto.	4—6	63
18. » »	dto.	4—6	47
2. julija »	dto.	5—7	52
4. » »	dto.	5—7	78
9. » »	dto.	5—7	63

Potrebni igral je pribavilo ravnateljstvo iz prispevkov, ki jih v ta namen plačujejo učenci.

Vsak šolski dan se je dovolilo učencem ob desetih 10 minut počitka; ta čas so smeli (tudi po zimi ob jasnih, ne premrzlih dneh) izprehajati se po prostornem šolskem dvorišču, dočim so se zračile učilnice.

X.

Naznanilo o začetku šolskega leta 1896/97.

Šolsko leto 1896/97. se prične dne 18. septembra 1896 s slovesno sveto mašo z «Veni sancte», ki se bo služila ob desetih v stolnici. Na novo vstopajočim učencem (vseh razredov) se je zglasiti, spremljanim od staršev ali njih namestnikov, dne 15. septembra pri gimnazijskem ravnateljstvu z rojstnim listom, šolskim izpričevalom

zadnjega leta (študentom in šolnine oproščenim tudi z dotičnimi dekreti) ter plačati 2 gl. 10 kr. vsprejemnine in 1 gl. 20 kr. prispevka za učila in igrala.

Učenci, ki se dajo vpisati v prvi razred, morajo tekom solnčnega leta 1896. dovršiti 10. leto ter prebiti vsprejemno izkušnjo z dobrim uspehom. Oni, ki so doslej obiskavali kako javno ljudsko šolo, naj se izkažejo (v smislu razpisa e. k. naučnega ministerstva z dne 7. aprila 1878, šte. 5416) z dotičnim šolskim (obiskovalnim) izpričevalom, obsežajočim rede iz krščanskega nauka, učnega (= slovenskega in nemškega) jezika in računstva. **Vsprejemne izkušnje se prične dne 16. septembra**, in sicer pismene zjutraj ob osmih, ustmene popoldne ob treh. Pri teh izkušnjah se zahteva (po določilih vis. minist. razpisa z dne 14. marcija 1870, šte. 2370, in z dne 27. maja 1884, št. 8019): «**Iz krščanskega nauka** toliko znanja, kolikor se ga more pridobiti v prvih štirih letnih tečajih ljudske šole; **v učnem jeziku** (slovenskem in nemškem) spretnost v čitanju in pisanju, znanje početnih naukov iz oblikoslovja, spretnost v analizovanju prosto razširjenih stavkov, poznavanje pravopisnih pravil; **v računstvu** izvežbanost v štirih osnovnih računskih vrstah s celimi števili.»

Izpraševancem, ki bi vsprejemne izkušnje ne prebili s povoljnim uspehom, se vrne vsa plačana pristojbina. Vsprejemno izkušnjo v istem letu ponoviti na istem učilišču ali kaki drugi srednji šoli ni dovoljeno.

Po 15. septembru se na novo vstopajoči učenci ne bodo več vsprejemali.

Učencem, ki so že doslej obiskavali ta zavod, se je javiti **dne 17. septembra** pri ravnateljstvu s šolskim izpričevalom zadnjega polletja ter plačati 1 gl. 20 kr. prispevka za učila in igrala.

Učenci, ki nameravajo prestopiti z drugih učilišč na e. kr. drž. nižjo gimnazijo ljubljansko, naj si priskrbe na izpričevalu zadnjega polletja pripomnjo o pravilno nanzanjenem odhodu; isto je storiti tudi onim tukajšnjim učencem prvih treh razredov, ki hočejo prihodnje leto svoje nauke kje drugje nadaljevati, pa tudi onim četrtošolcem, kateri ne vstopijo v peti razred višje gimnazije ljubljanske.

Zapiski učnih knjig se bodo dobivali pri tukajšnjih knjigotržcih.

Ponavljalne in dodatne izkušnje se bodo vršile **dne 16. in 17. septembra**, isto tako vsprejemne izkušnje za vse druge razrede (izimši I.).

Polletna šolnina znaša 20 gl. Učenci **I. razreda** jo morajo plačati za I. polletje v prvih treh mesecih šolskega leta; vendar smejo (v smislu razpisa vis. naučnega ministerstva z dne 6. maja 1890), ako so revni, prositi plačilnega odloga, oziroma oproščanja šolnine ter oddati dotične prošnje ravnateljstvu v prvih osmih dneh šol. leta. Njih prošnji se more ugoditi, ako jim učiteljski zbor po prvih dveh mesecih prizna v vsakem šolskem predmetu najmanj znamko «povoljno» («befriedigend»), v vedenju znamko «hvalno» («lobenswert») ali «povoljno», v pridnosti pa «vstrajno» («ausdauernd») ali «povoljno», koncem I. polletja pa I. razred v napredku, v vedenju in pridnosti pa najmanj znamko «povoljno». V vseh drugih slučajih morajo neoprosčeni učenci plačati polletno šolnino v prvih šestih tednih vsakega polletja, ako jih ni med tem presl. dež. šolski svet oprostil plačevanja šolnine na njih upravičeno prošnjo. Upravičena pa je prošnja (po razp. vis. naučnega ministerstva z dne 12. junija 1886, šte. 9681) le, ako so prosilci zares revni in ako so dobili v izpričevalu zadnjega polletja najmanj prvi red v napredku, v vedenju in pridnosti pa vsaj znamko «povoljno». Prošnjam za oproščanje šolnine, naslovljenim na «preslavni e. kr. deželni šolski svet kranjski», naj pridenô revni prvošolci (ki niso repetenti) revnostno izpričevalo, obsežajoče natančne in vestne podatke o stanu in imetku staršev ter ne nad jedno

leto staro; neoprosčeni revni učenci drugih razredov pa morajo priložiti svojim prošnjam tudi še izpričevalo zadnjega polletja.

Učenci, pripadajoči po svojem rojstnem kraju ali po rodbinskih razmerah ozemelju c. kr. okrajnih glavarstev v Kranju, Radovljici, Črnomlju in Novem mestu ali pa ozemelju c. kr. okrajnih sodišč v Kamniku, Kostanjevici, Mokronogu in Zatičini, se po razpisu preslavn. c. kr. dež. šol. sveta z dne 28. avgusta 1894, števil. 2354, na tem zavodu ne smejo vsprejemati. V posebnega ozira vrednih slučajih more jim vsprejem izjemoma dovoliti le c. kr. dež. šol. svet, do katerega naj se p. n. starši ali njih namestniki obrnejo z dobro utemeljenimi prošnjami na ravnost in pravočasno.

Ravnateljstvo.

Imenik učencev¹

a) koncem šolskega leta 1894/95.

I. a. razred.

Beniger Fridolin, Podkoren pri Kranjski Gori.
Beniger Ludovik, Kranjska Gora.
Brajer Anton, Pogled pri Mokronogu.
Breceljnik Fran, Dol.
Čiber Jakob, Matena pri Igu.
Černič Anton, Matena pri Igu.
Drnovšek Ivan, Zagorje ob Savi.
Glavič Avgust, Ljubljana.
Goli Alojzij, Ljubljana.
Hočevar Alojzij, Škrabče.
Jankovič Peter, Ljubljana.
Jere Fran, Pance pri Lipoglavu.
Jezeršek Fran, Ljubljana.
Juh Avgust, Ljubljana.
Kerhne Fran, Vipava.
Klemenč Josip, Ljubljana.
Kopač Ignacij, Grmača pri Moravčah.
Kopitar Makso, Donawitz na Štajerskem.
Krek Josip, Ljubljana.
Lenasi Fran, Zagon pri Hrenovicah.
Lončar Anton, Gornje Praproče.
Lončar Luka, Gornje Praproče.
Ložekar Jernej, Luče na Štajerskem.
Lusner Anton, Ševlje.
Majce Avguštin, Vodmat pri Ljubljani.
Martinič Jernej, Dolenja Vas pri Cerknici.
Mikulič Fran, Loški Potok.
Paternoster Zmagoslav, Krško.
Pogačar Fran, Poženik pri Cerkljah.
Polec Julij, Kamnik.
Poljak Fran, Podlipovica pri Kolovratu.
Potrato Gilbert, Ljubljana.
Premru Henrik, Divača na Primorskem.
Repar Alojzij, Krka.
Repovš Albin, Ljubljana.
Sever Viljem, Tabor pri Loškem Potoku.
Sturm Fran, Košana.
Susman Fran, Strahomer.
Štrukelj Ivan, Štrukljeva Vas.
Tancik Fran, Strahomer.
Tomec Ivan, Bloke.
Tomšič Ivan, Dolje pri Borovnici.
Turšič Leopold, Lož.
Volk Josip, Velika Bukovica.
Wisler Fran, Ljubljana.
Zupančič Fran, Ljubljana.

Tekom šol. l. so izstopili:

Anžič Albin, Ljubljana.
Blaganje Ivan, Sv. Vid pri Vipavi.
Gradiš Josip, Ljubljana.
Gvardijančič Vladimir, Zagreb na Hrvatskem.
Jemec Mihael, Moravče.
Kočevar Fran, Lož.
Leskovec Valentin, Medvedje Brdo pri Rovtahn.
Modec Izidor, Lahovo.
Novak Fran, Ljubljana.
Papež Anton, Višnje pri Žužemberku.
Pretnar Peter, Britof.
Stojnič Jurij, Radovica.
Vidmar Ivan, Ljubljana.
Winkelhofer Viktor, Borovnica.

I. b. razred.

Abram Maks, Tupelče pri Komnu na Primorskem.
Aman Fran, Koprivnica na Štajerskem.
Arko Josip, Ribnica.
Ažman Valentin, Kočevje.
Blažič Ludovik, Gorjansko pri Komnu na Primorskem.
Bren Fran, Roviše pri Litiji.
Flerč Pavel, Ljubljana.
Gregorin Ivan, Ljubljana.
Hren Anton, Kompolje pri Dobropolji.
Jan Ivan, Ljubljana.
Jančar Jakob, Laze.
Jeralla Fran, Budimpešt na Ogerskem.
Jug Valentin, Teharje na Štajerskem.
Kastelic Fran, Ljubljana.
Kenda Pavel, Idrija.
Klavš Alojzij, Šv. Gregor pri Sodražici.
Klavžar Ivan, Črni Vrh.
Koman Anton, Ljubljana.
Kveder Alojzij, Lož.
Lavrič Josip, Vič pri Ljubljani.

¹ Debeli tisk znači odličnjake.

Lovša Josip, Stob pri Domžalah.
Lukežič Avguštin, Ljubljana.
 Nartnik Andrej, Notranje Gorice pri Brezovici.
Ogrin Fran, Stara Vrhnika.
 Pirnat Rajko, Ljubljana.
 Plesničar Ferdinand, Karnica pri Gorici na Primorskem.
 Ponikvar Jernej, Pri Fari na Blokah.
 Praprotnik Edvard, Kočevje.
 vitez Premerstein Fran, Idrija.
 Remšak Anton, Smartno pri Gornjem Gradu na Štajerskem.
 Savinšek Fran, Ljubljana.
 Sedej Ivan, Vojsko pri Idriji.
 Sever Avgust, Ljubljana.
 Slapničar Ivan, Selo pri Ljubljani.
 Sovinec Fran, Ljubljana.
Suhadolnik Ivan, Jezero pri Preserjih.
 Šiška Jakob, Hrastje pri Ljubljani.
 Štrubelj Karol, Rudnik pri Ljubljani.
 Vatovac Josip, Ljubljana.
 Verbič Fran, Menges.

Vizjak Vinko, Ljubljana.
 Vodè Anton, Vič pri Ljubljani.
 Zaje Alojzij, Ljubljana.
 Zlobec Avguštin, Ponikve pri Avbru na Primorskem.

Tekom šol. l. so izstopili:

Blaž Fran, Senožeče.
 Blaž Karol, Ljubljana.
 Gostinčar Ivan, Ljubljana.
 Hočevar Danilo, Pazin na Primorskem.
 Jovan Ludovik, Št. Vid pri Ljubljani.
 Likar Feliks, Vojsko pri Idriji.
 Likar Peter, Vojsko pri Idriji.
 Lusner Gvidon, Trst na Primorskem.
 Marolt Alojzij, Dobropolje.
 Novak Fran, Dobrava pri Ljubljani.
 Polak Josip, Ljubljana.
 Povše Feliks, Spodnji Log pri Kočevju.
 Rekar Ernest, Ljubljana.
 Šiška Ivan, Ljubljana.
 Zagar Fran, Bisterčica pri Kamniku.

II. a. razred.

Ajdišek Josip, Cerovec.
 Badiura Rudolf, Litija.
 Bambič Josip, Ponikve.
 Bekš Josip, Ljubljana.
 Božič Josip, Tacen.
 Cepuder Vladimir, Litija.
 Chládek Alojzij, Impoljce na Savi.
 Colnar Janez, Stožice.
 Engelmann Vinko, Stari Trg.
 Fatur Miroslav, Selo pri Brežicah na Štajerskem.
 Fišer Bronislav, Ljutomer na Štajerskem.
 Fleš Albin, Ribnica.
 Gorup Josip, Unec.
Gross Maksimilijan, Zagorje.
Grošelj Pavel, Ljubljana.
 Holeček Pavel, Šiška.
 Hribar Fran, Srednje Gameljne.
 Intihar Anton, Javorje.
 Jamšek Nikolaj, Goričica.
 Jeločnik Miroslav, Ljubljana.
 Kajfež Josip, Nova Sela.
 Kamenšek Fran, Idrija.
 Keržič Fran, Rudolfovo pri Cerknici.
 Klobučar Josip, Divača na Primorskem.
Kralj Fran, Kropa.
 Krolnik Anton, Ljubno na Štajerskem.

Kuster Fran, Celje na Štajerskem.
 Lapanje Josip, Ljubljana.
 Lavrič Alojzij, Jurjevica.
 Ledenic Alfred, Ljubljana.
 Loboda Ivan, Soteska.
Marn Josip, Sv. Jurij pri Litiji.
 Medič Fran, Vrhnika.
 Merala Ferdo, Ljubljana.
Novak Alojzij, Trnovo pri Il. Bistrici.
 Peternelj Fran, Cerkno na Primorskem.
 Pirnat Janez, Krtna.
 Podboj Ivan, Rakek.
Pretnar Josip, Podtabor pri Podbrezju.
 Rogl Leon, Vipava.
Rožič Valentin, Uševke.
Sever Maksimilijan, Tabor.
 Teuš Henrik, Rečica na Štajerskem.
 Vidrih Fran, Begunje.
 Zupančič Ivan, Lonjer na Primorskem.
Žerjav Gregor, Lož.
 Žnidaršič Josip, Cesta.

Tekom šol. l. so izstopili:

Domicelj Albin, Zagorje.
 Hrovat Ludovik, Zagradec.
 Jeklin Josip, Ponikve na Primorskem.
 Lahajner Ivan, Velike Lašče.

II. b. razred.

Ažman Rudolf, Kočevje.
 Belec Mihael, Št. Vid nad Ljubljano.
 Benčina Karol, Ljubljana.
 Bozja Vinko, Pristava pri Polhovem Gradcu.
 Čadež Fran, Kranj.
 Čenčič Julij, Kamnik.

Diehl Robert, Trst na Primorskem.
 Dostal Rudolf, Ljubljana.
 Habé Josip, Št. Vid pri Vipavi.
 Janša Fran, Ljubljana.
 Ježek Matevž, Spodnje Gameljne.
 Karlin Fran, Skofja Loka.

Kaučič Ivan, Dragatuš.
 Kmet Avguštin, Št. Lovrenc ob Temenici.
 Košmrlj Ivan, Goriča Vas pri Ribnici.
 Kralj Alojzij, Višnja Gora.
 Kreutzer Josip, Ljubljana.
 Kurent Alojzij, Višnja Gora.
 Lenassi Filip, Postojna.
 Marčič Rudolf, Litija.
 Marolt Ferdo, Sodražica.
 Martinec Anton, Ljubljana.
 Maslé Anton, Dolje pri Borovnici.
 Mazi Fran, Borovnica.
 Novak Julij, Idrija.
 Opeka Ivan, Vrhnika.
 Pajnič Josip, Trst na Primorskem.
 Peterlin Anton, Dolšček pri Vel. Laščah.
 Pišek Anton, Mala Kostrelnica pri Litiji.
 Scharabon Josip, Ljubljana. *R.*
 Seliskar Jakob, Dolenja Vas pri Polhovem
 Gradcu.
 Silvester Fran, Vipava.
 Slana Avgust, Videm.

Stanič Ivan, Čatež pri Brežicah.
 Šeme Josip, Gatina pri Viš. Gori.
 Štrubelj Ivan, Polica pri Viš. Gori.
 Sturm Fran, Ljubljana. *R.*
 Turk Anton, Ravne pri Cerknici.
 Vovk Ivan, Ljubljana.
 Zorec Fran, Ljubljana.
 Zupančič Josip, Ljubljana.
 Zebrič Miroslav, Brežice na Štajerskem.

Tekom šol. l. so izstopili:

Bukovnik Ivan, Ljubljana.
 Jurjevčič Fran, Idrija.
 Ljubič Alojzij, Višnja Gora.
 Merzlikar Fran, Ljubljana.
 Peruzzi Mihael, Lipe pri Igu.
 Peterlin Viktor, Ribnica.
 Pipan Anton, St. Vid nad Ljubljano.
 Schiffrer Emil, Ljubljana.
 Šubič Milan, Pulj na Primorskem.
 Tomšič Božidar, Stari Log.
 Zabavnik Fran, Ljubljana.

III. a. razred.

Adamič Anton, Ljubljana. *R.*
 Aljančič Ivan, Križe pri Trzinu. *R.*
 Arko Alojzij, Hrenovice.
 Bernard Karol, Škofja Loka.
 Bradaška Peter, Kranj.
 Cankar Karol, Vrhnika.
 Čvetko Rudolf, Senožeče. *R.*
 Černe Fran, Ljubljana.
 Debeljak Pavel, Visoko pri Poljanah.
 Dermastia Karol, Vodmat pri Ljubljani.
 Dermota Fran, Sestranska Vas.
 Gerčar Ivan, Rova.
Gruđen Fran, Godovič.
 Hočevar Josip, Kamnik.
 Hrome Martin, Podgorica pri Sv. Jakobu.
 Jebačič Fran, Ljubljana.
 Jekovec Ciril, Ljubno.
 Jenko Fran, Dol. Logatec.
 Jež Ivan, Strmea.
 Juvan Anton, Domžale. *R.*
 Keršič Peter, Podbrezje.
 Kilar Ivan, Trzin.
Kreč Ivan, Dol.
 Kristan Anton, Vič.
 Kržišnik Ivan, Zgornja Luša. *R.*
Lavš Alojzij, Sv. Jurij na Štajerskem.

Lovšin Ivan, Hrovača pri Ribnici.
 Lužar Fran, Krško.
 Nabernik Josip, Dovje.
Perko Ivan, Sreduja Vas.
 Perne Alojzij, Kranj.
 Pestotnik Pavel, Kostanj pri Spod. Tuhinju.
 Poklukar Anton, Dobrova.
 Režek Ivan, Kranj.
 Rozman Andrej, Lahovče.
 Schiffrer Valentin, Stražišče. *R.*
 Šerko Edvard, Cerknica.
 Šerko Milan, Cerknica.
 Teran Fran, Podbrezje.
 Valenčič Fran, Ilir. Bistrica.
 Valjavec Josip, Leše. *R.*
 Vilfan Fran, Zabnica.
 Zgaga Andrej, Kropa. *R.*
 Zvokelj Fran, Vrhpolje pri Vipavi.

Tekom šol. l. so izstopili:

Gerbič Hugon, Ulm na Virtemberškem.
 Grapar Anton, Ljubljana.
 Harmel Adolf, Idrija.
 Rant Anton, Prem.
 Vidič Valentin, Cerovo na Primorskem. *R.*

III. b. razred.

Bogataj Fran, Gorenja Vas pri Trati.
 Borštnar Ivan, Vranja Peč.
 Buh Josip, Ljubljana.
 Čeneč Josip, Kamnik. *R.*
 Češnovar Fran, Ljubljana.
 Dágarin Matej, Škofja Loka.
 Dermelj Ludovik, Cerknica.

Eržen Zdravko, Gorenje Bitno.
 Güderer Josip, Rtenek.
 Hladnik Fran, Brod pri Logaten.
 Januš Alojzij, Vir pri Domžalah. *R.*
 Jenko Miljutin, Ljubljana.
 Kašman Anton, Škofja Loka.
 Kraigher Anton, Postojna.

Kralj Anton, Zagorica.
 Kratky Josip, Podgora pri Št. Vidu nad Ljubljano.
 Krivic Edmund, Kresniške Poljane.
 Leben Josip, Zlebi pri Preski.
 Levec Stanko, Ljubljana.
 Lojk Zmagoslav, Gorica. *R.*
 Maselj Andrej, Spodnje Loke.
 Mazgon Alojzij, Ljubljana. *R.*
 Mosetizh Josip, Trst.
 Perovšek Ivan, Sv. Gregor. *R.*
 Petrovič Ivan, Mrzli Log pri Črnem Vrhu.
 Pirnat Ivan, Velike Poljane.
 Pogačar Ivan, Selo pri Breznici.
 Pogačnik Lovro, Kamna Gorica.
 Poljanec Fran, Ljubljana.
 Prezel Fran, Idrija.
 Riglar Ivan, Velike Poljane.
Rutar Ignacij, Mlino.
 Svetlin Ivan, Brezje pri Dobu.

Šelko Avgust, Ljubljana.
 Tepina Lovro, Stražišče.
 Tominc Anton, Kamnik.
 Tušar Vaclav, Cerkno.
 Verhunc Slavomir, Ljubljana.
Vodušek Žiga, Ljubljana.
 Winkler Ludovik, Idrija. *R.*
 Zajec Emil, Ljubljana.
 Zajec Rihard, Ljubljana.
Zupane Fran, Krško.
 Züst Ignacij, Jazbine pri Poljanah.

Tekom šol. l. so izstopili:

Gruden Josip, Zamostec pri Sodražici.
 Hočevar Milan, Pazin na Primorskem.
 Kenda Ivan, Idrija.
 Lavtizar Josip, Kranjska Gora.
 Podboj Fran, Ribnica.
 Schuber Ivan, Ljubljana.

IV. a. razred.

Bajec Ljudevit, Hruševje.
 Bernot Josip, Kovor.
 Bezeljak Dragotin, Idrija.
 Cerne Leopold, Fužine.
Drole Martin, Krašnja.
 Gornik Fran, Jelovec pri Sodražici.
 Grošelj Rudolf, Ljubljana. *R.*
 Hribar Ivan, Mengeš.
 Jaklič Josip, Podkraj pri Velikih Laščah.
 Janša Josip, Ljubljana.
 Jeločnik Viktor, Ljubljana.
 Jenko Ljudevit, Ljubljana.
 Kette Oton, Traun na Gorenjem Avstrijskem.
Kobal Rudolf, Ljubljana.
 Krek Stanislav, Ljubljana.
 Kržič Fran, Vinice pri Sodražici.
 Kunstelj Zdravko, Zelezniki.

Matjan Fran, Šmartno pri Kamniku.
 Milave Anton, Leskovec.
 Ribnikar Adolf, Dolenji Logatec.
 Saller Fran, Ljubljana.
Samec Maksimilijan, Kamnik.
 Steržaj Fran, Rakek.
 Strajhar Ivan, Šmartno pri Kamniku.
 Szillich Dragotin, Sežana na Primorskem.
 Šavnik Janko, Kranj.
 Tomšič Rudolf, Ljubljana.
 Tribuč Josip, Glinice pri Ljubljani.
 Vadnal Alojzij, Borovnica.
 Zore Ivan, Švica pri Ljubljani.

Tekom šol. l. izstopil:

Dodič Josip, Sarsko pri Studencu.

IV. b. razred.

Bernot Anton, Ljubljana.
 Dunda Josip, Ljubljana.
 Farčnik Josip, Ljubljana.
 Hacin Josip, Velesovo.
 Hörmann Valentin, Ljubljana.
 Hutter Josip, Litija.
 Jovan Ivan, Sv. Vid nad Ljubljano.
 Kalan Fran, Jama pri Mavčičah.
 Kmet Ivan, Tržič.
 Kodelja Fran, Vipava.
 Kovač Ivan, Idrija.
 Krek Ciril, Ljubljana.
 Lavrenčič Matija, Vrhpolje pri Vipavi.
 Lehrmanu Karol, Beljak na Koroškem
 Mulaček Kazimir, Ljubljana.

Per Fran, Sap pri Vrhniku.
 Petrič Fran, Dobropolje.
Premierl Stanko, Sv. Vid pri Vipavi.
 Skul Fran, Ljubljana. *Pr. r.*
 Stegnar Josip, Ljubljana.
 Stojec Josip, Vrhnika.
 Stranetzky Kajetan, Idrija.
 Šega Rudolf, Ljubljana.
 Šeme Anton, Višnja Gora.
 Šlibar Jernej, Mišače pri Dobravi.
 Tavzes Fran, Idrija.
 Turk Ivan, Kamnik.
 Zaje Pavel, Žigmarice.
 Zakrajšek Ignacij, Preserje.
 Zerjav Makso, Lož.

b) v šolskem letu 1895/96.

I. a. razred.

Balog Fran, Ljubljana.
 Beniger Fridolin, Podkóren. *Pr. r.*
 Blaž Karol, Ljubljana.
 Božič Rajko, Ziri.
 Černè Ivan, Ljubljana.
 Černè Ljudevit, Ljubljana.
 Detela Karol, Dob.
Gostiša Viktor, Idrija.
 Hieng Ernest, Rakek.
 Hribar Ivan, Križ.
 Jernejec Peter, Brezovica.
 Kobal Josip, Planina nad Vipavo.
 Malavašič Ignacij, Vrhnika.
 Merčun Anton, Podrečje pri Dobu.
 Nartnik Andrej, Brezovica. *R*
 Natlačan Ivan, Sv. Francišek pri Gornjem
 Gradu na Štajerskem.
 Novak Fran, Polhov Gradec.
 Novak Viktor, Šiška.
 Osterc Anton, Ljubljana.
 Pavčič Jakop, Bizavik.
 Pecháček Rudolf, Planina.
 Peternel Ljudevit, Ljubljana.
 Pogačar Ivan, Poženik.
 Polak Vencelj, D. M. v Polju.
 Selan Matija, Dobrunje.
 Skala Josip, Vrbovo.
 Svetlič Vinko, Ljubljana.

Šinkovec Ivan, Vrhnika.
Škrbec Anton, Gorenje Jezero pri Starem
 Trgu.
 Verbič Fran, Mengeš. *R.*
 Vidrih Josip, Begunje pri Cirknici.
 Vovk Alojzij, Goče pri Vipavi.
 Zaletel Ivan, Ljubljana.
Zupančič Valentin, Moste pod Ljubljano.

Tekom šol. l. so izstopili:

Acetto Avguštin, Ljubljana.
 Bajec Alfonz, Ustija.
 Berlau Alojzij, Ambrus.
 Bonač Fran, Ljubljana.
 Bonač Vinko, Ljubljana.
 Klemenc Josip, Ljubljana. *R.*
 Kos Fran, Idrija.
 Košir Fran, Ljubljana.
 Kuster Ivan, Gabrje na Štajerskem.
 Lušin Ivan, Hrib pri Loškem Potoku.
 Magajna Fran, Dolenje Vreme.
 Majcè Karol, Vodmat.
 Ravnihar Marijan, Ljubljana.
 Snoj Josip, Nadgorica.
 Sodja Josip, Zabreznica.
 Šireclj Karol, Ljubljana.
 Šiška Ivan, Ljubljana.
 Tekávec Fran, Lešnjaki nad Cirknico.

I. b. razred.

Ambrožič Josip, Velike Poljane.
 Anžič Albin, Ljubljana.
 Bábler Viljem, Vrhnika.
 Bernot Josip, Ljubljana.
 Blažič Ludovik, Gorjansko. *R.*
 Bole Leopold, Laze pri Planini.
 Bregar Anton, Velike Bloke.
 Cotman Fran, Črna Vas.
 Cvar Fran, Sodražica.
 Flerè Fran, Senožeče.
 Gregorka Dragotin, Ljubljana.
 Gvardiančič Vladimir, Zagreb na Hrvaškem.
 Jerman Anton, Ljubljana.
Južnič Rudolf, Czegled na Ogerskem.
 Kadunc Fran, Smarije pod Ljubljano.
 Košmerl Janez, Sodražica.
 Kremžar Fran, Cerovica pri Litiji.
Lah Ivan, Trnovo pri Ilirski Bistrici.
 Likar Janez, Šturija.
 Lončar Luka, Zgoranje Praproče pri Brdu. *R.*
 Nosan Milan, Ribnica. *R.*
 Oblak Valentin, Horjul.
 Perhavec Alojzij, Divača na Primorskem.
Peterlin Matej, Velike Poljane.

Prelec Fran, Divača na Primorskem.
 Puppis Ivan, Košana.
 Repar Alojzij, Krka. *R.*
 Repovš Edvard, Ljubljana.
 Sartory Maks, Ljubljana.
 Simončič Janez, Ljubljana.
 Smolè Mavricij, Prečna pri Novem Mestu.
 Suhadobnik Josip, Smartno pod Šmarno Goro.
 Šeme Avgust, Vič.
 Šiška Janez, Ljubljana.
 Šmuc Rudolf, Ljubljana.
 Štrifof Anton, Cajnarje nad Cerknico.
 Winkelhofer Viktor, Borovnica.
 Zakotnik Albin, Postojina.
 Zarnik Alojzij, Dob.
 Zagar Fran, Bistričica pri Kamniku.

Tekom šol. l. so izstopili:

Blaganje Ivan, Št. Vid nad Vipavo.
 Bogataj Ivan, Ljubljana.
 Cimperman Ferdinand, Rupe pri Velikih
 Laščah.
 Drufovka Alojzij, Gorica.
 Končina Jakob, Štanga.

Kovač Josip, Ljubljana.
 Pavlin Andrej, Gorenje Gameljne.
 Povhe Josip, Ljubljana.
 Rožič Ivan, Ljubljana.

Samsa Josip, Globel pri Sodražici.
 Siska Josip, Hrastje pri Ljubljani.
 Šušteršič Ernest, Ljubljana.
 Tavčar Ervin, Novo Mesto.

II. a. razred.

Beniger Ludovik, Kranjska Gora.
 Brajer Anton, Pogled pri Mokronogu.
 Brecljnik Fran, Dol.
 Ciber Jakob, Matena pri Igu.
Drnovšek Ivan, Zagorje ob Savi.
 Goli Alojzij, Ljubljana.
 Hočevar Alojzij, Škrabče.
 Jankovič Peter, Ljubljana.
Jeré Fran, Pance pri Lipoglavu.
 Jezeršek Fran, Ljubljana.
 Juh Avgust, Ljubljana.
 Kerhne Fran, Vipava.
 Kopač Ignacij, Grmača pri Moravčah.
 Lončar Anton, Gornje Praproče.
 Ložekar Jernej, Luče na Štajerskem.
 Martinčič Jernej, Dolenja Vas pri Cerknici.
 Modec Izidor, Lahovo.
 Papež Anton, Višnje pri Žužemberku.
Paternoster Zmagoslav, Krško.
 Pogačar Fran, Poženik pri Cerkljah.
 Polec Julij, Kamnik.
 Poljak Fran, Podlipovica pri Kolovratu.
 Potrato Gilbert, Ljubljana.

Repovš Albin, Ljubljana.
Sturm Fran, Košana.
 Štrukelj Ivan, Štrukljeva Vas.
 Tancik Fran, Strahomer.
 Tomec Ivan, Bloke.
 Tomsič Ivan, Dolje pri Borovnici.
 Turšič Leopold, Lož.
Volk Josip, Velika Bukovica.

Privatist:

Tripalo Fran, Sinj v Dalmaciji.

Tekom šol. l. so izstopili:

Črnič Anton, Matena pri Igu.
 Glavič Avgust, Ljubljana.
 Kopitar Makso, Donawitz na Štajerskem.
 Krek Josip, Ljubljana.
 Lusner Anton, Ševlje.
 Mikulič Fran, Loški Potok.
 Repar Alojzij, Krka.
 Susmann Fran, Strahomer.
 Zupančič Fran, Ljubljana.

II. b. razred.

Abram Maks, Tupelče na Štajerskem.
 Aman Fran, Koprivnica na Štajerskem.
 Azman Valentin, Kočevje.
 Bren Fran, Roviše pri Litiji.
 Flerš Pavel, Ljubljana.
 Gregorin Ivan, Ljubljana.
 Hren Anton, Kompolje pri Dobrépolju.
 Jan Ivan, Ljubljana.
 Jančar Jakob, Laze.
 Jeralla Fran, Budapešt na Ogerskem.
 Jug Valentin, Teharje na Štajerskem.
 Kenda Pavel, Idrija.
 Klavžar Ivan, Črni Vrh pri Idriji.
 Kveder Alojzij, Retje.
 Lavrič Josip, Vič pri Ljubljani.
 Lovša Josip, Stob pri Domžalah.
 Lukežič Avgust, Ljubljana.
 Martinec Anton, Ljubljana. *R.*
 Maslè Anton, Dolje pri Borovnici. *R.*
 Mazi Fran, Borovnica. *R.*
Ogrin Fran, Stara Vrhnika.

Pirnat Rajko, Ljubljana.
 Ponikvar Jernej, Pri Fari na Blokah.
 Praprotnik Edvard, Kočevje.
 Rekar Ernest, Ljubljana.
 Remšak Anton, Smartno pri Gornjem Gradu na Štajerskem.
 Sedej Ivan, Vojsko pri Idriji.
 Slapničar Janez, Selo pri Ljubljani.
Suhadolnik Janez, Jezero pri Preserjih.
 Štrubelj Karol, Rudnik pri Ljubljani.
 Vatovac Josip, Ljubljana.
 Vizjak Vinko, Ljubljana.
 Vodè Anton, Vič pri Ljubljani.
 Zabavnik Fran, Ljubljana. *R.*
 Zaje Alojzij, Ljubljana.
 Zlobec Avguštin, Ponikve na Primorskem.

Tekom šol. l. so izstopili:

Kastelic Fran, Ljubljana.
 Sever Avgust, Ljubljana.
 Šiška Jakob, Hrastje pri Ljubljani.

III. a. razred.

Ajdišek Josip, Cerovec.
 Badiura Rudolf, Litija.
 Bambič Josip, Ponikve.
 Bekš Josip, Ljubljana.

Božič Josip, Tacen.
 Cepuder Vladimir, Litija.
 Chládek Alojzij, Impoljee na Savi.
 Colnar Ivan, Stožice.

Domicelj Albin, Zagorje.
 Drnota Fran, Sestranska Vas. *R.*
 Fatur Miroslav, Selo pri Brežicah na Štajerskem.
 Fišer Branislav, Ljutomer na Štajerskem.
 Fleš Albin, Ribnica.
 Gorup Josip, Unec.
 Gross Maksimilijan, Zagorje.
Grošelj Pavel, Ljubljana.
 Holeček Pavel, Šiška.
 Intihar Anton, Javorje.
 Jamšek Nikolaj, Goričica.
 Jeločnik Miroslav, Ljubljana.
 Kamenšek Fran, Idrija.
 Kraljič Fran, Rudolfovo pri Cerknici.
Kralj Fran, Kropa.
 Kuster Fran, Celje na Štajerskem.
 Ledenik Alfred, Ljubljana.
Marn Josip, Sv. Jurij pri Litiji.
 Medič Fran, Vrhnika.

Merala Ferdinand, Ljubljana.
 Petrovič Ivan, Črni Vrh pri Idriji. *R.*
 Pirnat Ivan, Krtina.
 Podboj Ivan, Rakek.
 Rogl Leon, Vipava.
 Rožič Valentin, Uševak.
 Teuš Henrik, Rečica na Štajerskem.
 Vidrih Fran, Begunje pri Cerknici.
 Zupančič Ivan, Lonjer pri Trstu na Primorskem.
Žerjav Gregor, Lož.
 Znidaršič Josip, Cesta.

Tekom šol. l. so izstopili:

Engelmann Vinko, Stari Trg.
 Gerbič Hugon, Ulm na Virtemberskem. *R.*
 Hribar Fran, Srednje Gameljne.
 Loboda Ivan, Soteska.
 Peternelj Fran, Cerkno na Primorskem.

III. b. razred.

Ažman Rudolf, Kočevje.
 Bozja Vinko, Polhov Gradec.
 Čadez Fran, Kranj.
 Čenčič Julij, Kamnik.
 Göderer Josip, Rtenek pri Ribnici. *R.*
 Habè Josip, Št. Vid pri Vipavi.
 Janša Fran, Ljubljana.
 Ježek Matevž, Spodnje Gameljne nad Ljubljano.
 Karlin Fran, Škofja Loka.
 Kilar Anton, Trzič.
 Kreutzer Josip, Ljubljana.
 Marčič Rudolf, Litija.
 Marolt Ferdinand, Sodražica.
 Novak Julij, Idrija.
 Opeka Ivan, Vrhnika.
Pišek Anton, Mala Kostrelnica pri Litiji.
 Scharabon Josip, Ljubljana.

Seliškar Jakob, Polhov Gradec.
 Silvester Fran, Vipava.
 Slana Avgust, Idrija.
 Stanič Ivan, Čatež pri Brežicah.
 Šeme Josip, Gatina pri Višnji Gori.
 Tomšič Teodor, Ribnica.
 Vovk Ivan, Ljubljana.
 Zorec Fran, Ljubljana.
 Zupančič Josip, Ljubljana.
 Zvokelj Fran, Vrhpolje pri Vipavi. *Pr. v.*

Tekom šol. l. so izstopili:

Benciina Karol, Ljubljana.
 Lenassi Filip, Postojna.
 Pajnič Josip, Trst na Primorskem.
 Peterlin Anton, Dolšćak pri Velikih Laščah.
 Šturm Fran, Ljubljana.
 Zebrič Friderik, Brežice na Štajerskem.

IV. a. razred.

Adamič Anton, Ljubljana.
 Aljančič Ivan, Križe pri Trziču.
 Arko Alojzij, Hrenovce.
 Bernard Karol, Škofja Loka.
 Bradaska Peter, Kranj.
 Cankar Karol, Vrhnika.
 Čvetko Rudolf, Senožeče.
 Černe Fran, Ljubljana.
 Čuček Fran, Spod. Voličina v Slov. Goricah na Štajerskem. *R.*
 Debeljak Pavel, Visoko.
 Farčnik Josip, Ljubljana. *R.*
 Gerčar Ivan, Rova.
Gruden Fran, Godovič.
 Hočevar Josip, Kamnik.
 Hromc Martin, Podgorica pri Sv. Jakupu.
 Jebačič Fran, Ljubljana.

Jekovec Ciril, Ljubno.
 Jenko Fran, Logatec.
 Jež Ivan, Strmea pri Studenem.
 Juvan Anton, Domžale.
 Keršič Peter, Podbrezje.
 Kilar Ivan, Trzič.
Kreč Ivan, Dol.
 Kristan Anton, Vič.
 Kržišnik Ivan, Zgoranja Luša.
Lavš Alojzij, Sv. Jurij na Štajerskem.
 Lovšin Ivan, Hrovača pri Ribnici.
 Lužar Fran, Krško.
 Murko Fran, Biš v Slov. Goricah na Štajerskem. *R.*
 Nabernik Josip, Dovje.
 Perne Alojzij, Kranj.
 Pestotnik Pavel, Kostanj pri Spod. Tuhinju.

Poklukar Anton, Dobrova.
 Režek Ivan, Kranj.
 Rozman Andrej, Lahovče pri Cerkljah.
 Šerko Edvard, Cerknica.
 Serko Milan, Cerknica.

Teran Fran, Podbrezje.
 Valenčič Fran, Ilir. Bistrica.
 Valjavec Josip, Leše.
 Vilfan Fran, Zabnica.

IV. b. razred.

Bogataj Fran, Gorenja Vas pri Trati.
 Borštinar Ivan, Vranja Peč.
 Buh Josip, Ljubljana.
 Čenčič Josip, Kamnik.
 Češnovar Fran, Ljubljana.
 Dagarin Matevž, Škofja Loka.
 Dermelj Ludovik, Cerknica.
 Eržen Zdravko, Gorenje Bitno.
 Hladnik Fran, Brod pri Logatcu.
 Hutter Josip, Litija. *R.*
 Jane Ivan, Radovljica.
 Januš Vekoslav, Vir pri Domžalah.
 Jenko Miljutin, Ljubljana.
 Kraigher Anton, Postojina.
 Kralj Anton, Zagorica.
 Kratky Josip, Podgora pri Št. Vidu nad Ljubljano.
 Leben Josip, Žlebi pri Preski.
 Levec Stanko, Ljubljana.
 Lojk Viktor, Gorica na Primorskem.
 Maselj Andrej, Spodnje Loke.
 Mazgon Vekoslav, Ljubljana.
 Mosetizl Josip, Trst na Primorskem.
 Perovšek Ivan, Sv. Gregor.

Peterlin Fran, Kamnik. *R.*
 Pirnat Ivan, Velike Poljane.
 Podboj Fran, Ribnica.
 Pogačar Ivan, Selo pri Breznici.
 Pogačnik Lovro, Kamna Gorica.
 Poljanec Fran, Ljubljana.
 Prezel Fran, Idrija.
Rutar Ignacij, Mlino.
 Svetlin Ivan, Brezje pri Dobu.
 Šelko Avgust, Ljubljana.
 Tepina Lovro, Stražišče.
 Tomine Anton, Kamnik.
 Tušar Vaclav, Cerkno.
 Verhunc Slavomir, Ljubljana.
Vodušek Žiga, Ljubljana.
 Zajec Emil, Ljubljana.
 Zajec Ribard, Ljubljana.
 Zgaga Andrej, Kropa.
Zupane Fran, Krško.
 Zust Ignacij, Jazbine pri Poljanah.

Tekom sol. 1. je izstopil:

Winkler Ljudevit, Idrija.

